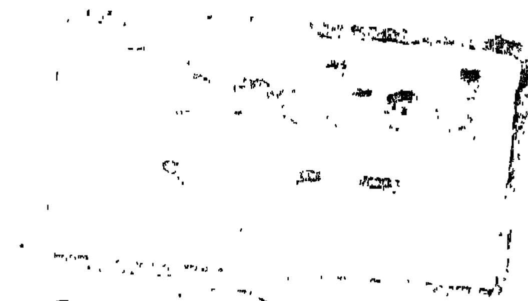
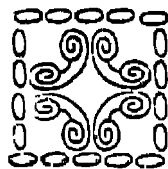
ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి. నెం 5 రు.

రుక్మవతీపరిణయము.

రేకపల్లి సోమనాథకవి.

ప్రకాశకులు:
ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి,
విజయనగరము.

వెల ౧-౦-౦

శ్రీ వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్యగారు,
బి. ఇ., సి. ఇ., యం. వి. ఇ.,
అధ్యక్షులు.

ప్రథమముద్రణము:
నవంబరు 1940.

కాకినాడముద్రాక్షరశా
కాకినాడ.

354

విజ్ఞప్తి.

అప్పా రేకపలీ సో
మప్పా విబుధాళిపాళి యమృతపులప్పా
ఒప్పులు నీకవితలు వె
న్నప్పాలకు సాటివచ్చునా! భళిరుచులన్.

అను పొగడ్తనుగనిన రేకపల్లి సోమప్పకవిచే రచింపఁబడిన యీ రుక్మవతీపరిణయ గ్రంథరాజము, మా ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి యైదవ గ్రంథముగ ముద్రించి ప్రకటించినారము.

ఈ గ్రంథరాజమును, శ్రీ యేలూరిపాటి రామభద్రచయ నులుగారు గోదావరీమండలమున వ్యయప్రయాసలకోర్చి సంచా రముచేసి, సంపాదించి చక్కని ప్రతినిదయారుచేసి ముద్రింపఁ దలఁచిరి. కాని కొన్నియవాంతరకారణముల వా రాపనికి పూను కొనలేకపోయిరి. ఈ ప్రబంధరాజమునుగూర్చియు, యీ కవి శేఖరునిగూర్చియు, కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ బులుసు పాపయ్యశాస్త్రులు గారు 1916 సంవత్సరమున నాంధ్రపత్రికలోఁ గొంత వివరించిరి. తద్విషయమును బీఠికలో పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

తర్కవ్యాకరణపండితుఁడును, సాంగవేదాధ్యేతయుఁ శాల, ఆంధ్రగీర్వాణభాషామహోదధియు అడిదము సూరకవీంద్రునకు ప్రతిపదమునను బ్రతిస్పర్థియు నగు నీ రేకపల్లి సోమనాథకవి,

యాంధ్రభాషాపాండిత్యము, సంస్కృతపదజటిలత్వము, భావ గాంభీర్యము, రసప్రసారము, కథావిధానము మున్నగు వానిని దెలుపుటకు మా లేఖినికన్న, గ్రంథమే ముందంజవేయుచున్నది.

ఇంతదనుక ముద్రణభాగ్యమునుబొందని యీ ప్రబంధ రాజము నచ్చునకు సిద్ధపఱిచి, మా సమితికి నొసంగిన శ్రీ రామభద్రచయనులుగారికి నాంధ్రభాషాభిమానులతోపాటు మేమును వారికిఁ గృతజ్ఞతను జూపుచు, అముద్రితమగు నిట్టి ప్రౌఢప్రబంధము నాంధ్రలోకమునకు సమర్పించు భాగ్యము మాకుఁ జేకూఱినందులకు సంతసించుచున్నారము.

పాండితీవయోవృద్ధులును, ఆంధ్రగీర్వాణములయం దసమానకవితాధోరణిగలిగి, యసంఖ్యాకములగు పొత్తములను రచించి యాంధ్రభారతికి సమర్పించిన విద్వత్కవులును, మహోపాధ్యాయ బిరుదాంకితులును నగు శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు మా ప్రార్థన నంగీకరించి దీనికిఁ బీఠికను వ్రాసి యిచ్చినందుకు వారికి మేమెంతయు కృతజ్ఞులము.

ఇట్లు,

విక్రమ కార్తికము,
28-11-40.

వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్య,
అధ్యక్షుఁడు.

పీఠిక.

ఈ కవిశిఖామణి వ్యవహారనామము సోమప్పశాస్త్రి. ఇతఁడు వైదికబ్రాహ్మణుఁడు. ఇతని తండ్రిపేరు సూర్యనారాయణసోమయాజి. ఇతని జన్మభూమి గోదావరీమండలములోని తాళ్ళపూడి. ఇతఁడు ముప్పదిసంవత్సరములవాఁడై యుండఁగా, నీయనతండ్రిగారు స్వగ్రామమగు తాళ్ళపూడిలోదారిద్ర్యపీడచేఁ గుటుంబభరణము చేయనోపక, స్వగ్రామమును వదలి సత్యవర మను గ్రామమును జేరుకొనిరి. సత్యవరము విశాఖపట్టణమండలములో తాండవనదీతీరమందున్న తునికి సమీపములో నున్నది. సోమప్పశాస్త్రికాలమున నా సత్యవరగ్రామము శ్రీ కాకర్లపూడివారికి రాజధానియై యుండెను. ఆదినములలో కాకర్లపూడివారిలో నొకకుటుంబము సత్యవరములోను మఱియొకకుటుంబము అనకాపల్లికి దగ్గఱగానున్న మెల్లుపాకలోను వేఱొకకుటుంబము అనకాపల్లిలోను రాజ్యము చేయుచున్నట్లు లేఖనప్రమాణములవలన స్పష్టమగుచున్నది. సోమప్పకవి కాలము సులభముగా నిర్ణయింపవచ్చును, ఎట్లనఁగా, ఇతఁడా కాలమందు శ్రీ విజయనగర సంస్థానమందు ఆస్థానకవియగు అడిదము సూరకవికి సమకాలికుఁడై యుండెను. అనఁగా (క్రీ. శ. 1720—1790) ఈయుభయులకు కవితాగర్వప్రయుక్తమైన స్పర్ధ మెండుగానుండెను. ఆనాఁడు సత్యవరములో రాజ్యము చేయుచున్న శ్రీ కాకర్లపూడి గోపాలరాయ పాయకరావు (పాయకరావు అనఁగా, యుద్ధమందున్నవాఁడని అర్థము.) గారు సోమప్ప కవిని అత్యాదరముతోఁ దనయాస్థానకవిగాఁజేసి సకలవిధములఁ బోషించుచు మాన్యములనొసంగి సత్యవరమందే నిల్పెను.

ఈ సోమప్పశాస్త్రి తర్కవ్యాకరణాదిశాస్త్రము యందు మిక్కిలినిష్ణాతుఁడు. సాంగసశిరస్కవేదాధ్యేత. కనుక ఇతఁడు కృత్యాదిలో "ఉ॥ ఆదరమొప్ప పాణినికి నానతిచే తదీయశాస్త్ర మిమ్మెదిని ఖ్యాతిజెంద నెలమిన్ ప్రకటాత్మ సహస్రవక్త్రసంవాదము చేసి, వాణి కనవద్యవిలాసము గల్గఁజేయ వృత్త్యాదితశబ్దమంజరిఁ బతంజలి నంజలిసేసి మ్రొక్కెద[illegible] పాణిని పతంజలులను పేర్కొనెను. ఇట్లితఁడు మహాపాండితీ విరాజమానుఁడై వావదూకశిఖామణియై యున్ననూ, ఆకాల మందు ముఖ్యముగా రాజులకు హృదయాకర్షకమగు కవనముఁజెప్పు శక్తిలేనివాఁడై యుండెను. కవితాలక్షణముకూడ నెఱుంగఁడు. అందుచే నతఁడు తన కిది గొప్పలోపముగదాయని తలంచి వెలివెల గౌతమరాజను నొక యాంధ్రపండితకవి నాశ్రయించి యతనియొద్ద నాంధ్రఛందశ్శాస్త్రముఁజదివి కొలఁదికాలములో కవనశక్తి నలవడఁజేసికొనెను. శాస్త్రప్రతిభావంతుఁడగావున నల్పకాలములోనే నిరర్గళనిరవద్యకవితాధోరణీసంభృతసర్వపండితకవిలోకహృదయాంతరంగుఁ డయ్యెను. శాస్త్రజ్ఞాన పరిష్కృతకవిత, శ్లాఘ్యతమము కాదె! ఇతఁడాస్థానపండితుఁడుగానున్న కాలమున శొనంపూడి తిమ్మకవియను నాతఁడాస్థానకవిగానుండెను. గోపాలరాయణింగా రితనికి దోసలపాడను నగ్రహారమునిచ్చి గౌరవించుచు వచ్చిరి. సోమప్పకవి పండితుఁడుగా ప్రవేశించిన కొలదికాలమునకే తిమ్మకవి దేవభూయము నొందెను. అంత నాకవికుటుంబములో నెవ్వఁ డాపదవి నధిష్టింపఁగల

యహంకారతగలవాఁడు లేనందున, రాజుగారు సోమప్పకవిని దమ యాస్థానకవిగాఁజేసి యొక యగ్రహారమును దయచేసిరి.

ఈ కాకర్లపూడివారి వంశమందు జనించినవారు కవుల నాదరించి, వారివలనఁ గృతుల రచింపఁజేసి ఘనతనొందుటయే గాక స్వయముగాఁ గవులై కృతులను రచించినట్లు ఈ ప్రబంధ కృత్యాదియందున్న యీ క్రిందిపద్యమువలన తెలియవచ్చు చున్నది.

సీ. పద్మినీపరిణయ ప్రథితసత్కృతిఁ జేసె
ప్రతిభాను భావసమ్మతముగాఁగ
రతినీలగిరినాథ శతకంబు గావించె
సుప్రసాదమహత్త్వదీప్రముగను
నవలేఖనీ లేఖ్య కవితానవద్యత
వెలయించె ననురూపవృత్తి దనర
సతత చాటునిబంధసరసోక్తు లలరించె
సహృదయ హృదయైక సరణిమీఱ
నవుచుఁ గవులు నుతింతు రెవ్వని నతండు
సంగరాభీలకరజాలశమితవిమత
దవహుతాశుఁడు రామభద్రక్షితీశ
ఘనుఁడు భువనధురంధరఖ్యాతిఁ దనరె. (ప్ర. ఆ. ప. 62)

ఈ రాజవంశములోనివారు విజయనగరసంస్థానములోఁ జేరిన భోగాపురగ్రామములో నిప్పటికిని నివసించుచున్నారు.

పద్మినీపరిణయాదికృతులు తద్వంశజులగు శ్రీ కాకర్లపూడి సత్యనారాయణరాయకరావుగారి సాహాయ్యమున వానిని వెలువరింప సమితివారు ప్రయత్నింతురుగాక.

ప్రబంధప్రతిపాద్యవిషయము.

కవి శ్రీమద్భాగవతదశమస్కంధమునుండి ఈకథను సంగ్రహించి ప్రబంధరూపముగ నొనర్చెను. కథానాయకుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడు. ఇతఁడు శ్రీ నందనందన నందనుండు. ఇతఁడు తొలి బాముస రుద్రనేత్రాగ్ని శిఖాకలాప భస్మీకృతాంగుఁడగు మన్మథుఁడే, మరల రుక్మిణీగర్భమునం దుదయించెను. ఇతఁడు తల్లికడుపునఁబుట్టినపుడే శంబరాసురుఁడను నొకఘోరదానవుఁడు శిశువు నపహరించి సముద్రమందుఁబడవైచెను. ఆశిశువు నొక మహామత్స్యము మ్రింగెను. ధీవరులొకనాఁ డాచేపను వలతోఁ బట్టుకొని తమ యెకిమీఁడైన శంబరునికి నుపాయనముగా నొసంగిరి. ఇంతకుముందే పూర్వజన్మమందు మన్మథుని కళత్రమగు రతీదేవి తనభర్తకు భావికాలమున వాటిల్లు విపత్తును నారద మహర్షి వలనఁ దెలిసికొని, శంబరాసురుని మహానసమందు నివసించియుండెను. అచ్చటనుండు పాచికులా చేపను ఖండింపఁగా, దాని గర్భమందు జగన్మోహనమూర్తియగు నొకశిశువు కాన్పించెను. ఆరతి యాసూదకులను మంచిమాటలతో ననునయించి, ఆపిల్లవానిని తనసంరక్షణలో నిడికొని పూర్వజన్మవృత్తాంతమంతయు నతని కెఱింగించి మహామాయావంతుఁడగు నాశంబరుని

బరిమార్పఁగల సకలమాయల నతనికి గఱపి వానిని నిహతుని జేయించెను.

ఈ ప్రద్యుమ్నుఁడు తనమేనమామయగు రుక్మియనువాని కుమార్తెను స్వయంవరమునందు రాజుల నందఱిని తన బాహు పరాక్రమముచే నోడించి స్వయంవర వధువైన రుక్మవతియను కన్యారత్నమును దమరాజధానియగు ద్వారకాపట్టణమునకుఁ గొనిపోయి విధ్యుక్తముగాఁ బెండ్లియాడెను. ఈ ప్రబంధమం దితరకథాంశములున్నను రుక్మవతీపరిణయమే ప్రధానప్రతి పాద్యవిషయము.

ప్రబంధమున కుండవలసిన పురచాతుర్వర్ణ్యోద్యాన, సలిలక్రీడా ఋతుపానగోష్ఠీ, సూర్యోదయ చంద్రోదయాత్మ జోత్పత్త్యాది వర్ణనములలో నీప్రబంధమందుఁ గొన్ని గానవచ్చు చున్నవి. ఈ ప్రబంధము అయిదు ఆశ్వాసములతోఁగూడినదియై ప్రాచీనప్రబంధలక్షణోపేతమై యున్నది.

ఇందలి ప్రథమాశ్వాసమం దిష్టదేవతానుతి, ప్రాచీనాంధ్రసంస్కృతకవిస్తుతి, కుకవి నిరాకరణము, కృతినాయకుని వంశ వర్ణనము, ద్వారకాపురవర్ణనము, పురపాలకుఁడగు శ్రీకృష్ణుని వర్ణనము మొదలగు విషయములున్నవి.

ద్వితీయాశ్వాసమందు, రుక్మిణీగర్భమందు ప్రద్యుమ్నుఁడు జనించుట, శంబరాసురుఁడాశిశువును సముద్రములోఁబడవైచుట, ఆశిశువును మ్రింగినచేపను జాలర్లుపట్టి తెచ్చి శంబరాసురుని కుప

ధగా సమర్పించుట, పాచికులార్ఘుపోదరమును బ్రచ్చిచూడఁగా, బాలార్కసమతేజుఁడగు నొకశిశువును గాంచుట, ఇంతకుము న్నె ప్రద్యుమ్నుని పూర్వ భార్యయైన రతీదేవి నారదునివలనఁ దానెరింగిన వృత్తాంతమును బ్రద్యుమ్నునకుఁ జెప్పి మాయలఁ గఱపి శంబరుని జంపించెను.

తృతీయాశ్వాసమందు, రుక్మిరాజపురమైన కుండినపట్టణమును వర్ణించుట, రుక్మవతీప్రద్యుమ్నుల యవ్వనప్రాదుర్భావ వర్ణనము, అన్యోన్యసౌందర్యలావణ్యగుణగణాకృష్టహృదయులైన రుక్మవతీప్రద్యుమ్నులకుఁ బరస్పరానురాగోదయ వర్ణనము ప్రతిపాదింపఁబడినది:—

చతుర్థాశ్వాసమందు, ప్రద్యుమ్నుని కామయమానావస్థావర్ణనము. రైవతకాద్రి హాలాపాన జలక్రీడాదివర్ణనము, మొదలగు విషయములు వర్ణింపఁబడినవి.

పంచమాశ్వాసమునందు రుక్మవతీ స్వయంవరార్థమై నానాదేశాగతులైన రాజులవర్ణనము, సపరివారుఁడైన ప్రద్యుమ్నుఁడుకూడ కుండినపురమునకేఁగుట, స్వయంవరమందు రుక్మవతి ప్రద్యుమ్నుని వరింపఁగాఁ బ్రకుపితులైన రాజులందఱు ప్రద్యుమ్నునిపై యుద్ధసన్నద్ధులగుట, ప్రద్యుమ్నుఁడు వారినందరిని దన కోదండపాండిత్యముచేఁబరాజితులఁజేసి స్వయంవరవధువగు రుక్మవతిని దన రాజధానియగు ద్వారావతీనగరమునకుఁగొని తెచ్చి యచట మహావైభవముతో నా కన్నియను బెండ్లియాడుట, మొదలగు విషయములు ప్రతిపాదింపఁబడెను.

కవినిగుఱించి.

ఈ కవిశేఖరుఁడు, ఇటీవలఁ బ్రబంధములను రచించిన మధ్యకాలపుఁ గవులవలె, నుభయభాషాపాండిత్యవిశారదుఁడై యుండుటయేకాక, శాస్త్రజ్ఞానభాసురుఁడై యుండుటచే, నీతని కవనము సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై ప్రకాశించుచున్నది. ఈకవి శైలి ఉత్తరరామాయణమును రచించిన కంకంటిపాపరాజు, సమీరకుమారవిజయప్రణేతయగు పుష్పగిరి తిమ్మన్న, రాజవాహనవిజయప్రబంధకర్తయగు కాకమాని రాయఁడు మొదలగు వారి శైలిని బోలియున్నది. ప్రబంధమం దెచ్చటఁజూచినను ఓజస్సు, ప్రసాదము, మొదలగు కావ్యగుణములే కానవచ్చుచున్నవి. ప్రబంధమందు నానావిధవృత్తములను గవి రచించియుంచెను. వర్ణనలయం దుత్ప్రేక్ష, అతిశయోక్తి, ఉదాత్తము మొదలగు నలంకారములు మెండు. కవనము వెదికినను గ్లిష్టముతోఁగూడియుండలేదు. వైదర్భీవృత్తియే గానవచ్చుచున్నది.

ఈకవికి, సమకాలికుఁడగు అడిదము సూరకవికి, బహుళముగాఁ బ్రవర్తిల్లిన స్పర్థనుగుఱించి మా ప్రియమిత్రులు, మహారాజావారి ఆంగ్లేయకళాశాలయందుఁ జిరకాల మాంధ్రపండితులుగానున్న అడిదము రామారావుపంతులుగారు వ్రాసిన "విస్మృతకళింగాంధ్రకవులు" అను గ్రంథములో సవిస్తరముగా వ్రాసియున్నారుగాన, మరల నేనిచ్చట వ్రాయుట చర్వితచర్వణమనియు, గ్రంథవిస్తరహేతువనియు, దలంచి విడిచితిని.

స్వీయముగాఁ బండితులు, గ్రంథవిమర్శనకళాధురీణులు, ఆంధ్రభాషాభిమానులు, కవిజనాశ్రయులు, నగు మహారాజశ్రీ రావుసాహెబు, వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్య, బి. ఇ., సి. ఇ., యం. ఐ. ఇ., గారివంటి శ్లాఘ్యచరిత్రులీకాలమందు ప్రాతస్తన తారకలవలె మృగ్యులు. వీరు నిర్వహించుచున్న యుద్యోగపు కార్యధూర్వహనమును సులభముగా నెఱవేర్చుచు, ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి యను నొకసంఘము నేర్పఱిచి, అముద్రితప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములను నానాదేశములనుండి యెంతో శ్రమతో సంపాదించి, వాని నచ్చొత్తించి, దేశమందు వ్యాపింపఁజేయువారు మరెవ్వరున్నారు. ఆహా! వీరి చరిత్ర ముదాహరణపాత్రము, అనుకరణీయమును.

మందీభూతదృక్ఛక్తిగల నాకు గ్రంథపఠనలేఖనాదిక యందు సహాయమొనరించిన శ్రీమాన్ బృందావనం శేషాచార్యులుగారికి, నాపౌత్త్రియైన మేడేపల్లి ఆండాళ్ళమ్మకును నేను మిక్కిలి కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు విబుధవిధేయుఁడు,
మహోపాధ్యాయ: మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యుఁడు,
Retired Senior Sanskrit Pandit,
Maharaja's College, Vijayanagaram.

శ్రీరస్తు.

రుక్మవతీపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

వైదేహీశుభావహాలకభర
శ్రీకృష్ణవేణిన్ ఘన
ప్రావీణ్యాత్మ కరారవిందకలనన్
బద్ధాభ్యగాఁ జేసి సం
భావోల్లాసము పూను పుష్పగిరి రా
మబ్రహ్మ ముద్వేల శో
భావిద్యావిభవంబు లీవ్రుతను గో
పాలక్షమాజానికిన్.

సీ. వసుమతీగర్భ భాస్వత్క్షీరవారాశి
సంతానవల్లి యేసాధ్వమూర్తి
జనకావనీనాథ ఘనతపఃపుంజ ఫలం
జిమ మే లసన్నీల చికురమహిమ
దశరథాధీశ్వర ధన్యవంశాంబుజా
కరలక్ష్మి యే తన్వి సరసకీర్తి
రావణగర్వాంధ భావసంతమస ప్ర
దీప మే లలితాంగి దివ్యచరిత

గీ. మట్టి లోకైకజనని నిత్యాభియుక్త
పాలనోద్వేల కారుణ్య భవకటాక్ష
లీల శ్రీరామురాణి గోపాలరాయ
మణికి నొసఁగూర్చు శుభపరంపరల నెలమి. 2

శా. నీలామంగళ మంగళాస్పదములన్ శృంగారభావోదయో
ద్వేలాపాంగ సమావలోక సరణిన్ వీక్షింపుచుం దక్షిణుం
డై లీలందగు వేంకటేశుఁ డుపమా శాహార్యసాధుండు వ
క్షోలక్ష్మ్యందిరుఁ డాదరించు సిరులంగోపాలరాయాగ్రణిన్.

శా. శ్రీవత్సద్యుతి, హారకౌస్తుభమణిశ్రీయుం బ్రియోరస్థలిన్
భావింపంగఁ బరస్పరావరణ మందం జందనాలేప లీ
లావష్టంభము చేతఁ దమ్మునికి భిఖ్యంగూర్చు నాపద్మ ధీ
ప్రావీణ్యంబున నిచ్చు వైభవము గోపాలక్షమా భర్తకున్.

శా. లీలం బల్కు వెలంది నవ్వదనపాళింజేర్చి రాజ ద్రసో
ద్వేలాశేషకళాకలాపకలనన్ విఖ్యాతఁగాఁ జేయుచున్
మే లొందింపుచు లోకమేలు నలవాణీజాని చేకూర్చు గో
పాలక్ష్మాతలభర్త కాదృతిని శుంభత్సౌఖ్య దీర్ఘాయువుల్.

ఉ. సారతరాక్షరధ్వనితశబ్దజగత్పరిణామకారణా
కారికయై విలాసపరికల్పితదివ్యమనోజ్ఞమూర్తియై
సారసభూముఖాంబురుహషట్పదియైముఖరాయమానయా
భారతి మత్కృతిశుఁబ్రతిభావిభవోజ్జ్వలుఁ జేయుఁ గావుతన్.

మ. ప్రమదంబొప్పనగాధిరాజతనయాపాణిగ్రహోత్సాహమిం
పమరన్ దత్కరపల్లవారుణకరుండై తత్సమగ్రానురా
గము హస్తాగ్రగతంబుగాఁ దలఁచు శ్రీకంఠుండు గోపాలరా
యమహీవల్లభుఁ బ్రోచుఁ గావృతసమస్తైశ్వర్యసంధాయియై.

సీ. బాలయై విలసనోద్వేలయై కరుణాల
వాలయై పావనశీల యగుచుఁ
త్రిపురయై భక్తావనపరయై సకల స
జ్జపరయై మూర్తి త్రయపర యగుచు
లలితయై లావణ్య కలితయై శివతపః
ఫలితయై ప్రజ్ఞాన మిళిత యగుచు
విద్యయై యోగీశ హృద్యయై సుగుణ వై
శద్యయై బ్రహ్మాది వేద్య యగుచు

గీ. నలరు నేధన్య, సకలలోకైకమాన్య,
యీప్సితవదాన్య, యా నగాధీశకన్య
పూజ్య సామ్రాజ్యవైభవస్ఫురణగలుఁగఁ
జేయు నెలమిని గోపాల రాయమణికి. 8

చ. అనఘ మదీయకావ్యరచనావసరప్రసరద్ఘనాంతరా
యనిచయ మస్తమోపహృతికైతగుభక్తి జగత్ప్రభాస్వరం
బు, నిఖలసేవ్యమానము వపుర్నరమానన కుంజరంబునై
యనుపమమహానొకానొకమహత్తరతేజముఁ బ్రస్తుతించెదన్.

చ. తలఁతు, సుశిక్షితాక్షముఖదైత్యనికాయుని, జానకీమనో
వలితకృపారసక్షపిత వాలగతజ్వలనాంతరాయు, ను
జ్జ్వలతరవజ్రకాయు, మునిసంతతిగేయు, నిరస్తసంస్మర
త్కలుషఘనాంధకారసముదాయు, నజేయుని, నాంజనేయునిన్.

మ. అనిశంబున్ వితతంబులై యలరు బ్రహ్మాండంబులం గుక్షియం
దునయుం బారవహించునట్టిపరమాత్మున్ భూరిసత్త్వాఢ్యునిన్.
దనపక్షంబుల లీలఁదాల్చి వినతానందానుసంధాయియౌ
వినతానందనుఁ బ్రస్తుతించెద శుభావిర్భావముల్ గోరుచున్.

మ. మహిమాంచద్విబుధావళీష్టఫలశుంభత్కీర్తిపుష్పౌఘముల్
మహనీయప్రతివాది భీకర కులాలంకార సద్వేద రా
శిహిత శ్రీవరదార్య వార్ధి వరజాశీర్వాద మందారముల్
రహిఁగోపాల నృపాలచంద్రుని సమర్థచ్ఛాయలన్ బ్రోవుతన్.

చ. సిరిదనరార న్యాయమువిశేషము సత్క్రియ బ్రహ్మతత్త్వమున్
సరసతరోక్తులం దెలుపు శాస్త్రచతుష్కపు హారవల్లికిన్
సరసతసూత్రకర్తలయి సన్నుతికెక్కిన వారినెంతు దృ
క్చరణమునిం, గణాదముని జైమిని, వ్యాసమహామునీశ్వరున్.

ఉ. ఆదరమొప్ప పాణినికి నానతిచేసి తదీయ శాస్త్ర మి
మ్మేదిని భాతిఁ జెంద నెలమిన్ బ్రకటాత్మ సహస్రవక్త్రసం
వాదము చేసి, వాణి కన వద్యవిలాసముఁ గల్గఁజేయ వృ
త్త్యాదిత శబ్దమంజరిఁ బతంజలి నంజలిసేసి మ్రొక్కెదన్.

చ. ధరణిఁ జతుష్పదీపరిమి తంబగు వాక్సురభిప్రచార మిం
పరయఁగఁదెల్పఁగాంచి భువిఖ్యాతిఘటింపఁగ రామసత్కథా
భరితముగాఁ జతుష్పద నిబంధముచేసి కృతార్థుఁడౌ మునీ
శ్వరవరు వామలూరుభవుసన్నుతి సేతు నభీష్టసిద్ధికిన్. 15

చ. ఘనతఁ గవీంద్రకోటికి శిఖామణులై తగువారిఁ గాళిదా
సుని భవభూతిదండికవిఁ జోరుని బాణుమయూరు భారవిన్
వినుత శుభాఘు మాఘు జన విశ్రుతు మల్హణుబిల్హణుంబ్రశ
స్తిని సముపాస్తి చేసెద మదీయకృతిప్రతిభావిభాతికిన్. 16

గీ. ఆంధ్రసువచః ప్రపంచ వాగధిపు నన్న
యార్యు నెఱ్ఱప్రగ్గడ నుభయకవి మిత్ర
కవివరేణ్యు హుళక్కి భాస్కరుని వేఁక
సహజపాండిత్యకవివర్యు సంస్మరింతు 17

క. ఎలమి నిదానీంతనులగు
విలసిత వాణీవిహార విద్వత్కవులన్
దలఁచెద మామక కవితా
కల నలఁ బరిశీలనంబు గైకొను కోర్కెన్. 18

చ. సరసమహాకవీశ్వరుల చాయలఁ జెప్పుట యుత్తమంబు, త
ద్విరచిత యుక్తి కన్యపదవిం దగఁగూర్చుట మధ్యరీతి, యీ
సరణులుమాని సాహసిత సత్కృతి చౌర్యకృతిప్రయుక్తిచేఁ
బరగెడునిస్త్రపాత్మకులఁ బాడియె నెమ్మది సంస్మరింపఁగన్.

మ. ఘనవృత్తుల్ గుణముల్గణింపక నలంకారంబులుఁ రీతులున్
ఘనవాక్యార్థపదార్థసంగతు లెఱుంగన్నేరకే యూరకిం
పునఁ బ్రాబంధికులై రికొందఱుకవుల్ "పుణ్యైర్యశోలభ్యతే"
యనువాక్యంబు ప్రయాణమయ్యెనిపు డాహా! చిత్రమిద్ధారుణిన్

చ. వరకవులంచుఁ గొందఱఁట! వారలు సాహితి లేకయే కవీ
శ్వరులఁట! వాగ్ఝరీకలన చాలఁగఁగల్దఁట! చిత్రమయ్యెడిన్
వరములొసంగుదైవములు వాగ్ఝరివిచ్చుచుశాస్త్రసంగతిన్
వరమిడలేవె, సిగ్గెడలు వాదులుగాక కవిత్వరీతులే ? 21

వ. అనియిట్లు మచ్చికీర్షితప్రబంధనిరంతరాయ పరిసమాప్తి సంప్రదాయావిచ్ఛేద లక్షణ ఫలకారణ శిష్టాచారానుమిత శ్రుతి బోధిత కర్తవ్యతా కవిశిష్టేష్ట దేవతాప్రార్థనారూప మంగళాచరణంబును, శాస్త్రప్రవర్తకమహర్షి స్మరణంబును, ప్రాచీనాద్యతనమహాకవిజన నమస్కరణంబునుం, కుకవి తిరస్కరణంబునుం గావించి, సకల విద్వత్కవిజనానుగ్రహంబున నొక్క మహాకావ్యంబు నిర్మింపందలంచియున్న సమయంబున. 22

సీ. తన సుదర్శనలీల ఘనపుణ్యజనులకుఁ
బ్రబలిదిన జీవనప్రదముగాఁగఁ
దన మహాదర రీతి దాక్షిణ్యకలితమై
విజయమంగళఘోష వృత్తినెఱయఁ

దనవంశ భరణంబు దార తరానురా
గమున సాధుహృదయంగమతఁ దనరఁ
దన సత్యభామాహిత ప్రఖ్యవిబుధాగ
మానంద కలనచే నతిశయిల్లఁ

గీ. ధరణి విశ్వంభరాభరోద్ధరణ విస్ఫు
రద్భుజామండలాగ్ర విరాజమాన
భూరి సామ్రాజ్యలక్ష్మీ విహారుఁడగుచు
రమణఁ జెలువొందు గోపాలరాయవిభుఁడు. 23

వ. మఱియు నుదారతరాత్మీయ యశోవిశద పట్టాంబర సంభా
వితధరణీ తరుణీసోత్కంఠ కంఠాశ్లేషోపలక్షకచ్ఛాయామం
డల లక్ష్యమాణ గ్రైవేయక తరళ హీర పరిశోభిత సహజ
వత్సలాంఛన సమాసాదిత శ్రీవత్సాంక సారూప్య దేదీప్య
మానుండును, మానవతీ జనాభినవసుమనః కోదండుండును,
దండవ దానమన్నిఖిలభూపాలక మకుట తటఘటిత వివిధ
రత్న ప్రభానికర విరహాసహన సహకృతి సువర్ణచిత్ర కుధా
స్తరణ విచిత్ర మహాస్థానభవన ప్రదేశుండును, దేశాంతర
మహీమహెంద్రరమణ ప్రేషిత ప్రధాన జన సవినయ విజ్ఞా
పిత తచ్చరణ వర్ణనాకర్ణ నాదరణుండును, రణరంగ భైర
వోదగ్ర బిరుదవర్ణ ఘటితోర్జిత విజయధ్వజాగ్ర సమగ్ర
పరిస్ఫుర త్సురు మాయి వినీలపట సముద్ధూత వాతూల
సముత్తూలిత నానాయవనసైనికాధీశయవనుండును, వస

బిరుదర గండాంకుండును, శ్రీ సాత్రోడా బేహారామహాపాత్ర విఖ్యాత జైత్రబిరుద వినుత చరిత్రుండును, శ్రీ వసిష్ఠగోత్ర పవిత్ర కాకర్లపూడి వంశాంబుధి కైరవమిత్రుండును, శ్రీ కృష్ణలీలా సుధారస సరసకృతిప్రముఖ సప్తసంతాన నిరంతరీకృత సంతోషస్వాంతుండును, ఆశ్రిత జనవన వసంతుండును, శ్రీ జగన్నాథరాజ సంచిత సమంచిత పుంజీకృతానేక పుణ్యఫలుండును, చంద్రమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫలుండును, నగు శ్రీగోపాలరాయ మహీమండలాఖండలుం డొక్కనాఁడు తనసుందర వదనారవిందం బిందుబింబంబగుట నిటలస్థలకలిత కస్తూరీతిలకంబు నియతకళంక రేఖావిలాస సంపద సొంపు సంపాదింప, నింపలరు దరహాసప్రసారంబు తదనుగత చంద్రికాసారప్రచారంబులం బచరింప, గండస్థలంబుల రుచులం దనరు హురుమంజి ముత్తియంబుల కుండలంబు లిరుగడల నెఱతెగని ప్రేమ నర్మక్రీడలం గేరు తారకలతీరు సైరింప నాత్మగళంబు కంధరాంకంబుగావున ధగద్ధగిత కనక కంఠాభరణంబులు విలసిత విద్యుద్వలయంబుల లీలఁ దెలుప, నిజభుజాయుగళంబు భూరి ధరాధురంధరంబుగావున మణిమయ కటకాంచిత శ్రీలవెలయింప, రాజపరమేశ్వరుండుగావున సర్వమంగళాలంకార విగ్రహుండై స్వకీయ దైనందినావిచ్ఛిన్న దానధారాప్రవాహంబులఁ దనుపంబడి, కడలికడఁగనని వేడుకఁగానుకగా నొసంగిన పగడఁపు తరులఁదరి

చిన పలకల కలప నలరి యనల్ప శిల్పిక చాతుర్య విరచితంబు
లగు ముకుళిత వికసిత జలజకైరవాది వివిధ సుమనోవితా
నంబుల వాటంబులగు వజ్రకీలిత కవాటంబులును, హంస
కాది విరాజిత చిత్రబంధంబులగు జలజోపలద్వారబంధం
బులును, భ్రమర విభ్రమ భ్రమకర బలభిన్నీలజాలక పరం
పరాభిరామ కరి మకరికాకార రేఖావిభాగంబులగు మరకత
కుడ్యభాగంబులునుం జెలంగ, నంతటం గలువల చెలి రాక
ట్టునం బట్టగు నడుగు మట్టి మెరుంగుల రంగు తరంగిత విమ
లవారి తీరు నెఱప, నకలంకంబగు కెందమ్మి కొలంకునంగం
జాలు జలజ సదనానివాసంబున ననర్ఘ్య హేమ మయమణి
ప్రభావిభాసితసింహాసనాసీనుండై, సకల విద్వత్కవిబృం
దంబులతో నమంద చాతురి ననవద్య హృద్యప్రబంధ కథా
ప్రసంగ సంగతి నంగీకరింపుచు, 24

మ. తన కత్యంతము నవ్యసారకృతి నందన్ వాంఛ డెందంబునం
దనరన్ మామకసాహితీరససముద్యత్ప్రౌఢ వాగ్గుంభనం
బు, నిరాఘాటముగా నెఱింగిన సాముఖ్యంబునం జేరరా
ననుమోదింపు చుసోమనాథసుకవీంద్రా రమ్మటంచుందయన్॰

చ. ప్రతిభ దలిర్ప నీహృదయ భాసురసీమ జనించినట్టి స
న్నుత కవితాలతావళు లనూన విభావిత సాహితీ రస
ప్రతతులఁ బోషితంబులయి బాగుగ నేర్పువహించె దానికిన్
జతురత నీవొనర్చు కృతి సత్ఫలమై రుచి సంఘటింపదే?

వ. అని రసోదితాలంకారచమత్కారబంధురప్రబంధనిర్మాణ ని
యోగ నిబంధంబుగా సంసతిచ్చి, కారుణ్యకటాక్షవీక్షణా
మృత ధారావర్షంబుల నభిషేకంబొనరించి, సమంచిత కాం
చన దివ్యాంబరాభరణంబుల నలంకరించి, సుప్రసాదంబునం
బరితృప్తుంజేసిన, నేనును నిరతిశయానందరసనిష్యందకంద
ళిత హృదయారవిందుండనై, ప్రభుమతంబును మదభిమతం
బును, బింబ ప్రతిబింబభావంబునం దాదాత్మ్యంబునం జెందెం
గావున మత్కావ్య శ్రీనాయకుండు మహాకులీనుండగుటం
దదీయవంశాభ్యుదయం బభివర్ణించెద. 27

చ. సిరిమెఱయంగ లోకములఁ జేయఁగఁ బ్రోవ హరింపఁ గోరి తా
మరసదళాక్షుఁ డప్రకృతి మానిత సత్త్వరజస్తమంబులన్
బరిణతిఁ జెందఁబూని నిజ నాభిసరోరుహ మధ్యసీమఁదా
నె, రజమునంజనించె నలనీరజసూతియన న్విధాతయై. 28

గీ. మహిమఁ జెన్నొందునట్టి తామరసభవుని
పొలుపుగాంచిన మానసపుత్త్రుఁడగుచు
గశ్యపబ్రహ్మ లోక విఖ్యాతిగాంచె
నతని కుదయించె మిత్రుఁ డాహ్లాదమెసఁగ. 29

శా. ఆత్రేయానలముఖ్య తైజసకళాఢ్యస్తాకృతిందాల్చి శ
శ్వత్త్రయ్యాత్మక మైత్రిమూర్తితనువై చెతన్యనిర్వాహమై
సత్త్రాణార్థ నిజోదయాస్తమయ భాస్వల్లీలమై పొల్చు న
మ్మిత్త్రి బ్రహ్మము కర్మసాక్షి జగదున్మేషావహస్ఫూర్తియై.

క. ఆమిత్త్రి బ్రహ్మమునకు
ధీమహితుఁడు గలిగె మనువు తెలివిని విశ్వ
క్షేమంకరసుగుణస్థితి
నామను విక్ష్వాకుఁగాంచె నధిక ప్రథితున్. 31

సీ. తగియె నిక్ష్వాకు వంశగరిష్ఠుఁడై నట్టి
సత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రనృపతి
యా హరిశ్చంద్రుని యన్వయంబునను మాం
ధాత తేజమునొందెఁ దత్కులమున
సగరుండు జనియించె నగణిత సత్త్వాఢ్యుఁ
డతని గోత్రమున నున్నతివహించె
ఘనుఁడు భగీరథక్ష్మాపతి యతని సం
తతినిఁ దిలీపుఁ డుద్భవమునొందె

గీ. నతనికి సుదక్షిణాదేవి యందుఁగలిగె
నకలుషుండగు రఘువు విఖ్యాతచరితుఁ
డతని కాత్మజుఁడై యొప్పె నజుఁ డతనికి
దశరథక్షోణిపాలుండు తనయుఁడయ్యె. 32

గీ. ఆ దశరథావనీ భర్త కఖిల భువన
రక్షణార్థైక లీలాభిరాముఁడగుచు
రాముఁ డుదయించె నిజచరితామృతంబు
కమలహిత వంశవర్ధన కరముగాఁగ. 33

సీ. ఏ మనోహరు తను కోమలసౌందర్య
మఖిలసన్మనుల మోహాబ్ధిముంచె
నే వీరవరునేత్ర జావంధ్యరోష శో
ణిమ సముద్రుని శరాగ్రమున నిల్పె
నే కృపాళు కటాక్షవీక్షణం బరిసహా
దరుని సామ్రాజ్య విస్ఫురితుఁజేసె
నే పుణ్యపాదాబ్జ హిత ధూళి కఠిన పా
షాణ మేణీవిలోచనగఁజేసె

గీ. నతఁడు జగదసంధారణఖ్యాతమహిత
రూపవైభవ శౌర్యకారుణ్యపావ
నతల నుతిఁగాంచె; దశరథానందవార్ధి
చంద్రుఁడైనట్టి శ్రీరామ చంద్రవిభుఁడు. 34

క. ఆరాముని కభిరామ య
శోరమ్యుఁడు కుశుఁడు గలిగె శుభకరమగు త
ద్ధారుణిపతి వంశమునన్
మీఱె బృహద్బలుఁడు ధామనిధి తేజుండై. 35

క. ఆవంశంబునఁ గలియుగ
భూవరమణిమకుటఘటిత భువనజరత్న
శ్రీవర ణారుణకమల వి
భావిత చరణుండు కసవపార్థివుఁ డలరెన్. 36

మ. వసుమద్వంశమలంకరించె మనునిక్ష్వాకుంగకుత్స్థునన్ రఘున్
వెసరామున్ మఱిపూర్వరాజుల మహావిఖ్యాతచారిత్రులన్
స్వసముద్యద్ఘనకీర్తిసంతతుల నంతర్భావమొందింపుచున్
గసవక్ష్మావరచక్రవర్తి జగదేకప్రాభవస్ఫూర్తిమై. 37

క. దేవన విభు కసవేంద్రుఁడు
భావింప బలాఢ్యుఁడై యప విపక్షతగా
త్రావన లీలా లాలితుఁ
డై వెలయ నపూర్వ మహిమ నద్భుతమొదవన్. 38

ఉ. ఇంద్రునికన్న నెక్కుఁగసవేంద్రుఁడు శ్లాఘ్యుఁ డదెట్టనంగ, న
య్యింద్రుఁడు పక్షపాత మొనయించిననాగతినిర్గతుల్ చెడున్
34 సాంద్రత నట్లు సేయఁగనె సద్గతిగల్గుటఁ దారతమ్య ని
స్తంద్రవిచారముల్ సలుపసాక్షులుతద్రిపుభూభృదావళుల్.

క. ఆ కసవక్ష్మాతలపతి
యేకచ్ఛత్రంబుగాఁగ నేలుచు జగతిన్
35 గాకరలపూడి యనుపురిఁ
జేకొని నిజరాజధానిఁ జేయఁగఁదానన్. 40

క. కాకరలపూడి కులము ది
వాకరవరవంశ సంభవంబై ధరణిన్
36 శ్రీకరముగ సద్వంశం
బై కరమొప్పు నృపమణుల కాశ్రయ మగుచున్. 41

శా. తద్రాజాన్వయకర్త్రయా కసవగోత్రాభర్తమాదాంబ, ను
ద్యద్రాజాననబింబ, కైశిక భరవ్యాధూత రోలంబ, స
ద్భద్రశ్రీపరిణాహ మొప్పఁగ నమంద ప్రేమ నుద్వాహమై
సద్రూపాఖ్య కుమారసప్తకము నంచల్లీలఁగాంచెన్ రహిన్.

సీ. లసదనంతాకల్ప లాలిత శ్రీకళా
రాజితుం డప్పలరాజమౌళి
నిజదర్శనైక సన్నిహిత భాస్వద్రాజ
తేజుండు దేవనరాజ శౌరి
తుంగ భూభృచ్ఛృంగ భంగదస్వరుచిర
హేతి సాంద్రుఁడు జగ్గభూతలేంద్రుఁ
డత్యంత సౌమ్య గుణైకప్రకాశన
ప్రవణుండు వేంకటరాజచంద్రుఁ

గీ. డతి సరసమూర్తి నరస భూపతి ఘనుండు
నవ్యగుణహారి కోన భూనాయకుండు
భూరిధాముండు మల్లపభూభృ దినుఁడు
నలరుచుందురు గాంభీర్యజలధులగుచు. 43

ఉ. వారలలోన నగ్రజుఁ, డవారిత సత్కరుణావిశాలుఁ, డు
ర్వీరమణీయశోవిశద విశ్రుతహార సరోజరత్న వి
స్ఫార మహామహుం, డఖిల పార్థివకోటికిరీట లాంఛ నో
దారపదారవిందయుగుఁ డప్పలరాజు నుతింప శక్యమే! 44

శా. ఆదిత్యోజ్జ్వలతేజుఁ డప్పలధరాధ్యక్షానుజన్ముండు దా
శ్రీదేవప్రభుసాటఁ దెల్పె విబుధక్షేమంకరోద్యోగియై
మోదాపాది గజేంద్ర భూప్రథిత సంపూజ్యాధిరాజోన్నత
శ్రీదప్రాభవుఁడై సమాశ్రిత మహాశేషస్ఫురద్భోగుఁడై.

క. ఆయన యనుజాతుం డన
పాయ నమద్భూమినాయకార్పిత వివిధో
పాయన విధి యసమ చతు రు
పాయనయుఁడు జగ్గ ధరణిపాలకుఁ డలరెన్. 46

ఉ. ఆయతకీర్తి వేంకటనృపాగ్రణి దాన పయస్సుధాంబుధిన్
బాయకతోఁచుకీర్తి హిమభానుల నాత్మశిరోవతంసులన్
జేయుచుఁ దత్కృపాణమయ చిత్రవిమానలకీలనంటి స్వ
శ్రేయమె పొందఁజాలుదురుసిద్ధముశాత్రవరాజభూషణుల్.

చ. అనినఖరాయుధస్ఫురణ నర్భకుఁ బ్రోచిన యర్థపౌరుషం
బనువగునే సమస్త శరణాగతపాలన శాలినైన నా
కనుచును విగ్రహాంతరయుతైకసమాఖ్యనృసింహుఁ డాతఁడ
య్యె నిశిత సాయకస్ఫుర దహీన పరాక్రమలీలఁ దెల్పుచున్.

క. సాహసగతిఁ గోనప్రభు
బాహాతిబలంబు వైరి పార్థివఘన సం
దోహములను దెరలిచి త
ద్వాహినులం గలఁచె భంగ వశ్యతఁ జెందన్. 49

క. మల్లపరాజితఁ డర్జున
మల్ల పరాజితుఁడు దన సమానుఁడె బాహా
ద్వేలిత శౌర్యముచే నని
యుల్లమునన్ మిాఱునెపుడు నుగ్రునినైనన్. 50

మ. వినయానూన యశోభిమాన ధన వద్వీరాధిపట్సప్తకం
బునఁ దేజఃకళ నద్వితీయుఁడగుచుం భూపాలనప్రక్రియం
జనమాన్యుండగుదేవనేంద్రుఁడుగనెన్ సత్పుత్త్రిలన్ ముప్పురిన్
గనదగ్ని త్రితయంబుఁగాంచిన శమీగర్భంబుచందంబునన్.

ఉ. ఆహవనీయ తేజమున నగ్రజుఁడై కనవేంద్రుఁడొప్పె, నా
నాహవనీయమాన సుమహఃకనదాయత వీతిహోత్రకీ
లాహవనీయవైరి సమిధావళియై వరకీర్తివైభవే
హాహవనీయమాన విబుధాగమ సంస్తవనీయమానుఁడై.

చ. అతని సహోదరుండు కలితాత్మ భుజాధివసద్వసుంధరుం
డతులిత ధర్మసార చరితాది యుగంధరుఁ డిద్ధశౌర్యసం
తత జితనీలకంధరుఁ డుదార ధరాసుర పోషణక్రియా
యతన ధురంధరుం డలరె నప్పల పాయకరాయఁ డిద్ధరన్.

శా. ఆరాజప్రతిబింబలీల ననమవ్యాపారుఁడై శాశ్వత
శ్రీరాజత్కళుఁడై యనేకవిలసత్పృథ్వీశ మూర్ధాంతరో
దారాలంకరణాయమాన నిజపాద ద్యోతమానాంశుఁడై
సారోద్ధారతరాజిలెన్ మహిజనాశ్చర్యంబుఁ గావింపున్.

సీ. ఘనతరా నీరవాహినులకు జీవన
ప్రదమయ్యె నెవ్వాని భవ్య శరధి
ధీర వజీరు తేజోరాజికి సహాయ
మై యొప్పె నెవ్వాని యాశుగంబు
శతనిజామాభీల చతురంగబలసము
ద్ధారకం బెవ్వాని భూరిశక్తి
ఖానసంగత రణక్రమ సాహసస్థితిఁ
దనరిన దెవ్వాని ధర్మకలన

తే. మామహమ్మను కుతుబు శాహాశ్వపతికిఁ
బ్రాణధారణ మెవని కృపాణధార
యతని నుతియింపఁదరమె మాధ్యమికలోక
రక్షు నప్పలనాయక రాయఘనుని. 55

ఉ. కుంతిపురాంతికప్రథితఘోరమహారణరంగ సీమఁగో
నంతకవైరి తేజుఁడగు నప్పలనాయకరాయశౌరి చే
నంతము నొందియున్ రిపులనంతతమీఁబు దుస్స్వస్థులై మదిన్
సంతసమందిరి తత్ప్రబల శౌర్యము నెన్నుదురద్భుతంబుగన్.

సీ. ధైర్యమందరమెత్తి తగఁజిలుకఁగుఁ గ్రి
యాజృంభణంబు నొయ్యన ఘటించి
నిఖిలభూపాలక నిర్జరస్తోమంబు
లురువిక్రమస్ఫూర్తి నుత్సహింపఁ

బటుభేరికావీర భటకాహళధ్వనుల్
మధనజనిర్ఘోష మహిమఁదెలుప
ద్వీపనాయక ముకుందదేవ దుగ్ధపయోధి
మథియించి విజయరమను గ్రహించి
గీ. యవని నవసుధనశ్వరాజాఢ్యుఁ డగుచుఁ
దనరు కుదుపుశాహాసుర త్రాణునకు నొ
సంగె నేమేటి యతఁడు శశ్వత్ప్రతాప
గేయుఁ డప్పలపాయకరాయమాళి. 57
చ. అనుపమకీర్తిశాలియగు నప్పలపాయకరావు సోదరుం
డన విలసిల్లు వేంకట ధరాధిపుఁ డుద్ధతయుద్ధసింహాసం
హననుఁడు గాఁడె యొంచఁగటకాంచితగంధ గజాధిరాడ్విమ
ర్దనపరిలబ్ధమా క్తికకలాపవిభిన్న ఖరాసిధారతన్. 58
గీ. లీల నాధైర్య జలధి గోపాలరాయ
రామభద్రాఖ్య పాయక రాయరాజ
మణులఁగాంచెను భువిసుకుమార సుతుల
జనకులెంతయుఁ గని వేడుకను వహింప. 59
సీ. ఆరాజతోసాటి యేరాజుకలఁ డెంచ
సతతంబు కువలయోన్నతి యొనర్ప
నామహాఘనుపోల్కి నేమహాఘనుఁ డయ్యెఁ
దిరమగు సుఖవృత్తి గరిమ నెఱప

నాథరాధిపునితో నేధరాధిపుఁడైన
సుగమహైమాలయ స్ఫురణఁజెంద
నాయినుప్రతిమాన మేయినుండగుఁ గమ
లామోదకలన నిత్యత ఘటింప

గీ. ననుచు రాజాధిరాజులు వినుతిసేయఁ
దనరె రణరంగభైరవోదగ్రబిరుద
వర్ణఘటితోర్జితవిజయధ్వజ సముద్ధ
రణుఁడు గోపాలపాయకరాయఘనుఁడు. 60

చ. అతని యనుంగుఁదమ్ముఁడు మహాద్భుతవిక్రమదంసకేళి న
ప్రతినిధి రామభద్రఘనపాయకరాయనృపావతంసుఁ డు
న్నతిఁదగెఁ దారహారసురనాగహిమాగపటీరహీర స
త్పతిగిరిజేశకాశహరిపారదనారదకీర్తి సాంద్రుఁడై. 61

సీ. పద్మినీపరిణయ ప్రథితసత్కృతిఁ జేసెఁ
బ్రతిభానుభావ సమ్మతముగాఁగ
రతిసీలగిరినాథ శతకంబుఁగావించె
సుప్రసాద మహత్త్వదీప్రముగను
నవలేఖినీలేఖ్య కవితానవద్యత
వెలయించె ననురూపవృత్తి దనర
సతత చాటునిబంధసరసోక్తు లలరించె
సహృదయహృదయైక సరణి మీఱ

గీ. ననుచుఁ గవులు నుతింతు రెవ్వని నతండు
సంగరాభీలకరజాలశమితవిమత
దవహుతాశుఁడు రామభద్రక్షితీశ
ఘనుఁడు భువన ధురంధరఖ్యాతిఁ దనరె. 62

క. కోనమహీతలనాథుఁ డ
నూన మహాస్తపనతేజు నుగ్రాహవ భీ
మాను కరణుఁ జతురానన
ధీనిధి రామావనీశ ధీరునిఁ గాంచెన్. 63

శా. శ్రీనవ్య స్పృహణీయ దివ్యధరణీభృద్ధర్మ సంగ్రాహిమా
కోనాధీశ్వరు రామభూవిభుని యక్షుద్రాసి శేషాహిమే
నూనం బెట్లన వైరిభూరమణ సందోహాంతరాళస్ఫుర
త్ప్రాణానీకముఁ గ్రోలుజాతిహితధర్మంబాటఁ బాటించుచున్.

మ. జ్వలనోదగ్రమహుండు రామధరణీసామ్రాజ్యధౌరేయుఁడు
లలితాకారమనోజ్ఞఁ జిట్టెమసతిన్ లక్ష్మీవధూటిన్ ముదం
బలరన్ గైకొనె శౌరి వారినిధి రాజాత్మోద్భవన్ భూమినిం
బలెఁ దద్దివ్య చరిత్ర మాత్మ కనురూపప్రేమ దీపింపఁగన్.

గీ. పెద జగన్నాథరాజును బేర్మితోడఁ
జిన జగన్నాథ నృపతిని జిట్టెమాంబ
యందు లక్ష్మి వధూటియం దనుపమాన
ధాముఁ గోనేంద్రుఁ గాంచె నా రామవిభుఁడు. 66

గీ. అలరె నారాజమూర్తి త్రయంబునందు
నగ్రగణ్యుండు విబుధ హృద్యప్రశస్త
సర్వకలితుండు భువనరక్షాకరుండు
నవ్య గుణహారి పెదజగన్నాథశౌరి. 67

క. కనఁగఁ బిన జగన్నాథా
వనిప ఘనుండనితరార్థి వరకల్ప తెలమిన్
మునుకొని తను నెపు డర్థిం
చినఁ గంకణవితరణంబు చే నలరించున్. 68

క. శ్రీరామ విభుని కోన
క్ష్మారమణుఁడు తాను లక్ష్మి సంతతి యగుటన్
సారంగ మహితగుణసుమ
నోరాజిత ధర్ముఁడగుచు నుతిఁగాంచె మహిన్. 69

గీ. పిన జగన్నాథనృపతికిఁ దనయు లగుచు
రమణ రామన రాయ రాము
భద్రపాయకరాయ భూపాలు రలరి
రాత్మ తేజో యశోంత ర్ప్రాప్తి తార్క్ష్య విధులు. 70

శా. రామన్నాఖ్యనృపాలచంద్రుసుగుణారామాంత రాసీమదా
నామందక్షితి కల్పకంబు దిశల న్వ్యాపించి భాస్వద్యశ
స్తోమానేకలతాంత ఎంసవలచే శోభిల్లి భూమీ సుర
గ్రామాభీష్ట ఫలప్రదంబగుచుశ్లాఘంగాంచుఁజిత్రంబుగన్.

శా. ఆరామక్షితిపాలమౌళి కనుఁగొం డా రామభద్రప్రభున్
రారాజ ద్విషదింద్ర జిద్విహరణ ప్రాంచద్భుజావిక్రమో
దారుం జాగర వీక్షణార్చిత సముద్యత్పార్థివ శ్రీయు వి
స్ఫార ప్రాభవు లక్ష్మణాంకితు నుతింపన్ శక్యమే యేరికిన్.

గీ. రమణ రామనపాయకరాయఘనుఁడు
గాంచెఁ బెద జగన్నాథ భూకాంతు నెలమి
రామ భద్రాఖ్య పాయకరాయమౌళి
పిన జగన్నాథ రాజును బ్రేమఁ గనియె. 73

శా. ఆరాజద్వితయంబులోనఁ బెదజ గ్గాధీశ రాజన్యుఁ డో
దారాంభోనిధి రాజునందుఁ దగ దివ్యత్కీర్తిచంద్రుండు తా
నారూఢిం జననంబుఁ బొందివిబుధవ్యాహార యోగ్యుండగున్
సారోదంచిత నిత్యపూర్ణ రుచి నాశ్చర్యంబుఁ గావింపుచున్.

గీ. పినజగన్నాథరాజుతో నినుఁడు సాటి
గాఁగ నెట్లోపుఁ దత్కర ఖర కృపాణ
ధారచే భిన్నతనులైన వారిచేత
భిన్నతనుఁడౌట నెద సిగ్గు పెంపుపూన. 75

క. కోనాధిపసుత రామధ
రానాయక పెద్ద జగ్గరాజేంద్రుఁడు దా
సూనుల నార్వురఁ గనియెన్
భానుప్రతిమాన భావ భాసుర మహులన్. 76

సీ. లోలశాత్రవ వధూ లోచనాంజన తమ
స్తపనుండు వేంకటస్వామివిభుండు
దశ దిగ్వధూటికా ధౌతలసత్కీర్తి
రాజితుం డుద్దండ రామనృపతి
వాణీ విహార భాస్వచ్చతురాస్యవి
భ్రమశాలి రఘునాధరాజమౌళి
ధరణీ రమాస్థానశరణ హేమస్తంభ
బాహుండు లక్ష్మణ పార్థివుండు
గీ. రమ్యగుణహారి గోపాలరాయశౌరి
నవ్యవైభవ నిధి జగన్నాథ ఘనుఁడు
నమరుచుందురు షడ్దర్శనముల కరణి
ధీమదావళి వాచావిధేయులగుచు. 77

క. వేంకటపతిరాజు నిరా
తంకస్ఫురణంబుచేతఁ దనరెను తేజః
కుంకుమచర్చాంకిత ది
క్పంకజవదనోపకంఠ భాగుం డగుచున్. 78

గీ. ధామనిధి యగాట నుద్దండ రామశౌరి
యధిక పరవాహినీజీవనాళి సంగ్ర
హించి, తత్పద్మలసదాస్థ నంచితముగ
నాత్మకరలీల నలరించె నసమ మహిమ. 79

మ. మహిమా సంగమహర్షి తన్మహి చరన్మత్తారులం ద్రుంచి దా
సహజానూన బలాను షక్తిని జనాశ్చర్యంబుఁ గావింపుచున్
విహరించున్ రఘునాథభూమివిభుఁ డుర్వీజన్యలక్ష్మీకర
గ్రహణంబందియయోధ్యసారమున వేడ్కన్ భూమిఁ బాలింపుచున్.

క. అరయఁగ లక్ష్మణభూపతి
ధరణిం బద్మాధివాసతను విలసిల్లెన్
(శిరిమొదగల హరివలె వి)
స్ఫురదురు వీక్షాభిరామ శోభావహుఁడై. 81

క. గోపాలరాయశేఖరుఁ
డాపాల్కడలిని హసించు నాత్మభవయశో
దీపిత చంద్రమహాభ్యుద
యంపాదిత నిత్యకువలయానందకుఁడై. 82

సీ. తన మిత్రభావంబు తగనాత్మ సహవాస
రాజవర్యులకెల్లఁ దేజ మొసఁగఁ
దన రాజభావంబు తతసత్కళోన్మేష
గరిమఁ జక్రానందకరము గాఁగఁ
దన ఘనభావంబు సేతగ మరుత్కలనచే
నిశ్చల శ్రీఁబూని నివ్వటిల్లఁ
దనభోగవద్భావ మొసరఁగా నతి హరి
పదవాసమై లీలఁ బరగుచుండ

సీ. నలరె ననురూప సరసవిహరణ శరణ
ధరణి తరుణీ మనోహరోదారతార
హార దుజ్జ్వలకీర్తివిహారుఁ డగుచు
నవ్యగుణహారి శ్రీజగన్నాథశౌరి. 83

క. అనుపమ సుగుణోన్నతి స
ద్వినుతమతిన్ మాంబికయగు తిమ్మాంబిక ను
ద్వినయ సుభద్రయగు సుభ
ద్రను గైకొనె వేంకటపతిరాజు ముదమునన్. 84

క. ఆ తిమ్మాంబికయాం ద
బ్జాతశరోపములఁ ద్రితను జాతులను సుభ
ద్రాతరుణియందు నొకసుతు
ఖ్యాతి దనర వేంకటాధిపాగ్రణి గనియెన్. 85

గీ. ధరణిఁ బెదరాజు పెద జగన్నాథరాజు
పినజగన్నాథరాజేంద్రు లనఁగ సరస
వినయుఁడౌ రామచంద్రభూవిభుఁ డనంగ
నలరి రారాజతనయు లాఖ్యాతనయులు. 86

క. భూవర వినుతులసుతులం
భావసుతుల నోగ్రమహుల భాసురతరశో
భావహులఁ గాంచె నిరుపుర
శ్రీవెలయఁగఁ బెద్దరాజశేఖరుఁడెలమిన్. 87

క. ఆతనుజులు లావణ్యక
ళాతనుజులు దనరి రధికలక్ష్మీయుతులై
సీతారామనృసింహ
క్ష్మాతల పతులనఁగ ధరణి ఖ్యాతి దలిర్పన్. 88

గీ. పెదజగన్నాధరాజున కుదితు లగుచు
గోపభూపతి వేంకటక్ష్మాపమౌళి
రహి జగన్నాధరాజు నారాయణ క్ష
మాధిపుఁ డనంగఁ దనుజాతు లలరి రవని. 89

గీ. పిన జగన్నాధవిభుఁడును గనియెఁ దనయ
పంచకంబును వారాశి పతి సురద్రు
పంచకమునట్లు విబుధ సంభరణ నిపుణ
మగుచు నానందనవ్యాప్తి నతిశయిల్ల. 90

ఉ. వేంకటరామరాజు పర వీరహరుండగు గోపశౌరియున్
బంకజబాంధవోపమ విభానిధి రంగవిభుండు రామభూ
పంకజలోచనాహితుఁడు భవ్యుఁడు రాయనృపాలమౌళియున్
శంకర వక్త్రపంచకము సాటి యనంగఁ దలిర్తు రున్నతిన్.

మ. తరణిన్ జన్యహతారి వీరవసుధాధ్యక్షాళి నిర్భిన్నుఁడై
సరవిన్ వ్యాప్తమహాబిలుండని తిరస్కారంబుగావింపుచున్
ధరణిన్ వేంకటరామభూవిభుసముద్యద్విక్రమార్కుండు దా
భరియించుం జగమంతయున్ బరదురాపస్ఫూర్తిసీరంధ్రతన్.

క. ఆ వేంకటరామనృపతి
భావజలీలాకలాపపరిభావక శో
భావహుఁడగు వేంకటపతి
భూవరుఁ గనె నఖిలభువనపూరితకీర్తిన్. 93

ఉ. వేంకటకృష్ణ భూవిభుని వేంకటపత్యధిపార్య్య రామభ
ద్రాంకితరాజవర్యు సముదగ్రియశస్కుని భాస్కరేంద్రునిన్
బంకజసూతి వేదముల బాగుగఁ గాంచిన పోల్కిఁ గాంచె ని
శ్శంకుఁడు రామచంద్రనృపచంద్రుఁడు పుత్రులఁ గీర్తిసాంద్రులన్.

ఉ. పంకజబాంధవుండు హిమభానుఁడు భూధరపక్షభేదియున్
శంకరుఁడున్నిజాంశములఁ జక్కఁగ నొక్కట మేళవించి యీ
వేంకటకృష్ణభూవరుని వేడ్కనలర్పఁగఁ గల్గెనా నిరా
తంకపుఁ దేజ మాకళల ధన్యతలా సిరులా విభూతియున్.

క. ఆ రాజమణిసహోదరుఁ
డారూఢిఁ ధరణిఁ జంద్రుఁడో నితఁ డనగా
శ్రీరాజుల వేంకటవిభుఁ
డారయ సర్వజ్ఞమౌళియై విలసిల్లెన్. 96

క. ఆ వేంకటపతిభూవిభు
భావంబగు నమృతఘుటిక భావింపఁగఁ ద
త్సేవాపర భూదేవత
తే వేళం దృప్తిగాంతు రెలమి దలిర్పన్. 97

క. వేంకటపతి విభుసోదరుఁ
డంకాగత పార్థివేందిరాంచితమతి ని
శ్శంక ఖరాహితభిద్బల
సంకీర్ణుఁడు రామభద్ర జనపతి యలరున్. 98

క. ధర రామభద్రనృపశే
ఖరచంద్రునికీర్తి చంద్రికాఝరి కుముదా
దరణంబు మాని పద్మో
త్కరములఁ బోషించు నద్భుతంబుగ నెపుడున్. 99

గీ. రామభద్రావనీనాథ రమణు సహజుఁ
డైన భాస్కరవిభుసద్గుణాళులెల్ల
సొరిది నిశ్శేషముగ నెన్నఁ జోఁ దలంప
శేషునకునైన జిహ్వలు చెదరకున్నె. 100

క. విపరీత వర్తనునితో
నెపుడును నొక మార్గమునఁ జరించెడు నాక
శ్యపసుతుఁడగు భాస్కరుఁ డీ
నృపమణియగు భాస్కర ధరణీపతి కెనయే. 101

గీ. అలరె నుద్దండ రామక్షమాధినాథ
తనయుఁడౌ రామభద్రాఖ్య ధారుణీంద్రుఁ
డఖిలరాజన్యమకుటరత్నాంశు దీప
రాజినీరాజితాంఘ్రి పీఠాజిరుండు. 102

మ. ఉరుశౌర్యప్రథమానబాహుబలుఁడౌ నుద్దండరామావనీ
శ్వరు సూనుం డగు రామభద్రవిభు తేజఃకేలి, తానార్వమై
ధరపీరాహితవాహినీశ్వరసముద్యజ్జీవనానీకవి
స్ఫురణల్ గ్రోలుచు దావమై యలమెఁ దద్భూభృద్వరశ్రేణులన్.

సీ. ఆరామభద్రపాయకరాయభూపాల
మౌళి లక్ష్మిదేవి మహితశీల
నంభోధినాథుఁ డభ్రాపగఁ గైకొన్న
కరణి పాణిగ్రహస్ఫురణఁ జెంది
ఘనరామకృష్ణవేంకటరామపాయక
రాయరాజముఖుల రమ్యలీలఁ
గాంచెఁ దత్ప్రథితవిక్రమకీర్తు లరుణాబ్జ
పరిభావకస్ఫూర్తిఁ బరిఢవిల్ల

గీ. నఖిలలోకాంతరాళ తమోపహరణ
శాశ్వత శ్రీకళాపూర్తి సత్కవీంద్ర
తత నుతులఁ గాంచె దిగ్వధూదశనవసన
రాగముఖహాసశోభాకరంబులగుచు. 104

మ. రఘునాథక్షితినాథపుంగవుఁడు సాంద్రశ్రీకళారాజితా
నఘచారిత్రులఁ గాంచె నప్పలమహీనాథాగ్రణిన్ వేంకటా
ద్రిఘనున్ రామనృపాలచంద్రుని ధరిత్రీనాథకోటీరర
త్నఘృణిభ్రాజితపాదపద్ము బలభద్రక్ష్మాసతీవల్లభున్.

ఉ. అందు ఘనుండు రామజనపాగ్రణి సీతమయందు వేడ్క
వందగధీరులన్ గుశలవద్వితనూజులఁగాంచె నుద్యశం
బందుచు మున్ను రామ జనపాగ్రణి సీతమయందు వేడ్క
వం దగధీరులన్ గుశలవద్వితనూజులఁగన్న చాడ్పునన్.

క. ఆయిరువురలోపల నరి
రాయవధూజన భుజంగురణకలనాకాం
తేయ తృతీయుని వితరణ
ధీయుత రఘునాథవిభు నుతింపఁగఁ దరమే.

క. ఆతని యనుజుఁడు సుగుణ వి
భాతిందగె రామభద్రపాయక రాయం
డాతత నిజకరదీపిత
శాతాసి వినిర్జితారి సముదయుఁ డగుచున్.

సీ. ఏరాజమార్తాండు భూరిప్రకాశంబు
సకలచక్రాభి రక్షణకరంబు
ఏరాజచంద్రు సమీహితాభ్యుదయంబు
ద్విజపోషణక్రియా విలసితంబు
ఏరాజదేవేంద్రు సారవైభవలీల
విబుధాళి కామధుగ్విశ్రుతంబు
ఏరాజకందర్పు హారిసౌందర్యంబు
జనమానసైక మోహనకరంబు

గీ. నగుచు విలసిల్లు నతఁడు దివ్యప్రతాప
కీలికీలాను కీలితాభీల సకల
వీరభూపాళి యల రామధారుణీంద్రు
రామభద్రాఖ్య పాయకరాయమౌళి. 109

క. బలభద్ర నృపతిగని యెను
విలసిత బలభద్ర దానవిశ్రుతవిభవో
జ్జ్వలుఁడగు వేంకటధరణీ
తలనాథుని సరసగుణవితాన సనాథున్. 110

మ. నరనాథస్తుతకీర్తిసాంద్రుఁడు జగన్నాథక్షితీశేంద్రు డా
దరమొప్ప న్వరియించె నర్సమవధూత్తంసంబు నుద్యద్గుణో
త్కరసంశోభితఁ జంద్రమాంబను శుభోదగ్రస్థితిన్ మీఱఁ ద
ద్వరచారిత్రములాత్మమోదరస సంధానంబువాటింపఁగన్.

గీ ఆజగన్నాథభూపాలు నగ్రమహిషి
యుభయకులపావనాచార విభవకీర్తి
నోజమెఱయంగ నుతిఁగాంచె నుర్వియందు
నవ్యసద్గుణనికురుంబ నరసమాంబ. 112

సీ. మోహించినంతనె ముదముతోఁ దనఱొమ్ముఁ
ద్రొక్కి నిల్చు టదెంత దొడ్డతనము
చేపట్టునాడె రా రాపున వరునర్థ
మంగీకరించు టే సంగతంబు

దయచేసినంతనె తనపాటివారిఁ గా
న నటంచుఁ బతిశిరం బెనయు టెంత
ప్రేమఁ గైకొనినంతఁ బ్రియుని సమ్ముఖమునఁ
జాలఁబల్కుట దెంత సరసకలన

గీ. మంచు సిరి గారి గంగ వాక్పంచలాక్షి
నపహసింపుచుఁ బతికి సౌఖ్యానురాగ
వినయమితభాషణముల చే వేడ్కఁ గూర్చు
భవ్యగుణధామ చంద్రమాంబాలలామ. ॥

క. అనఘుఁడు జగ్గమహీధవుఁ
డనుపమ సౌభాగ్యగరిమ నానందితుఁడై
తన యగ్రమహిషియందును
దనుభవు నుద్దండ రాము ధరణిపుఁ గాంచెన్. ॥

సీ. రెండవసతియందు చండాంశుతేజుఁడౌ
గోపాలరాయక్ష్మాపమణిని
బట్టాభిరామ భూపాలునిఁ గోదండ
రామావనీనాథ రమణు రాజ
గోపాల భూవిభు గుణనిధి బాలము
కుందావనీంద్రు ననంద యశుని
బలరామ నరనాథు భవ్యచరిత్రుని
దశరథరామచంద్రక్షితీశ

గీ. ఘనుని సత్కీర్తి కలనచేఁ గాంచె వార
లష్టదిగ్రాజలీలావిహారులగుచు
నమితసౌజన్యమాన్యవిఖ్యాతిఁగొనుచు
నఖిల రాజన్యమూర్ధన్యు లయిరి ధరణి. 115

క. ఈరాజసుతుల కగ్రజుఁ
డై రాజితకీర్తికలన నభినుతిఁ గాంచెన్
సారసబాంధవసుతదో
స్సారుం డుద్దండ రామ జనపతి ప్రతిభన్. 116

సీ. ఆరాజమౌళికి నారాజమౌళియే
సాటియనా విస్తారశౌర్యగరిమ
నావాహినీభర్త కావాహినీభర్త
యే యెన గాంభీర్యహితగుణాప్తి
నాధరాధిపతికి నాధరాధిపతియే
తరమెన్న సమధికస్థైర్యకలన
నామహాఘనునకు నామహాఘనుఁడె సా
ధర్మ్యంబుఁగాంచు నౌదార్యమహిమ

గీ. యనుచు నిఖిలావనీనాథు లభినుతింప
మహిత నిజభుజ మందర మథిత విమత
కుల కలశవార్ధి లక్ష్మిఁ జేకొనియె నతఁడు
రమణ నుద్దండపాయక రాయశౌరి. 117

క. ఆరాజమణికి ననుజుం
డై రాజిలె దశదిశాచ్ఛహారాయిత శో
భారమణీయయశోవి
స్తారుఁడు గోపాలరాయ ధరణిపుఁ డవనిన్.

సీ. లోకబాంధవకులశ్రీకర కాకర్ల
పూడి వంశాబ్ధి సంపూర్ణశశిధుఁడు
శ్రీ జగన్నాథ ధాత్రీపాల మూర్ధన్య
పుంజీకృతానేక పుణ్యఫలము
చంద్రమాంబాగర్భ సద్రత్నఖని భవ
ద్రాంచ దిష్టార్థ దానర్ఘ్యరత్న
మవలిప్తనిఖిల శాత్రవరాజ కాహార్య
షండ విఖండ నాఖండలుండు

గీ. మిత్రబాంధవ కవిజనామేయభాగ
ధేయనై యొప్పె భువన దీపాయమాన
దివ్యతేజుండు నృపగేయ ధీయుతుండు
రమ్యగుణహారి గోపాలరాయశౌరి.

గీ. తెలివి గోపాలరాయ పృథ్వీకళత్ర
సహజుఁడై యొప్పె దాన దీక్షావిధాన
లోకపూజ్యుండు సుగుణరత్నాకరుండు
ప్రభువతంసుండు పట్టాభిరామవిభుఁడు.

క. అతని సహోదరుఁడు గుణో
న్నతుఁడగు కోదండరామనరపతి తేజః
ప్రతిబింబాయిత జలరుహ
పతిమండలదీప్తియగుచుఁ బ్రతిభఁ దలిర్చెన్. 121

క. కోదండరామనరపతి
సోదరు నుతియింపఁ దరమె సురకరి దరకా
కోదరవిభునిభకీర్తి వి
భాదీప్తుని రాజగోపపార్థివచంద్రున్. 122

క. ఆవిభుమణికి సహో వి
ర్భావ్యుం డభినుతులుగాంచె బాలముకుంద
క్ష్మావరుఁ డతులభుజాసం
భావితనిరవద్యభూమి భామామణియై. 123

మ. ప్రతిపక్షక్షితిపాహి సంహతి సుపర్ణద్దివ్య తేజోమహో
ద్ధతుఁడై బాలముకుందభూవరుఁ డనంతశ్రీకలాపోర్జితుం
డతులాహీనగుణస్ఫురద్విబుధవాసానూనధర్మప్రథో
న్నతుఁ డైటంధరరాజశేఖరుఁడగుఁ భవ్యప్రభావంబునన్.

సీ. ఆంధ్రపురంధ్రీకుచాగ్రముక్తాహార
తళతళచ్ఛాయతో దళముఁగాంచి
చోళాంగనాలసచ్ఛాళావిచకిలాళి
చకచక ద్యుతులతో చౌకళించి

లాటవధూటీలలాటహీరకలాప
ధగధగప్రభలతోఁ ద్రస్తరించి
పాంచాలభామినీభాసురదరహాస
నిగనిగచ్ఛవితోడ నివ్వటించి

గీ. భాతిఁ గనుపట్టె దశదిశాభ్యంతరముల
నే విభునికీర్తి యతఁడసద్యావనబల
గహనదహనాయమానవిఖ్యాతమహుఁడు
గుణమహోన్నతి బాలముకుంద నృపతి.

గీ. గుణగరిష్ఠుండు బాలముకుందశౌరి
కనుజుఁడై యొప్పె బలరామజనవిభుండు
సారతరసైజకీర్తి కర్పూరరజము
సకలదిగ్భామికుల మీఁదఁ జల్లుకొనుచు.

సీ. ప్రతిఘాత హతవైరి భటులతోడనె దివిఁ
దనరె నెవ్వని బలోద్ధతరజంబు
లతిభీత రిపురాజతతితోఁ నగిరి గుహల్
దూరె నెవ్వని జయభేరి రవము
వీరారితనురక్తధారలతోడనె
స్ఫురియించు నెవ్వాని కరకృపాణి
దుస్తరాహితరాజమస్తకంబులతోనె
ధరఁజెందె నెవ్వాని శరచయంబు

గీ. అతఁడు నుతియింపఁదగు సమరతల సవ్య
సాచి పరవీరభూపాల చటులసైన్య
యామునాశయ భేదనోద్దామకోప
రాజితాటోపుఁ డగు బలరామవిభుఁడు. 127

గీ. ప్రబలతరశౌర్యకీర్తి శుంభద్వివేక
విలసనుండగు బలరామవిభుని యనుజుఁ
డలరె దశరథరామచంద్రావనీంద్రుఁ
డఖిల వసుధాధివాస బాహార్గళుండు. 128

చ. దశరథరామచంద్ర వసుధావరు నాజి నెదుర్చు శాత్రవుల్
విశకలితంబులౌ తనులు వెల్వడి యుల్లసదప్సరోతతిన్
వశత భజించు టెంత యని వారితభీతిని జీవితాత్ములై
వశత భజింతు రెప్పుడును వారక యుల్లసదప్సరోరతిన్.

క. ఆ సహజులు ఘనశౌర్యక
ళాసహజులు వేడ్కఁ గొల్వ లక్ష్మీరమణ
శ్రీ సరసకటాక్షంబుల
భాసిలు గోపాలరాయపార్థివుఁ డెలమిన్. 130

పదమాశూన్యముచూపు వేఁడిగుణముల్ భాషింపమాయావశం
వదముల్ రూపమయోగ్యదృశ్యమని భూపార్థీంద్రకన్యల్ హరిన్
మదిలో రోసివరించి రున్నతపదున్ సౌమ్యేక్షణున్ సత్వర
త్ను దళత్కంజదళేక్షణామదను నాగోపాలరాయప్రభున్.

ఉ. కాకరపూడి జగ్గమహికాంతుని గోపనృపాలుఁ డుగ్రతఁ
జేకొని రుస్తుమాత్మజ వజీరబలంబులఁ ద్రుంప శోణితో
ద్రేక నదీ రయాగత తదీయ విభూషణరత్నరాజి ర
త్నాకరనామ మింపలరె నాహవరంగ సమీపవార్ధికిన్. 132

ఉ. వైరస్ఫూర్తి మనంబునం గెరల దుర్వారోగ్ర రుస్తుంబహ
ద్దూరాత్మోద్భవుఁడైన కాలయవనుం దోర్విక్రమప్రౌఢిచే
బోర న్వెండియు సంహరించి నలసద్భూరిప్రభావాఢ్యు న
క్రూరక్ష్మేచుకరున్ నుతింపఁ దరమే గోపాలభూనాయకున్.

సీ. యువనాశ్వు నొకని మాయాప్రౌఢిఁ బోఁడంర్చె
యవనాశ్వవరసమూహములఁ దునిమె
నవిభిన్న నరకసంహరణంబుఁ గావించె
వివిధారినరకసంవితతి ద్రుంచె
నరవి నేకోద్ధవాశ్రయుఁడై విరాజిల్లె
సతత నైకోద్ధవాశ్రయత మెఱసెఁ
బ్రజలెన్నఁగా నేకబలయోగమున హెచ్చె
బహుబలావాప్తిచేఁ బరిఢవిల్లె

గీ. నౌర నంనంటి కవతారతారతమ్య
మనుచు నిఖిలావనీనాథు లభినుతింప
నభినవస్ఫూర్తి నాది దేవాంశభవుఁడు
రమణఁ దళుకొత్తె గోపాలరాయవిభుఁడు. 134

సీ. మారుతాశనవృత్తి మసలక జీవించు
భోగిపుంగవుఁ డిచ్చు భోగమెంత
మోముఁ జూపక వనంబున నీఁగియుండెడు
క్ష్మాభృత్సంఘఁ దెల్పు స్థైర్యమెంత
సతత దారకవృత్తి సాగించి బ్రతుకు సూ
కరపతి సేయు సౌకర్యమెంత
అనిశంబు మలినత నాశలఁ జరియించు
దాని సంఘమొసంగు దానమెంత

గీ. యనుచు వారల మదిరోసి యవనికాంత
చెందె సరసోపభోగరాజితముఖప్ర
సారసామ్రాజ్యలక్ష్మి విహారకారి
రాజదేవేంద్రు గోపాలరాయచంద్రు. 135

గీ. వెలయు నారాజవిభుదేవి వేంకమాంబ
పావనాత్మీయచరితప్రభావగరిమ
వర్ణనము సత్కవీంద్ర సువర్ణరాశి
కలితరామోదకలనల నావహింప. 136

సీ. ఏ సాధ్వి చారిత్ర మాసేతు శీతాద్రి
భాసుర భూసురోల్లాసకరము
ఏ రామ సత్కీర్తి తారకాహారమం
దార కైరవహితో దారకాంతి

ఏ పుణ్యసతిబుద్ధి గోపాల భూపాను
రూపాంతరంగ ప్రదీపశోభ
ఏ రాజముఖిమూర్తి భారతీ మారతీ
చారుతాసర్వస్వసముదయంబు

గీ. లీలఁ దగునట్టి భాగ్యవతీలలామ
సరస భూపతిరాజు వంశ ప్రసిద్ధ
గోపరాట్కన్య సుచరిత్ర కులపవిత్ర
భవ్యగుణపేటి వేంకమాంబావధూటి.

గీ. పరమపావన వరహితాచరణమైన
వేంకమాంబికయందు సద్విమలచరిత
భర్తులైనట్టి సుతుల గోపాలరాయ
విభుఁడు గాంచెను వంశాభివృద్ధి వెలయ.

క. ఆ రాజసుతులలో నరి
వీరాంతకతేజులగుచు వేంకటకృష్ణో
దారతరరామభద్ర
స్మారమణోద్దండరాయ మహితఖ్యాతిన్.

గీ. వెలయు గోపాలరాయపృథ్వీకళత్ర
తనయుఁడైనట్టి రామభద్రక్షమాధి
నాథచంద్రుండు నిఖిల భూనాయకావ
తంసితాత్మీయచరణ పద్మద్వయుండు.

మ. అతఁడింపొందును రామభద్రవిభుఁ డాశాంతావధిక్ష్మాతల
ప్రతిరాజన్యకిరీటకోటివిలసద్రత్నాంశుదీపావళీ
కృతనీరాజనపాదపద్ముఁడయి లక్ష్మీనాథకారుణ్య వ
ర్ధితసాంతత్యశుభావహద్విభవసధ్రీచీచుఁడై ధారుణిన్.

క. ఏతాదృశ సుతకలిత
శ్రీతత నిజవంశవృద్ధి సీతారమణ
ఖ్యాతికి జోడగు కీర్తి వి
భాతిన్ గోపాలరాయపార్థివుఁ డలరున్. 142

క. ఏవంవిధ సుగుణమణి
శ్రీవిలసితభావునకు వశీకృత సుమనో
గ్రావాధిదేవునకును ధ
రావరమకుటస్పృగంఘ్రి రాజీవునకున్. 143

క. వ్యాహృత వాగీశ్వరునకు స
మాహృతపరవాహినీశ్వరాపోశన విం
ధ్యాహార్య గురునక ప్ర
త్యాహార్యాజ్ఞాభృదఖిలధరణివరునకున్. 144

క. స్వర్ధరణీ మధ్యాసం
తర్ధరణోద్ధతబలోద్ధధావద్ధూళీ
దుర్ధర లోకచ్యుతిభయ
నిర్ధైర్యామర వరాను నీతాదృతికిన్. 145

క. అనవరతో పాయనదా
వనిపకులానీత గంధవారణ దానా
ఘనిరంతరసంగత వా
సన నైజాస్థాన భవన చత్వరమహికిన్. 14

క. ఆశుకవి పాళికాశ్యాఫ
లాశయ సహకార బాంధవాయతమతికిన్
ధీశతధృతికిన్ దపనహ
తాశన విస్మృమర మహామహస్సంహతికిన్. 14

క. వసబిరుదర గండాంకున
కసదృశరణరంగభైరవాయత బిరుద
ప్రసరోద్దండునకును దా
మస రిపు తిమిరాపహరణ మార్తాండునకున్. 148

క. ధామనిధి వంశరాజ
గ్రామణికిన్ సకలసుజన రక్షామణికిన్
బ్రేమ నిరూఢావని రో
షామణికిని రూపవిజితసుత్రామణికిన్. 149

క. స్ఫురదురుకరవాలవిజ
ర్ఘరితాహితమండలునకు జయగోపాలాం
కరణమహాభేరీ భాం
కరణవినిర్భిన్నజలజగర్భాండునకున్. 150

క. సురుచిర వసిష్ఠగోత్రా
భరణిత కాకర్లపూడి భవ్యాన్వయ సా
గర వరహిమ ఘృణికిఁ సువి
తరణికి గోపాలరాయ ధరణిప మణికిన్. 151

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధికరంబుగ నఖిలవిద్వత్కవిజనా
కల్పంబుగాఁ గల్పనీయంబగు మదీయ రుక్మవతీపరిణయాభి
ధాన మహాప్రబంధంబునకుం గథానుసంధానం బెట్టిదనిన.

చ. శుభతర నైమిశాఖ్య వనశోభిత శౌనకముఖ్య సన్ముని
ప్రభులకు సూతుఁ డింపలరఁ బ్రాజ్ఞతఁ దెల్పినరీతి మాధవా
త్మభవకథాసుధారసపు మాధురి శ్రీశుకమౌని మౌళియుఁ
విభుమణి యా పరీక్షిదవనీతలనేతకుఁ దెల్పినట్లుగన్. 153

సీ. కనకగోపురఘనాకారకల్పితపయో
జాత బాంధవకాంతి హేతువునను
బలవైరిమణిహర్మ్యబంధురచ్ఛవితర్కి
తాంధకార స్ఫురదాప్యపవ్యమునను
పద్మరాగగ్రావ బద్ధసౌధప్రభా
కలితసంధ్యారాగకరణమునను
సకలగృహారామ సంతతభాసుర
సుమపల్లవఫలాళి గమకమునను

గీ. శశ్వదనుమేయ యుగపత్ప్రసక్తి యలర
దినతమీసంధ్య లఖిలర్తులును జెలంగి
యెలమి గొలువంగ నిత్యసమేత నవ ని
ధానమైపొల్చు ద్వారకాఖ్యానగరి. 154

మ. అలదైత్యేంద్రుఁడు వేఁడఁ దద్ధితము సేయంగోరి వృత్రారితోఁ
గలహింపంజని మిన్నుముట్టిన భుజంగస్వామి యుద్యత్ఫణా
వళి గోసాలశిఖాళి నెంచి బలిమి న్వారాశిమధ్యస్థుఁడై
యలరం గౌఁగిఁట నానియుండె నసఖేయం బొప్పు నవ్వీటికిన్.

చ. జలదము తత్పురీకనకసౌధసతీ తను విచ్చుఁ జూచి చం
చలలని యేఁగ వారలు కచంబులతోఁ గలహించునంచు మే
డలఁ బడవైవఁ గేకు లకటా యని తెక్కలగాలి గూర్పఁగాఁ
దొలఁగెనొ నాఁగనయ్యగురుధూపము వెల్వడుజాలకంబులన్.

సీ. తులలేని నీలంపుఁ బలక తోల్పరువులు
జలధరమండలచ్ఛాయలీన
నామీఁది కెంపురాయందంపు టంతరం
బులు భానుమండలకలనఁ దోఁపఁ
దదనంతరేందు కాంతగ్రావకూటముల్
చంద్రమండలదీప్తి సంఘటింప
వజ్రకోరకజాలవలితాంతభూమికల్
నక్షత్రమండలి నలువుఁ జెంద

గీ. సరవి లోకావృత్తోన్నత స్ఫురణఁ దనరి
యఖిలసుమనోధివాసంబు లగుచు మెఱయు
చొక్కటొక్కటి హేమాద్రి ధిక్కరింపఁ
జాలి యలరారు మేడ లా ప్రోలియందు. 157

గీ. చెప్ప నేటికి నప్పురిచేడియలను
రెప్ప వేయక వారల యొప్పు రేయుఁ
బగలు నీక్షించి కాదె యిప్పటికి నైన
ననిమిషత్వంబు విడువ రయ్యమరవరులు. 158

ఉ. అప్పురిలీలసౌధములయందు నృపాత్మజు లొక్కరొక్కరిం
దప్పుమటంచు నొడ్డుమను దాఁటఁగ నొక్కనిచే కటారి యం
యుప్పరపీథినున్న శశి నుక్కునఁ దాఁకెనొ కాకయున్నఁ జె
న్నొప్పెడి మేన మచ్చయొకటూనఁగ నేటికిఁ గల్వతేనికిన్ ?

మ. ప్రతిగాఁ దత్పురిమేదినీసురులతోఁ బాటింపఁగా సత్కళా
న్వితు లీరేడుజగంబులం గలరె ! భావింప న్నిజాకర్షక
శ్రుతులం బద్మజవాసవాది దివిజస్తోమంబు వేవచ్చి స
మ్మతిగాఁ దత్సవనావనిం బ్రకటసామస్ఫూర్తులం జొక్కఁగన్.

సీ. ఇతఁ డినుం డనరాదు సతతంబుఁ దనతేజ
మరిసమూహంబుల నణఁప లేదు
అనరాదు రా జితం డనుచును విలసిన
క్షత్త్రప్రకాశంబు సలుపఁ డెప్పుడు

ఘనుఁ డీతఁ డనదగం డనిశంబు నప్పులు
గాక జీవనములు గడపలేఁడు
సర్వజ్ఞుఁడితఁడు గాఁ డుర్వి నెల్లప్పుడు
సమదృష్టి నార్యరూపములు గానఁ

గీ. డనుచుఁ బుష్పవద్విషధరులను హసించి
యినులగుచు రాజులగుచును ఘనులునగుచు
విమల సర్వజ్ఞులగుచు సారమతిధరులు
నగుదు రవ్వీట నున్న యాధరణివరులు. 161

చ. రసవిషముల్ గొనంగ నెధరన్ ఘనుఁడీశ్వరుఁడంచు నెంతు రే
వెసనొకఁ డప్పులిచ్చి యపవృద్ధి లఘుండగుమాఱు బేరముల్
బసచెడఁజేసి భిక్షుకతఁ బొల్పడు నొక్కఁ డటంచు నవ్వి త
ద్వసదురువైశ్యరత్నములు తద్దయునైరి ఘనుల్ మహేశులున్.

మ. హరిపాదాబ్జఫలాత్ములై ధరణిగర్భావిర్భవద్దివ్యధా
న్యరమానాయకులై కృతిప్రముఖసంతానాఢ్యులై నిర్జర
స్ఫురదుద్యద్బలశాలి దేహకనకక్షోణీధరాకారులై
పురిఁ జాతుర్థికజాతులుందురు మహాభోగానుభావోన్నతిన్.

మ. కరులవ్వీట విహారశైలములపై గర్జావితర్జచ్ఛరో
త్కరరాజద్బలవైరివాహ విలసత్సందోహ మీక్షించి, ఘీం
కరణోద్యద్రణబుద్ధి దారుణనిరాఘాటార్భటిందాఁక, ఁద
ద్విరతాఘాతలకోటి నీరదములై వెల్వెల్లనౌ మేఘముల్.

చ. పురి తురగాతివేగగతిఁ బూనెదనంచుఁ బ్రభంజనుండు, రా
నురువడినేగి యడ్డుపడినొంది ప్రకంపనుఁడై (తొలంగి) యా
త్కరివరబృందసాంద్రమదధారలతో సమవృష్టి పూనుచున్
సరియగు నమ్మహోఘుని సంతతముం గలహించు నోర్వకన్.

శా. స్వర్ణ జ్యాధరకార్ముకాశ్రయములై వాహిన్యధీశాహితో
దీర్ణానంతశరానుషంగశరధి స్థిత్యంతరాళంబులై
వర్ణానేక పదక్రమాగమలసద్వాహంబులై తత్పురి
స్వర్ణింపన్ రథము ల్పురారిరథభావంబొప్పఁగా భాసిలున్.

చ. అదయతనందు వీరభటులంతకునైనను, నల్లబుత్తురా
మదనవిరోధినైన, నరుమాఱుగఁ జూతురు కీలినైన మి
న్నొదవిన రాజునైన,మడియున్ గ్రహరాజునునైన,నబ్ధిముం
పు మరు తదీయధామచయముం గనలేక తిరస్కరింపుచున్.

సీ. రంగనృత్యద్వార రమణీ తనుద్యుతుల్
తొలఁ్కారు మెఱుఁగుల తులనుమీఱ
మురజాదివాద్య సముద్ధితధ్వానంబు
లబ్ధి నిస్స్వనముల నావహింప
మణిజాల మహిత భూషణకాంతి సురరాజ
కోదండఖండమై కొమరుమిగుల
గాయకోద్గళిత వాగ్జాలవిశేషంబు
వర్ష ధ్వనులరీతి వరలుచుండ

గీ. లలిత శృంగార రసవృష్టిఫలితరసిక
విటమనోరథ సస్యాభివృద్ధి యగుచు
ఘనగుణస్ఫూర్తి వెలయింపఁగలిగె మెఱయు
విధి చమత్కృతి నవ్వీటి వేశ్యవాటి. 168

సీ. అరవిందలోచన కనురాగమొకటి యా
యనురాగకలన నీయందె కలదు
కలికిముద్దులగుమ్మ కళ్యాణిఁ బాడుమా
కళ్యాణి నీ విలోకంబె కాదె
నాతిరో సొగసు కన్నడఁ బాడినను నీవె
కన్నడసేతునన్ గాక సతుల
బాలప్రాణ సమేతతాళవల్లకి మీటు
మరయ నాప్రాణంబవగుదు వీవె

గీ. యనుచు విటులాడ నిటులు మాటాడుకొనుచు
సరససంగీతములఁ బాడి సకలబంధ
రతులగూడి నగరిఁ బొల్తురతుల మతులఁ
జారు సౌందర్యవసతులు వారసతులు. 169

సీ. అలరు మల్లికలదండలుగూర్చు మాయెద
నటులైన మాపు రమ్మందుఁ గలవు
ఒనరనప్పుడు పుష్పయోగమందునా కొమ్మ
విటప కాలోచిత వృత్తిలేదె

సుమకదంబవిలాసమమరంగఁ గూర్తు నె
యరయ జాతులపేరు లెఱిఁగి జాణ
సకియపల్లవ సంతతికి మఱుఁగేటికె
యిది కంటఁ బగలింటి యినుఁడుచూడ

గీ. ననుచు ననురాగయుక్తులు మొరయుచుండ
నతితరామోదసుమనంబు లమ్ముకొనుచు
ననుపుకాంద్రఁ గలంతు రత్యనుపమాన
చాతురిని బుష్పలావికాజాతు లచట. 170

సీ. చెలియ లనుచనుల విలువెంతయని పల్కె
నవి నీకుఁ గొనఁగోటి కలవిగావు
యాలపంచిది కాయ జాలంబమందమా
నీడెపం డనువుగా దిచ్చగింపు
సకి తెల్పుమాను సహకారమది నీకుఁ
బలుమఱుఁ బేరంపు కలువపెద్ద
అతివరో నీవా కే రంటివంటి కొలంకి
నొక్కమా లెఱిఁగింపు మెక్కడనగు

గీ. ననుచు రసగర్భయుక్తుల నాసి తనిసి
మనసిజాయత్తచిత్తమ్ముత్తులైన
విటుల కిటుల హాంసా ల్గొల్ప పటిమఁ జెలఁగు
సరస ఫలదాంగనల కూర్మె జరగు నీట. 171

మ. అలినీ నాదము తానమై వనవిహంగాళీచలత్పక్షసం
కులరావంబు మృదంగఘోషగతినై, కూజన్మరాళీరుతం
బులు తాళక్రియలై చెలంగఁ,బురి లేబూఁదోటలన్ శాలిఁ
పులగానంబలరన్ రసార్ద్రిసుమనంబుల్ దాల్చుభూజావళుల్.

సీ. వరరూప పున్నాగ వారకాంతాళులు
వితత పల్లవరాగ విలసనములు
సత్పుష్పవత్ప్రాంత సాలోన్నతాగ్రంబు
లఖిల ద్విజౌఘ విహారకలన
రాజిత కనక విభ్రాజిత వీథులు
లత కూనల కళావిలాసపటిమ
మధురసపర్యాప్త మానవ కులములు
సరసుల సుమహిత సారసరణి

గీ. వీరతరుల ప్రకాశంబు మీఱుచుండ
తత్పురస్థల సద్రీతిఁ దనరి యచట
నందనమురీతి సుమనోభినందనంబు
బాలపల్లవమంజులోపవన మలరు. 173

క. ఏతాదృశ సుగుణగణ
స్ఫీతా నితరానుభోగ్య చిరసౌభాగ్య
శ్రీతత్తాదృశమహిమా
న్వీతంబగు పురవరమున కీశ్వరుఁ డగుచున్. 174

సీ. తనచిత్రమణిహార తతకాంతివిసరంబు
శక్రచాపస్ఫూర్తి సంభ్రమింపఁ
దన యురస్సద్మ పద్మాసతిమైదీఁగ
సొబగు లైరావతీ స్ఫురణగాఁగఁ
దన సుధామధుర సాదరవచోగంభీర
సరసగుంభనము గర్జనముగాఁగఁ
దన యనుగ్రహవశోత్కటకటాక్షావృష్ట
వరకృపారసము జీవనము గాఁగ

గీ. నలరు సుజనాంతరంగ సదాలవాల
సార రూఢంబులైనట్టి కోరికలను
లతల నీడేర్చి ఫలసమున్నతులుగూర్చి
రమణఁ జెన్నొందె హరిఘన ప్రాభవమున. 175

మ. శ్రుతిసీమంతవతంసితాద్భుతచరిత్రుండై జగద్వ్యాప్తుఁడై
సతతానందచిదాత్ముఁడై వెలయు నేసన్మాత్రుఁడే ధన్యుఁడ
త్యతులానంతవిలాసమూర్తిధృతిచేతన్ భూమికాధారమై
నతఁ డొప్పెం దశరూపకాద్భుతసముద్యద్భూమికాధారతన్.

క. ఆపుణ్యు నగ్రమహిషి ప
రా పరవిజ్ఞానముద్రయన భాసిల్లెన్
దీపకళాంతరదీపిత
దీపముక్రియఁ బతి నిజాత్మఁ దేజరిలంగన్. 177

సీ. ఏ నిరంజను దా నధీనుఁ జేసుకొ సత్వ
ముఖగుణవృత్తుల మోహపెట్టె
నేశాంతువరియించి నాత్మాగ్రజా
హంకార సహితుఁడౌ నట్లుచేసె
నే వీతరాగుతోఁ దా వినోదింపుచు
యోగీశ సుమనోనురాగుఁ జేసె
నే యాత్మ నాత్మ్నపహితుఁజేసి ముగ్ధతఁ
దనజీవుఁ డతఁడై తనరఁ జేసె

గీ. నతని ననపాయవృత్తిచే ననుసరించి
వివిధరూపానుగుణరూప భవనశక్తి
నమిత కాంతానురక్తిచే నతిశయించెఁ
జారుకళ్యాణి రుక్మిణీ కీరవాణి. 178

ఉ. ఆరమణీయదారమణి యుంచ దుదారమణిప్రఘాణ వ
ద్ధావ్వర శిరోగృహాంతరభవంతుల నెంతయుఁ జక్రపాణి క్రీ
డారసలోల మానసతడాపలి జాతిలతోపగూహ మం
దార లతాంతసారముల తావుల తేవలు నించుతావులన్.

చ. ఎలమి విదర్భరాజ సుతనీడల నీడల మల్లికాలతా
వలితమనోజ్ఞుఁ డింతుల నవారితవారి కనత్సరోంతరా
విలసి మరుత్కిశోరము లు వీవన వీవ నవోత్సవంబులన్
గలసిమెలంగ శౌరి రతికందళకందళితాంతరంగుఁడై. 180

మత్తేభము.

నిరోష్ఠ్యము ఘనసాహిత్యనిదానదానజితలేఖజ్యాజకంజేననం
దనధారాధర రాజరాజదహిరాట్ర్పాకేశ నీహార హా
రనికాయాయతకీర్తికీర్తిత జగత్ప్రాణాఖిలాంచద్రసా
యనచారిత్ర రసజ్ఞసత్కృజ్ఞ జన నిత్యశ్రీహితాస్థానకా. 181

క. సురుమాయి బిరుద రాహు
స్ఫురణ మలీమసిత విమత భూవరతేజః
ఖరకరమండల ప్రతిభా
పరిశోభిత నిత్యసహజపాండిత్యనిధీ. 182

క. రుస్తుమఖానతనూభవ
మస్తకబలిపూర్వకాత్త మహితఘన శ్రీ
నిస్తుల సువిదితనిధిసు ని
రస్తైకాంతనిధి రాజరాజైశ్వర్యా! 183

మాలిని.

విభవజితసురేంద్రా విశ్రుతౌదార్యసాంద్రా
కభవ భవసుమేధా కావ్యతత్త్వప్రబోధా
ప్రభుమణి పరివంద్యా పండితౌఘాభినంద్యా
శుభచరితకలాపా సూర్యవంశప్రదీపా. 184

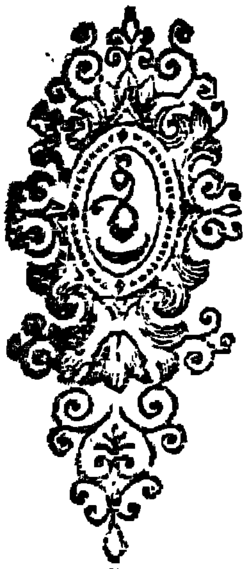
గద్య.

ఇది శ్రీ లకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలవిద్వ
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మహా
ప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

రుక్మవతీపరిణయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీభావుక బాహాపరి
శోభిత వసుధోపభోగ సుఖలాలన లీ
లాభినవభావభవ ! సు
ప్రాభవ గోపాలరాయ పార్థివగేయ. 1

వ. అవధరింపుము ప్రద్యుమ్నాభ్యుదయకథాసుధారసప్రసూత
మాధుర్యానుస్యూతచేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యఖిల
మునివరుల కెఱింగించిన తెఱంగున నప్పాండవకుల మండ
నుండగు పరీక్షిన్మహీమండలాఖండలునకు శుకయోగీంద్రుం
డిట్లనియె. 2

గీ. అంత నయ్యాదిపురుషు నిజాంశమైన
యాత్మభవతేజ మిల నభివ్యక్తమగుచు
భువనమోహైక లీలావిభూతి మెఱయ
రుక్మిణీకాంత గర్భసంయోగి నలరె. 3

గీ. తమ్మి మోమువాఁడె తళుకగు నెలరాతి
పలక చెక్కులంత పలచఁబారె
యుచుల తీవె కోర్కె రూఢులు కొనసాగె
శ్యామ కొక్కనెల మసలఁగ నపుడు. 4

క. కనుఁగవ విప్పలలారెను
జనుఁగవ కొాక వింతలీవి సంధిలె మోమున్
నును తేట మీఱెఁ జెక్కులు
మనసిజముకురాభిరమ్య మహిమ వహించెన్.

క. ఆచనుఁ గవకుఁ బయోధర శ్లేష
వాచకతాయోగ మలర వ్యాప్తంబగు త
త్సూచక చూచుకమేచక
మాచకిత కురంగనయన కందము మీఱెన్.

క. కనకప్రభ గలిగిన సతి
తను వంతటఁ దెల్లమీఱఁ దన్మధ్యమునన్
దనకునికి పొసఁగదని వెడ
లెననన్ రుక్మిణి నడుమున లేమి జనించెన్.

శా. స్వర్భ్యానాగనివాసలోకసకల ద్వంద్వాంతరంగస్థలా
విర్భావప్రథితుండు నిండుకొని యవ్వేళ న్విజృంభింప నై
దర్భీగర్భము దోఁచె దివ్యమణి సందర్భాంతరాళస్ఫుర
న్నిర్భావ్యద్యుతి కాంచనాంచిత కరండీ సామ్యసంశోభియై.

ఉ. ప్రొద్దులు నిండినంత పరిపూర్ణ శుభావహ భావ భాగ్యభా
స్వద్దినవాథ పూర్వక నవగ్రహమాలిక తేజ మందగా
నద్దివిజాళికల్పక లతాంత నిరంతర వృష్టి నింప న
మ్ముద్దియ బాలుఁగాంచె, నవమోహనరూపకళావిశాలునిన్.

చ. అలజడినొంది వాడె కుముదాళులు సద్విజరాజసూక్తి వి-
చ్చలవిడి నుల్లసిల్లె దిగజారెఁదమంబు జగంబునందు శ్రీ
గలిగెను నీరజస్థితికిఁ గాంతి పరంపర మీఱె, రుక్మిణీ
బలరిపు దిక్ప్రసూతనవపంచశరార్క మహోదయంబునన్.

వ. తత్సమయంబున నాస్థాన సత్వరాగచ్ఛన్నానారాజన్య గణా
మణిమయమకుట కటక కేయూరాది భూషణ పరస్పర
సంఘటనోత్కటాత్కార సముద్భట కరటి ఘటాఘంటికా
క్రేంకారంబులు, నఖిలదిక్తట నిర్దళన పటుపటహ మర్దళ
ప్రముఖ వాద్యధ్వని సమ్మిళద్భాంకారంబులును, దత్ప్ర
తిశబ్దఘూర్ణిత నారాయణ హితాహిత దేవదుందుభిధ్వానం
బు లనూనంబుగా భూనభోంతరాళంబునన్ భోరుకలిగి
మ్రోయుచుండ, నంభోజదళాక్షుండు పుత్రోత్సవానంద
బంతరంగంబునం దరంగితంబై యుండఁగ, వందిమాగధ
విద్వద్బృందంబులతో నమంద చాతురిసందడిం జెందియుండ-
నంకులం గొండ అవసర స్ఫురిత దైవజ్ఞ తానుగుణభాషణం
బుల శ్రుతి తోషణంబులు గావింపందలంచి, 11

సీ. ధర్మభావముచూడఁ దగియుండె నవుడు స
ర్వోన్నతి సుమనః ప్రసన్నమగుచు
తనుభావ మజరాగ దతను జగన్మోహ
నాకారమహిమ విఖ్యాతిఁదనరె

స్మరభావమీాక్షింప మహిత సత్త్వముమీాఁ
ద్రతిభా విరతి మనోరంజనంబు
విక్రమ భావంబు విపుల లీలార్జితా
నేకలోకాళి జయాకరంబు
గీ. నిట్లు భావంబులన్నియు నెంచిచూడ
భాతిఁ గనుపట్టు లలిత శుభగ్రహంబు
లగుచుఁ గాకున్న నాదినారాయణాంశ
భవత దీపించు ఘనతరభాగ్యమెట్లు ? 12
క. అనవిని సంతోషంబున
గన దంబరదివ్యరత్నకాంచనముఖవ
స్తునికరములు గురియింపుచుఁ
దనిపెను హరి నిఖిల విప్రధన్యుల నెలమిన్. 13

మత్తకోకిల.

అంత నంతిపురంబునందున నంతవాక్పటు చాతురిన్
సంతసించిరి పొంతఁజేరి నిశాంతమధ్యగ రుక్మిణిన్
గాంత కంటివె ? యింతచక్కని కంతువంటి కుమారు ని
న్నెంతయెంతుమటంచుఁబల్కుచునింతులందఱు వేడుకన్.
క. జలకము లారిచి బాలున
కలిచికురలు చిక్కులెడల నయ్యెరుగడలన్
బలుకాపిడి బాలింతకు
మెలఁకువలం దెలిపి నిర్గమించినమీాఁదన్. 15

శా. ఉద్యద్బాల దివాకరప్రతిముఁ బ్రద్యుమ్నాఖ్యునిబ్బాలునిన్
సద్యోజాత శివేక్షణానల శిఖాసంత్యక్త పూర్వాంగుఁడే
తద్యోగాత్తనవీన విగ్రహుఁడు కందర్పుండె వీఁడంచు దు
ష్టోద్యోగంబునశంబరాఖ్యదనుజుండూహించిమాయాగతిన్.

గీ. పురిటిమంచంబుమీఁద నప్పాప్పఁబోఁడి
యొత్తిగిలి చన్నుఁగుడుపుచునుండి నిదుర
సంధిలఁగఁ గన్నుమోడ్చిన సందుఁజూచి
శిశువుఁ గొనిపోయి జలరాశిఁ జిమ్మివైచి. 17

క. వననిధి బాలునిఁ బడవై
చి నిజమనంబలరఁ బుక్కి సిరి మెఱయఁగ, నే
పునఁ జనియెను దమ యనుచరు
లను మతిత్రోఁగొలువ శంబరాసురుఁడంతన్. 18

క. మనుమని యపుడంభోనిధి
మనుమనిఁ దనవారినడుమ మన్ననిడి ప్రే
మను మనిపె రుక్మిణీ భా
మను మనికితమానసిని మన మలరంగన్. 19

ఉ. అంతట నొక్కమీనమసురారి కుమారుని మారుఁడంచుఁదా
సంతత తద్ధ్వజంబగుటఁ జాతురిమీఱఁ బ్రవర్ధమాననై
జాంతర వృత్తిఁదెల్పెడు క్రియం గబళింపఁ దదీయకుక్షిలో
నెంతయుఁ గోటరంబున నహీనము కైవడి నొప్పుచుండఁగన్.

చ. అదనగు నిప్పుడేఁగిన నటంచుఁ బరస్పర హూయమానులై
గొదగొని గాలముల్ వలలు గొద్దిగఁ జిక్కములుం ధరించి సం
మ్మదమునఁ బేర్చి యార్చుచుఁ గ్రమంబునఁ దద్విషయప్రభాషలన్
గదలిరి వెంట వారిధికిఁ గ్రక్కున శంబరువీటి జాలరుల్. 21

క. చనికని మన మలరారఁగ
ఘనతర కల్లోలమాలికల నాలోల
త్కన దనిమిషసంతతి కట
ననుమోదింపుచును జొచ్చి రంబుధిలోనన్. 22

సీ. సారిది వీచీపరంపరలనీదుచు మీన
సంచార సంగతుల్ గాంచికాంచి
గాటంబుగా నేటి వేఁటంచు మోచేతి
వలలెత్తి యందంద వైచివైచి
నాపేరు పోంతన మీఁపట్లఁ జేకూడెఁ
బొమ్మంచుఁ గాలాల జిమ్మిచిమ్మి
యొడబడ్డదాని సందడిఁ గొని చేపట్టి
చిక్కంబులను వేగఁ జిక్కిచిక్కి

గీ. వివిధభంగులఁ దెరవుల వేడ్కలలరఁ
జెల్వగు విభేదములఁ బ్రశంసించుకొనుచుఁ
దనివి దీరక లోలోని కొనరఁ జనుచు
నామనిగ మీలవేఁటాడు నప్పు డొకట. 23

క. జాలరి యొక్కఁడు తనఘన
జాలములో నొడఁపుగనిన ఝుషకేతన గ
ర్భాలసఝుషరాజముఁగని
మేలము పచరించెఁ దనదు మేలములోనన్. 24

చ. బలువగుమోములుం జిరుతపగ్గములున్ వలఁ దేలుకొయ్యలున్
జెలువుగఁ గూర్చి పట్టుకొని సింగపుబొబ్బలు గుబ్బతిల్లఁగా
నెలమిని గట్టుచేర్చి తమి నెంచుచు నందఱు గుంపుగూడు కొం
చలమి యిదేమిరా కనఁగ నచ్చెరువయ్యెడు నంచు నేపునన్.

క. అబ్బురపు చేఁపదీనిం
గొబ్బున దొరకీయమేలు గూడెడినారో
రబ్బ ! యని శంబరాసురుఁ
డబ్బఁగ బాడగనుపుచేసి రొయ్యన నెదుటన్. 26

క. శంబరుఁడా శంబర చర
ముం బరికరయుక్తముగను మోదముతోఁ బా
కం బొనరించుట కనుపఁగ
నంబుజముఖు లామహానసాంతరసీమన్. 27

గీ. వంట కనుకూలముగుటకై వ్రక్కలిడఁగ
ముత్తియపుఁ జిప్పలోపల ముత్తియంబు
కరణిఁ, గనవచ్చె ననిమిష గర్భమునను
బాల భాస్వత్ప్రతీకాశ బాలకుండు. 28

క. రాజాంతఃపురరాజ
ద్రాజానన లిచ్చిరెలమి రతిచేతికి నా
రాజీవగర్భసంభవు
రాజీవదళాయతాక్షు రాజకుమారున్.

క. ఆసమయంబున నారదుఁ
డాసరసీజాయతాక్షి కబ్జాలుని వా
ర్తాసాకల్యముఁ దెలుప వి
కాసమునం బ్రత్యభిజ్ఞగా నిట్లనియెన్.

క. ఫాలాక్షుని నిటలాక్షు
జ్వాలాహుత విగ్రహుండు జనహృజ్జాలో
ద్వేలిత నిజ లీలాగతి
హేళి జగజ్జయముఁగొనుచు నతిచిత్రముగన్.

సీ. బ్రహ్మాదిసురుల నిబ్బరము దబ్బరసేయఁ
జాలు నెవ్వనితమ్మివాలుఁడాలు
వరమానినీజనస్వాంతకాఠిన్యముల్
మృదువు గావించునే మేటిధాటి
వాతాంబుపర్ణాశులై తపంబొనరించు
ధన్యులే వేలుపు దాసజనులు
సరసమానసమూఢసంకల్పతరునకు
మహనీయమూల మే మాన్యచరిత

గీ. మట్టి జగదేకవీరవిహారుఁడైన
మహితతరమూర్తి నీభర్త మన్మథుండె
రుక్మిణీగర్భసంప్రాప్త రూఢిమెఱయ
నభినవస్ఫూర్తి నిబ్బాలుఁడై జనించె. 32

క. తనకీ బాలుని వలనం
బున రాదని మేర తెలిసి మాయాపరుఁడై
వననిధి నసురుఁడు పడవై
చిన మీనమువలన నీకుఁ జేకొనఁగలిగెన్. 33

గీ. అనుడు నబ్బాల ప్రత్యభిజ్ఞాధిరూఢ
నిజమనోహర భావజస్నేహకలిత
హర్షపులకాంకితాంగయై యలరెఁ దరి జ
లావనీకజ కళికయా తీవెకరణి. 34

వ. ఈగతి నారదోపదేశంబున నబ్బాలకు నిజమనోహరుఁగా నెఱింగి, మును దా మాయావతీసంజ్ఞచేఁ దదాగమన కాంక్షిణియై యుంటఁ బుత్రార్థినియుంబోలె శంబరానుమతిఁ బడసి, యబ్బాలునిం బోషింప, నతండు శీఘ్రకాలంబున నారూఢ యౌవనుండై దైనందినానందకర లీలారస నిష్యందంబుల సుందరీజనసుందరబృందంబుల కెందంబు లమందంబుగా నందు నందంబున. 35

చ. వదనమునందుఁ జందురుని వారిజముఖ్యశిలీముఖంబులన్
సదయ నిరీక్షణంబులను సంతస మొప్ప వసంతుఁ దత్ప్రకీ
సమపవనాంతరంబులను సంగతిఁగూర్చి మనోహరాకృతిన్
మదనుఁడు దేజరిల్లె, రతిమానసవీథిఁ గోర్కె లూరఁగన్.

చ. చిర విరహాగ్ని లీఢమగు చిత్తము చల్లఁదనంబు నొందవే
డ్క రతి సమంచితాత్మకుచ కాంచనకుంభయుగంబుదత్ప్రయ
స్సరసినిముంచి పూర్ణరస సంగతిచే నభిషేచనక్రియా
పరత వహించె,నంత నిజభర్తృతమూవిలస ద్వనస్థలిన్. 37

ఉ. చూపుల కెంతయున్ హృదయసూచనమోహనలీలఁ దెల్పుచో
గోపు లలంకరించి నవకోమల విగ్రహుమారుఁ జేర్చ,ను
ద్దీపిత వృత్తిచే నలితదీయ ముఖేందు మనోజ్ఞతా సుధా
రోపిత నిర్నిమేషగతి రూఢిగ నందె సుపర్వసాత్కృతిన్. 38

సీ. వదనాంబుజంబుపై బ్రాలించు చూడ్కులు
మదమిళిందంబులై మరలకుండఁ
జిరునవ్వువెన్నెలఁ జేర్చినకన్నులు
స్థిర చకోరంబులై తిరుగకుండు
లావణ్య సరసి నాలంబించు దృష్టులు
వన్నెయరా కలువలై వాడకుండఁ
బ్రేమ నిధానమా బ్రియుఁజెందు వీక్షలు
వరఖంజనంబులై వదలకుండు

సీ. నిటుల చిరవిప్రయుక్తసంఘటితకాంత
మోహకలనాప్తి సూచనోత్సాహమైన
రతికిఁ దమి మించి జనియించె రమణుపైని
ప్రథమదశమైన దృక్సంగ భావ మపుడు. 39

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు వికచాంబుజలోచన మీనకేతనున్
మంతనమన్మిషంబున నమందవిమోహము నిల్పలేక యే
కాంతముఁజేర్చి మానసభవానలశాంతికి వాంఛఁజెందుచో
స్వాంతమునందుఁ జాల వెగటంది యతం డవికారవైఖరిన్.

చ. జనని యిదేమివింత తనుజాతుఁడ నీకని ప్రేమయుంచ కీ
పనికి వహించుటెట్లు దగుఁ బాపముగాదె యటంచుఁబల్కనన్
విని రతిపల్కె నోభువనవిశ్రుతమోహనతాధురీణ ! నే
జనని నిగాను నీవు తనుజాతుఁడవైన క్రమంబుదెల్పుచోన్.

క. అనవుడు నాతనుజాతత
జననివి గాకుంట నీవు చనునే భువిపై
ననిశము "నవినాభావం"
బెనయక యిటులుండ నేర్చునే యెందైనన్. 42

ఉ. నావుడుఁ బల్కె నారతి యనన్యసమానమనోజ్ఞసంపద
న్నీవల మన్మథుండవు జనించితి విట్లు విదర్భరాట్సుతా
పావనగర్భసీమ నినుఁ బాయుచు నీదృగవస్థ నైతినే
సేవలవృత్తి నీకుఁ బ్రియగేహినినైన రతి న్మనోహరా. 43

సీ. శైలేంద్రతనయపై శూలి మోహితుఁ జేయ
దేవతాప్రేరణఁ దేజరిల్లి
యతఁ డసమాధికస్థితి సమాధిగరిష్ఠుఁ
డైనచో విషమాంబకాఖ్యకరయ
నాత్మైకరూఢి నహంకృతి మీఱంగ
సుమనఃప్రకాండముల్ సొనిపి యతని
ఫాలానలజ్వాల భస్మీకృతుండవై
భువనమనోభవస్ఫూర్తినెగడ
గీ. నుంటి వంత నమాంగళ్య మొందకుండ
మహితతరమూర్తియా సర్వమంగళేశు
కరుణ నేవ్యద్భవద్యోగవరమునొంది
ప్రాణవతినైన నంత నయ్యమరమాని. 44

క. లీలాగృహీత విగ్రహుఁ
డాలక్ష్మీరమణుఁ డెలమి యాదవకులమున్
మేలుగనొంది జగత్పరి
పాలకుఁడై యున్న యతని భవ్యాంశమునన్. 45

క. హృద్యతర రూపగరిమన్
ప్రద్యుమ్నుండై విదర్భపతికన్యకయం
దుద్యల్లీల జనించి మ
హోద్యమగతి మెఱయ నిన్ను నొందు నెలంతా. 46

క. అని నా కుపదేశించిన
విని శంబరు నింటనుంటి వీనికి నీచే
హాననము గానుండుట నేఁ
గనుఁగొని భవదాగమంబుఁ గాంక్షించి మదిన్. 47

మ. ఘనమాయాపరుఁ డీదురాత్ముఁడు నినుం గల్లోలినీభర్త క
ప్పనముం జేసిన వారిలోన నొకచోఁ బాఠీనగర్భాంతరం
బున నున్నంత యదృచ్ఛ ధీవరులు సమ్మోదంబునం బట్టి తె
చ్చిననాసామ్మగుటన్ లభించితివయశ్రీపూర్ణుఁగాఁ జేసితిన్.

వ. అనిపలికి మాయావతి సకలజగన్మోహనాకారుండైన మనో
హారుని సమరసోత్సాహసాహసునిగా నొనరించి, నిఖిలశత్రు
వినాశినియైన మాయావిద్య నుపదేశించిన, 49

మ. అతఁ డమ్మాయనను గ్రహించి కలితాహంకారుఁడై విగ్రహ
స్థితి సత్త్వప్రభవిష్ణుఁడై సమరజశ్రీకాముఁడై సంభృతో
గ్రతమస్ఫూర్త్యసమానబకుండునయి సంరంభించిరక్షోదయా
హతిసేయన్ బరమాత్ముఁడయ్యెను బ్రపంచాశ్చర్యకృద్దూరిపుఁడై.

ఉ. ఓరి నిశాచరాధమ మహోగ్రాదధిన స్బడవైచి తింక నిన్
ఘోరరణాబ్ధిలోనఁ బడఁద్రుమ్మెద రమ్మని యుమ్మలించి వేఁ
జీరిన శంబరుండు దరి శీఘ్రము యుగ్రగదాగ్రహస్తుఁడై
భూరిసమీరణుం డచలముంబలె మారునెదిర్చి యార్చుచున్.

చ. గదభ్రమియించివైవ నతిగాఢబలాఢ్యగదాగ్రజాత్మజుం
డది గదియంగనీక తునియల్వడఁ గొట్టి దృఢాభిఘాత కృ

ద్భిదురముఁబోలు నాత్మగదఁ ద్రిప్పినిశాచరనాథువైవవాఁ
డుదిరి మయోపదిష్టకదనోర్జితదుర్జయదైత్యమాయలన్.

క. పెళపెళ నార్చుచు దళమగు
ప్రళయాభ్రముఁబోలె మింట బర్వుచు ధారా
మిళదురుశరములు గుఱిసిన
నలినాక్షుతనూజుఁ డంత నగధీరుండై. 53

మ. అరిమాయాపహసాత్త్వికప్రథితమాయాక్లుప్త జంఝామరు
ద్గురుహోర్మ్యాద విఘూర్ణదర్ణవ పయోదోర్వ్యపిధిజృంభించి,జ
ర్ఝరితాకారవికారుఁగాఁబొడువ నారక్షః ప్రభుండున్ జనో
త్కరదృగ్భీతపిశాచగుహ్యకముఖాకారోరు మాయావిధిన్.

క. పన్నునఁ దనునొప్పించిన
వెన్నునికొమరుండు నిశితవిశిఖావళిచే
నన్నిటిఁబొలియఁగఁ జేసెను
సన్నుత పటుబాహుశౌర్య సంశోభితుఁడై. 55

వ. మఱియు నాశంబరుండు దన శాంబరీమంత్రమహిమ నహి
దహనగగనాద్యనేకవిధమాయావిహార ప్రహారమహోదగ్ర
వృత్తి నెట్టుకొని, తన్నుం జుట్టుముట్టుకొని, బిట్టుదమం
దొట్రుపడక వెన్నునిపట్టి, దిట్టతనంబునం బట్టి, సపరిఘాదు
లంగొట్టి, తెరల్చుచుఁ గుండలీనసముద్దండభుజాదండకుండ
లీకృతకోదండనిర్ముక్తప్రచండకాండంబులు మెయినిండించిన,

మ. రణనానావిధవిక్రమక్రమణుఁ డాక్రవ్యాదుఁ డత్యుగ్రవీ
క్షణుఁడై, దర్పమెలర్ప శక్తినపు డక్కందర్పుపై, వేగ భీ

షణరేఖన్నిగిడింప, వాని నడుమన్ సంరంభమేపార వా
రణమందించె నతండు దారుణసముగ్రప్రౌఢబాణాహతిన్.

చ. కినుక నిశాటుఁ డగ్గలికఁ గేల మహాగదఁ బూని డాయ న
వ్వనరుహనేత్రసూతి దవవహ్నిమహోగ్రశిఖాసముజ్జ్వల
ద్ఘన నిశితాసి నయ్యసురకంఠము ద్రుంప, శిరంబు వ్రాలె, నం
తను దనుజారివృష్టసుమనఃస్థితభృంగసమాభిపాతమై. 58

గీ. శంభరాసురు మాయించి సంభ్రమమున
సంగరాంగణరంగానుషంగినటన
భంగి రచియించు మరుని యుపాంతమునకు
లలితగతి వచ్చె, రతి జయలక్ష్మిఁ బోలె. 59

మ. సతమస్కప్రహరప్రభావలి గళచ్చైతన్యలోకోత్కరా
యత ఘోరాహవరాత్రికాల విరమంబై నంతఁ జెంతన్ మహో
ద్ధతదోషాచరమూర్తి వాయ జగమత్యంతంబుగా భాసిలన్
రతియన్ గూరిమిఛాయ చెందె నపుడా ప్రద్యుమ్న భాస్వంతునిన్

ఉ. అంతట నవ్వధూమణి లతాంతధనుర్ధరుతోడ వేగ న
త్యంతము నంతరిక్షగతి ద్వారకకుం జనఁ దేర నెమ్మనిన్
సంతసమంది తా గగనచారిణియై నిజనాథు బాహుయు
గ్మాంతరసీమఁ జేర్చి నగరాభిముఖంబుగ నుద్గమించినన్. 61

మ. రతికాంతాలతికాంతబాణులు వియత్కాంతిక్షవిజృంభించి, రా
నతివిభ్రామమయానచిత్రగమనం బాశ్చర్యమందింపఁగా
సతతాక్రీడవిమానచారణులు తత్సంభావనాహ్లాదరు
జ్జతగా నెంచిరి గొంతదూరము ప్రియాలంవాచ్యసన్మానులై.

శా. కాంచె స్వంచిత శంబరుండు సమనఃకాండుం డహోవిస్ఫుర
త్సంచైతన్యమహౌషధీప్రతతిమత్ క్ష్మాభృద్విభాస్వత్సతీ
సంచారాస్పద దివ్యచిత్రగృహరాజశ్రేణికాకంఠ భా
గాంచత్కాంచనరత్నతోరణ సముద్యద్వారక న్ద్వారకన్.

క. కని సతితో ననిమిషకే
తనుఁడనెఁ గనుగొంటె బాలతారకపథముం
టెనిన చణసౌధాగ్రస్ఫుర
దనుద్ధృతగాంగేయ కుంభహరిపురలక్ష్మిన్. 65

ఉ. కేళినిజూచితే పురి నికేతన జాతహిరణ్మయాంశు కో
చ్చాలన తాళతళ్యములు సంగతసౌధములై తగె న్నము
న్మీలితలోకుఁ గృష్ణుఘనునిం గని యాత్మపరిగ్రహార్థ ము
ద్వేల విలాసత న్మెఱయు తీగెమెఱుంగులభంగి రంగుగన్.

క. అనికొనియాడుచు మదనుం
డనుపమగతి నభమువలన హరిపురమునకున్
గనుఁగొను వారికనుంగవ
కనుమోదం బొదవ డిగియె నంగనతోడన్. 66

సీ. జగతీ దిదృక్షావశంబునఁ జనుదెంచు
గిరిజాసహాయుఁడౌ గిరిశుఁ డొక్కొ
అమరసంపదలెల్ల నలరించు హరిఁగొల్వ
శచితోడ నేతెంచు శక్రుఁడొక్కొ
తనరాక కుప్పొంగు వనరాశిఁ గనవచ్చు
రోహిణీయుత హిమరోచియొక్కొ

తనలీల హారికిని దగఁ దెల్పి మెఱుఁదాల్చి
రతితోడ నేతెంచు నతనుఁడొకో

గీ. అనుచు నిజరూప దర్శనోద్యద్వికల్ప
కలితులై పౌరజనము లుత్కలికఁ జెంద
నాత్మతనుకాంతి నభమెల్ల నలముకొనఁగ
వెలఁదితోఁడుత మదనుఁ డవ్వేళ నలరె. 67

మ. ఉదయద్భానుమరీచికాప్రచయ సద్యోభిన్నపద్మోదరా
స్పదమాధ్వీరససంగసన్మధుకరీపారంపరీ విస్ఫుర
న్మదనాస్యంబుమనోజ్ఞతాలహరి నిర్మగ్నాచలద్వీక్షణా
ల్మదనాగాధిపయానలందఱు మది న్మాందేతరానందలై.

క. మునుపటి మన్మథుఁడనుచును
వినుటయె మనమెన్నఁడైన వీక్షించుట లే
దనుపమగతి నతఁ డితఁడై
మొనయక మఱిగలరె సాటి ముల్లోకములన్. 69

క. అనుచును నిజలావణ్య ర
సనిరంతరవీచికలనసంభ్రమయుతద
ర్శనులై మనమున నివ్వెర
దనరఁ గనుంగొనఁగ నపుడు తద్దయు వేడ్కన్. 70

క. తొలకరిమెఱుఁగును బాయని
జలదము చందాన మరుఁడు సతితోడ సిరిన్
గలకలనగు కలకంఠులు
గలరతనపులోనిమేడకడ కరుదెంచెన్. 71

మ. కనదంతఃపుర నీరజాక్షు లెలమిన్ గాంతాసమేతంబుగా
జనుదేర న్నవమన్మథుండయిన యాచంద్రాననుంజూచి, ప్ర
వ్వనజాక్షుం డని నెమ్మదిన్ లలితభావంబొప్పఁగా వేశ్య
య్యాననందందనడాఁగుచున్వెఱఁగుపాటందన్విభావింపుచున్

క. హరి యగునందరు కొందఱు
హరిగాఁడన లక్షణంబు లరయుచుఁ గనఁగొం
దరు కొందఱు పడతుక ల
చ్చెరువొందుచు నపుడు మరుని చెలువంబునకున్. 75

చ. కనుఁగవ చెంగలింప నతికౌతుకలీలఁ దదీయవైఖరిన్
గని, హరిచందమన్యులకుఁ గల్గఁగ నేరదు, వీనియందము
న్గన, హరియే యగున్ హరికి నందనుఁడై తగఁగాని వేఱొక
డనఁదగదంచురుక్మిణియునద్భుతముం బ్రమదంబునొందుచున్

మ. తనయుంబాసిన నాఁటనుండి యొకవార్తాలేశమింతైన లే
దనయంబు న్మదిఁ గుందఁజేసె విధియాహా వాని లావణ్యరే
ఖ నిరూపింపఁగ నెందుఁ గాన నయితిం గన్పట్టు నీధన్యసం
దునితండెవ్వఁడొకోయటంచుమదిఁజెందున్సంశయంబెంతయున్.

క. హరియును దా నందఱివలె
నరుదందుచు నెఱుఁగనట్టు లభినవ మదను
న్నిరుపమలీలాసదనుం
దరహసిత స్మేరవదనుఁ దార్కొన నంతన్. 76

ఉ. నారదమౌనివచ్చి వదనంబున సుందర మందహాస మిం
పారఁ గళానిధిన్ రతిసహాయుని మన్మథుఁగాంచు రుక్మిణీ

సారసగంధికిన్ హరికి జన్మము శంబరకృత్య మాదిగాఁ
జారుతరోక్తులన్ దెలుప సమ్మద బాష్పము లంకురింపఁగన్.

చ. కొమరునిఁ గాఁగిలించుకొని కూరిమి రుక్మిణి యాత్మవిగ్రహో
పమమహనీయమూర్తియుఁ గృపావనమైతగు నుద్ధుఁ గోడలిన్
సముచితలీల లాలనము సంగఁ బ్రియంబొనరించెఁ దేవకీ
ప్రముఖసరోజనేత్రలు నపారముదంబున గారవింపఁగన్.

గీ. అమగుఁ దమ్ములపై బ్రాలు నాత్మభవుని
గాఁగిటను జేర్చెఁ గృష్ణుఁ డుత్కంఠ మీఱఁ
జారుసాకారమహిమవిస్తార కలన
నాత్మసారూప్య ముద్వేలమై చెలంగ. 79

సీ. బలరామ సాత్యకి ప్రముఖ యాదవవీరు
లత్యాదరస్ఫూర్తి నలరఁ జేయ
సాంబాది సోదరులం బరమప్రీతి
గౌరవంబేపార గారవింప
పౌరాంగనాహస్త పారసవిక్షిప్త
మౌక్తి కాక్షతము లాసక్తిఁ గొనుచు
నారదముఖమౌని నాయకాశీర్వాద
సందోహములకు నానందమొంది

గీ. నందనందన నందనుండిందు రత్న
మందిరామంద సుందరీబృంద మిళిత
మగుచు విలసిల్లు జననిశుద్ధాంతకలిత
జలజసదనా నివాసంబు సంశ్రయింప. 80

క. కొడుకుంగని యుప్పొంగుచు
నెడతెగని ప్రమోదవార్ధి నీఁదుచు సిరులన్
దడఁబడుచునుండె రుక్మిణి
పడఁతులు తన నభినుతింప భాగ్యోన్నతయై.

గీ. తల్లిదండ్రుల యుల్లములే చల్లఁదనముఁ
జెంది యానందకందళాశ్రితము లగుచు
రంజిలఁగ లోకమహితాభిరామలీలఁ
బెంపు ఘటియింపఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డింపుదనరె.

క. సిరియే రుక్మిణి యగునఁట
సిరిమెఱయఁగ మున్న దనరు చిత్తజుఁడే యా
కరణి న్బ్రద్యుమ్నుండఁట
తరమే నుతియింప వారి ధన్యత లవనిన్.

క. అన విని మునిరాట్కులమణిఁ
గని మన మలరారఁ బల్కెఁ గమలాక్షతనూ
జునిచరితామృతధారలఁ
దనియఁగఁ గ్రోలంగఁదలఁచి ధరణిపుఁడెలమిన్. 8

మ. మునినాథా మున విన్నవెన్నని కథల్మొక్తాసరస్యాతిరో
తిని నామానససీమఁ గన్గొనుచు నుద్దీపింప నీసత్కృప
న్వనజాతాక్షవరాత్మభూచరితము ల్వర్ణింపఁగా నంతక
న్నను చిత్రంబగు వానిసత్కథ లుపన్యాసంబు సేయంగదే.

మ. అన నావ్యాసతనూభవుం డధిపలోకైక ప్రభావస్ఫుర
ద్ఘనత న్మనమలందలై తనరు వైదర్భక్షితీశాగ్రణీ
తనయ న్రుక్మవతిం ద్రిలోకనుతసౌందర్యన్ గుణాంభోనిధిన్
జనుమధ్యామణిఁదత్స్వయంవరమహోత్సాహంబునన్జైకొనెన్.

క. అన విని నృపుఁ డమ్మునిఁగని
మునుఁ గృష్ణునిచేతఁబన్నములఁబడి యపుడా
తనయుం ద త్తనయుని కతఁ
డొనరఁగ నేరీతి నొసఁగెనో యన వేడ్కన్. 87

క. తన తనయుకుఁ దగుపురుషుం
డని నిజసోదరికిఁ బ్రీతియగునట్టులుగా
వినుఁ బెండ్లిచేసెనన న
య్యనఘుఁడు తద్విధము తెలియ నడుగుటయంతన్. 88

మ. సతతాప్తావనదక్షదక్షరిపు తేజస్స్ఫార సారస్యభా
విత సౌహార్ద్రికపీంద్ర పీంద్ర విజయాభిర్భావ భావోద్భవ
ప్రతిమాకార విహార హారగుణ ధుర్యప్రౌఢ ప్రౌఢ క్షమాం
చిత బాహాంతరధీర ధీర జనలక్ష్మీ శ్రీకృష్ణహానుగ్రహా. 89

క. కంజాతనయన భ క్తిస
మంజస నిజహృదయ కంజయాహవభేరీ
మంజుల జయజయజయరవ
భంజితమాద్యద్విజీర బలహృత్పుంజా. 90

క. సమదముజాయతుషానజ
నిమథన యజ సారకవిమణీనుత నానా
నమచమిత రాజలీలా
సమశర కారుణ్యరుచిర సరసకటాక్షా.

వనమయూరము.

సారఘనసారసిత సారససితా నీ
హార శర సౌర కరి హార దరి వాణీ
తారక శతార శశి తార శివమూర్తి
క్షీరనిధి హీర హరి సీర కర కీర్తీ.

గద్యః.

ఇది శ్రీ లకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
విందమరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ నిఖిలవిద్వ
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మహా
ప్రబంధంబునందుఁ
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

రుక్మవతీపరిణయము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీయుత వత్సాంక సమను
మేయ శ్రీరమణ భావమిహిలాన్వయ భూ
షాయిత గోపాలమహా
రాయ జయ శ్రీరిరంస రాజవతంసా. 1

అవధరింపు మజ్జలజాక్షీసూతి కథాసుధారస ప్రసూతమాధు
ర్యానుస్యూతచేతుండగు సూతుండు, శౌనకాద్యఖిల ముని
వరుల కెఱింగించిన తెఱంగునఁ బాండవకులమండనుండగు
పరీక్షిన్మహీమండలాఖండలునకుశుక యోగీంద్రుండిట్లనియె.

శ్రీరాజమణిసౌధపారామిత్రోత్సేధ
తారాచలభ్రాంతి కారకంబు
హేలామిళచ్చంద్ర శాలావిని స్తంద్ర
లీలావతీసాంద్ర లాలితంబు
నాగావళీదాన భోగాళిసీతాన
గాగాయనీగాన రాగదంబు
భాసమానామరాభ్యాస నాసాగ్రఘే య
వాసనాగురుధూప వాసితంబు

గీ. నగుచు వలనగు జిగిఁగను సొగసుపనులఁ
దగిన మగరాలమేడ నెమ్మొగముచాయ
నిగనిగలనీన నగరింపు నగరిసిరుల
వగలనగునట్టి కుండిననగరి దనరు.

సీ. బలభేదిపీటిని బరిహాసింపకయున్నె
ప్రబలసంసేవ్య యీభవ్యనగరి
యగజాధిపతి యేలు నగరి మీఁటకయున్నె
బహుగజావాస మీపట్టణంబు
అలకుబేరుండేలు నలకఁ గేరకయున్నె
రమణీయరాజ్ఞ యీ రాజధాని
జడధీశుఁడు వసించు విడిది నవ్వకయున్నె
వరసుధీసహిత యీపురవరంబు

గీ. విబుధసముదాయ కామధుగ్వితతసతత
భూనుతైశ్వర్య సన్నిధానానవద్య
నూత్నవరత్న ఘటనామనోజ్ఞ దివ్య
భవనవరమాన్య విభవసంభవన వరము.

ఉ. ఆపురదివ్యసౌధ నికరాంచితకాంచన పుత్త్రిక ల్కర
స్థాపిత రాజరత్న కలశంబులచే ననిశంబు తత్పుర
స్త్రీ పరిశోభిరూపముల రీతికినోడి, జలాహృతిక్రియా
వ్యాపృతిఁదాల్చియున్నయమరాంగనలచ్చటనుంటఁదెల్పెడున్

మహాస్రగ్ధర.

పరిఘాంభఃపూరమందున్ బలిసదనమునన్ బఱ్వినిండన్ ఫణీంద్రుం
దురుభీత్యాక్రాంతుఁడై పైకురకవెడలి తానుర్వింద త్పుట్టణోద్య
ద్వరణవ్యాజంబుచేతన్ వలయముగదదత్యంతవిస్తారశృంగో
త్కరలీలందత్ఫణావ్రాతము వెలయుదివిందాఁకిలోకాద్భుతంబై.

మ. నవశిక్షాధ్యయనప్రభావమతిమన్మౌళీకభూసంతతుల్
నవఖండక్షితిపాలనైకసముదీర్ణక్షత్రియాధీశ్వరుల్
నవరత్నౌఘ విభావనాప్రథితధన్యప్రాభవాఢ్యేశ్వరుల్
నవధాన్యాకరశూద్రులుంబోలుతురౌన్నత్యంబుచేనప్పురిన్.

సీ. ఒకరు కువలయ రక్షోద్యోగులైన నొ
క్కరు చక్రపోషణకరమనీషు
లొకరు సద్విజరాజు నుచ్ఛయం బందింప
నొకరు సూర్యాహితప్రకటతేజు
లొకరు సశ్యాములై యుల్లాసమొందిన
నొకరు పద్మినులతో నొప్పుగాంతు
రొకరు విగ్రహలక్షణ కలనఁగాంచిన
నొకరు తేజస్ఫూర్జదుదయశాలు
గీ. లొకరి కొకరెంచఁగ నసహాయులును విక్ర
మప్రకాశకులగుచు సమానదివ్య
గోత్రసుకృత ప్రదక్షిణకుశలు లగుచుఁ
దనరుచుందురు రాజమార్గాంతు లచట.

సీ. శ్రీమంతుఁడొకఁడు మున్ జెన్నొందు నటువంటి
శ్రీమంతు లెందఱ శ్రీధామమునను
జతురాస్యుఁ డొక్కఁడున్నతి మీఱు మున్నట్టి
చతురాస్యు లెందఱ శ్రీసరసనగరి
సర్వజ్ఞుఁ డొకఁడు మున్గర్వించునటువంటి
సర్వజ్ఞు లెందఱ శ్రీచ్చట గణింప
జిష్ణుఁ డొక్కఁడు మున్నుచింతింపనట్టి జి
ష్ణులుచూడ నెందఱ శ్రీలలితపురి న

గీ. టంచుజను లెన్న లోకవిఖ్యాతి మెఱసి
నిగ్రహానుగ్రహకళాసమగ్రులగుచు
నసమవిభవంబుగలిగి దివ్యాంగులైన
పురుషవరు లుందు రందు నైపుణము దనర.

సీ. గంభీరవేదిలక్షణ లక్షితోదగ్ర
గంధదంతావళోత్కరయుతంబు
ఘనతరారట్టజ గాంధారసంభవ
గంధర్వసంపత్ప్రబంధురంబు
అతిమహారథసంజ్ఞ కారూఢకీర్తి వి
ద్యోతితరథ సమూహాన్వితంబు
దోర్వీరమల్లాది దుర్వాదబిరుద స
మంకిత భటమాళి సంకులంబు

గీ. నగుచు చతురంగయుత సముద్యత్ప్రతాప
దీపితాటోపపరదురవాప మగుచు
విగ్రహస్థైర్యకలనచే విపులమైన
సేనగలదానగరి నసంఖ్యానయగుచు. 10

ఉ. ఎవ్వరె మంజరుల్ చెణకి రెవ్వరె యీచిగురొత్తిరీలతన్
జవ్వని తెల్పుమంచు నవసంగమలక్షణతత్పరోక్తులన్
నవ్వుచుఁ గంతునాటక కనత్కనకప్రతిమోపమానలై
పువ్వులతోఁటలందు నవఁబోండ్లురసంబు ఘటింతు రప్పురిన్.

సీ. (నిరోష్ఠ్యము) లతికాంత సారసంతతిఖేల దళిజాల
కలనాదగీతికా కలనఁ గాంచి
సతత రాజసగంధ సంగతానిల లస
త్సంచార లీల లాసక్తిఁ జెంది
కిసలయ శకలాతి రసకషాయిత కంఠ
కలకంఠకీర్తన ల్ఘనతఁ జెంది
సహకార సారజ్ఞ సకల కీరాధిష్ఠి
తాశేష శాఖల నలరఁ జేసి
గీ. రసిక జనచిత్త రంజనాశ్రయ చరిత్ర
లలితతర చైత్రనేత తా లలి నెలంగ
రాజనగరాంతి కాంత నిరంతరాళ
సంత తాచ్ఛాయ ధరణిజాస్థాని దనరె. 12

సీ. ఘనసార గంధసారనవాగరూద్భూత
రమ్య దీపావళీ ధూమ్యగాఁగ
నిరవద్య లావణ్య నిజగాత్రలసనముల్
సురుచిర వైద్యుత జ్యోతిగాఁగ
లలిత సంగీతకళాజాత సితమణి
వ్రాతరస శ్రుతుల్ వారిగాఁగ
లాస్యక్రియాభేద లంచిత శ్రమభవ
శ్వాసంబులును ప్రభంజనముగాఁగ

గీ. మురజ వరజాత నిర్ఘోషములును గర్జ
నములుగాఁగను బుధసతీసమితి యాత్మ
లలిత సౌధంబు మేఘమండలముఁ జేయ
సరస హృదయానురాగసస్యంబు లలర.

క. తరణి వహించును దత్పుర
సరసిజమణి శిశిర కిరణశాలా శిఖరో
పరిఖచిత కనక కలశ
స్ఫురణల ఖద్యోతమాత్ర సురుచిరలీలన్.

క. నవమాసతతాంచిత యగు
నవనీసతి రత్నగర్భమై కనియెనో నా
నవరత్నౌఘము లప్పురి
నవిరళతను విపణులందు వ్యాప్తములయ్యెన్.

క. కనుఁగొన నిదిగల దదితే
దని తెలుపఁగదరమె ? తుది ననంగునకై నన్
గొనఁగలిగినఁ గల వప్పురి
ననుపమ లావణ్యరసము లంగడులందున్. 16

మ. దివివారందరుగూడి క్షీరనిధి మర్దింపంగఁ గాన్పించు న
న్నవలాలచ్చరలాట యోగ్యసమ భిన్నావాప్తి లేదంచు న
బ్భువిలావణ్య నిధిన్ మథింపఁగసముద్భూతంబులై తత్ప్రథన్
నవలావణ్య సరస్సులై తగెఁబురిన్ వారాంగనావారముల్.

క. ఘటికలు దెలుపును బురినె
ప్పటికిని మణిహాటకాగ్ర భాగాంబరలి
ట్ఘటికారవ శాలాంతర
ఘటిత విటంకావలంబి ఘంటారవముల్. 18

క. ధరణీ మండల మండన
కరుఁడగు తత్కుండినాఖ్య ఘనపురమునకున్
బరిపాలకుఁడగు భీష్మక
నరపతి దగ వైరి సార్థనామకుఁడగుచున్. 19

గీ. ఆధరాధీశు నాత్మజులందు నగ్ర
గణ్యుఁడగు రుక్మి మనుజవరేణ్యుఁడలరు
నాత్మ మణిపాద పీఠశాణావలీఢ
రాజకాంచన కోటీర రాజియగుచు. 20

క. ఆరాజవంశ భూషణుఁ
డారూఢాఖిల సమీహితార్థుండగుచున్
కూరిమి మెఱయఁగఁ గులకాం
తారత్న సుఖోపభోగతత్పరుఁడగుచున్.

గీ. కనియె నారాజదేవేంద్రుఁ డనుపమాన
ధన్యగుణగణ్యలావణ్య మాన్యయైన
"రుక్మవతి"యను కన్యను రూఢిదనర
కమల సద్దుగ్ధ వారాశి గాంచినట్లు.

గీ. అమిత సౌందర్యరేఖా సమగ్రలీలఁ
బొలుచు నాకన్య సంతత స్ఫురణరత్న
దీపనరీతి రుక్మిపార్థివవరేణ్యు
భవనమెల్లను దీపింపఁ బ్రభఁదలిర్చె.

క. వెన్నెలల నలరు కళలుగ
మిన్నలవగు చంద్రరేఖ మెఱసిన కరణిన్
గన్నియ లావణ్య కళల
మిన్నల నానాఁటికింపు మీఱుచునుండెన్. 2

ఉ. బంగరుబొంగరాల నవపద్మ మణీమయ పుత్రికావళిన్
సంగతిఁదోఁటి బాలికలు సంఖ్యలు దెల్పఁగ బాల్యకేళుల
న్రంగలరారు రుక్మిజననాథ తనూభవ యందొకింత భా
తింగనుపట్టె యౌవనపుఁ దీరువు దెల్పెడు వింతవైఖరుల్. 52

చ. పలుకుల ముద్దులున్మధుర భావముచూపుల తేటలంము(గ్రొం
దళుకు ముఖాంబుజప్రభల నవ్యమనోజ్ఞత మేనిచాయలన్
జిలిబిలి సోయగంబునయి చెన్నువహింపుచు నంతనంత నా
కలికికిఁదోఁచె యౌవన వికాసము శైశవలీలలందునన్. 26

గీ. సరసతరవిద్యలన్ని సద్గురునివలన
విమలమతి నేర్చి యబ్బాల విదుషియగుచుఁ
రమ్యలీలల మదనాంతరంగగురుని
వలన నేర్చుచుఁ దరుణి గావచ్చెనంత. 27

గీ. ఉదయరాగంబు నొయ్యన నోసరించి
లలితతర సుధాకిరణ జాలంబునొంది
యలరు శీతాంశుమూర్తి నా నలరుఁబోఁడి
బాల్యమెడలించి యౌవన పటిమఁదనరె 28

సీ. అలి నీలమణి జాలముల నేలఁగలలీల
దగెనింతి కచకాంతి నిగనిగలకు
మరుతూఁపు గమిరూపు సిరులూఁపు నునుగోపు
గలిగె బాలిక వాలుఁగన్నుఁ గవకు
విరిబంతులకువంతు విడిపింతుననునంతు
గొనవచ్చెఁ జెలిగబ్బిగుబ్బలకును
సిరివిూఱు నలమారు తరవారి మురితీరు
చేరె నారీమణి యారునకును

ఆ. వె. మిన్నుఁ బొన్నపువ్వ దిన్నెలు నసఁటులు
శరధియుగళి సరసిజములు దెగడి
తెలివ నడుము నాభి పిఱుఁదులు తొడలు జం
ఘలు పదములు సోయగములఁదనరె. 29

క. జననీజనకుల హృదయం
బున కనుమోదము ఘటించు ముగ్ధల నా జ
వ్వని యౌవన కళల మనసి
జనిశితశస్త్రంబుమాడ్కి చాయలనలరెన్. 30

క. ఈరీతిలలిత గతులను
నారీతిలకంబు యౌవనమునిండ మెఱుం
గారుచుఁ దండ్రికి నిజఘన
నార గుణామోదకలన సంతసమిడిమెన్. 31

గీ. భవ్యతరకీర్తి రుక్మిభూపతియు నంత
రమ్యగుణధన్య కన్యకారత్నమునకు
వరసువర్ణానుఘటన సుందరతఁగూర్ప
నాత్మఁదలఁపుచునున్న నయ్యవసరమున. 32

మ. వరమాయాబల శౌర్యసారముల గర్వగ్రస్తుఁడౌ శంబరా
సురునిన్ సంగరకేళిఁ ద్రుంచి దివిజస్తోమంబు మోదింపఁగాఁ
బురికేతెంచి వినోదలీలల సిరిన్ బొల్పారు ప్రద్యుమ్ను వా
ర్తరహింబంధుపురోహితాదులుప్రమోదంబొప్పఁగాఁదెల్పఁగన్

చ. జనకునితోడఁ దన్మహిమ సంగతిఁ దెల్పు, జనాళి నెల్లఁ దా
నెనరు దలిర్పఁ రాఁ బిలిచి నెచ్చెలిచే నడిగించి వేడుకన్
మనమునఁ దృప్తి దీరక యమంద తదీయ విలాసవైఖరుల్
వినుచు నిజాత్మ రుక్మవతి వీక్షణ తత్పరచిత్తవృత్తియై. 34

చ. మదనుని సాటివారు సురమానుషలోకములందు రూపసం
పదలను లేరఁటందు రతిభాగ్యవతీమణియైన రుక్మిణీ
మదవతి కిన్నుతుండనఁగ మానితదివ్యమనోజ్ఞలీలఁ బెం
పొదవెడు వానికిన్నను సమున్నతి నవ్విధి గూర్చునేమొకో!

చ. మహినుపమానమై యరుప మానతఁ గైకొను వానినివ్వరో
రుహజని గూర్చఁడేమొ? రతి రూపవతీ రమణీయలీలలన్
విహరణశీలుఁడై యతఁడు వేడుకఁ గైకొనఁడేమొ? నన్ను మ
ద్విహితములైన పూర్వజనివిస్తృతపుణ్యములెట్టులుండునో.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విదర్భరత్నగర్భ కాంతు కన్యకారత్నం బంత
రంగంబునన తరంగితప్రేమరసంబునశంబరహరుని నిజమనో
హరునిగాఁ గాంక్షించి తద్రూప విలాస సంపచ్చరితంబులు
కర్ణామృతంబులుగా నాకర్ణింపుచుఁ దదాయత్త చిత్తయై
యుండెనంత. 37

చ. చెలియలి పెంపు మేనయలు సేమము నామహనీయమూర్తియౌ
జలరుహనేత్రు వైభవము సమ్మతిఁ జారులు వేడ్కఁ దెల్పఁగా
నెలమి నిజాప్తబాంధవ మహీసుర వర్గముతోడ రుక్మి భూ
వలయ దురంధరుండు విని భాసిలె సంమదవార్ధిఁ దేలుచున్

క. తనయభ్యుదయముఁ దెలుపఁగఁ
బనివిని వచ్చిన నిజాప్తబాంధవ తతిచే
విని ప్రద్యుమ్నుఁడు రుక్మవ
తినిగైకొన నాత్మఁదలఁచె ధీరత మెఱయన్.

చ. అటఁజనివచ్చునాత్మహితులందుఁబురోహితపుత్రునొక్కనిన్
బటువచనప్రభాప్రుఁబ్రతిభావిభవోజ్జ్వలునిన్ సుహృత్త్వసం
ఘటన గుణజ్ఞుని న్గని వికాస విభాసి ముఖారవిందుఁడై
స్ఫుటతరమైన రుక్మవతి సోయగము ల్విన గోరి వేడుకన్. 40

క. ఏమీ యచ్చటి వార్తలు
భూమీసుర యవ్విదర్భ భూపతిరుచిర
క్షేమములెల్లను సుగుణో
ద్దామత నెఱిఁగింపుమనిన ధరణీసురుఁడున్. 41

ఉ. కొంచక వారివార్త లొకకొన్ని వినోదముగాఁగఁ దెల్పి యా
కాంచన గర్భవంశమణి కౌతుకమొప్పఁగ శంబరారితో
నించుక మందహాస ముదయింపఁగ రుక్మవతీమనోజ్ఞ శో
భాంచిత వైఖరుల్మది శుభావహలీల ఘటిల్ల నిట్లనెన్. 42

ఉ. ఓమహనీయ దివ్యమహిమోజ్జ్వల రాజవరేణ్యుఁడైన మా
మామకు రుక్మిభూపతికి మాన్యతరాకృతి ధన్యమైన క
న్యామణిగల్గె, రుక్మవతి నా ననురూప లసత్సమాఖ్యమై
యేమని చెప్పవచ్చుఁ దరలేక్షణరూపవిలాససంపదల్.

ఉ. తామర చూలి హేమము సుధారసయుక్తి మనోభవప్రతా
పామిత వహ్నికీలల సమగ్రపుటం బొనరించి మార్దవ
శ్రీ మహిమాప్తి నాసతి సృజింపఁగఁబోలును గాక కల్గునే
యామహనీయ కోమలతరంగ విభావిభవాతిరేకముల్. 44

సీ. జలజాస్య తనుకాంతి చపలాకృతి విలాస
మది యిందుముఖి చూపులందుఁగలదు
నవమోహనాంగి నెన్నడుము వింటిమొయార
మది నాళి కన్బొమలందుఁగలదు
నలినాక్షి భాసమాన కచమభ్రము గతి
యది బాల పాదములందుఁ గలదు
కలికి చన్దోయి యుజ్జ్వల దరి సౌందర్య
మదికన్నె నతనాభియందుఁ గలదు

తే. గీ. బాల కటిచక్రముకలసల్లీల నమరు
నచల సద్వృత్తి నది చెలియురుతఁ గలదు
నెలఁత సొబగెల్ల వెలయించె జలజభవుఁడు
సరస లావణ్య సమగాత్ర సౌష్ఠవమున. 45

చ. అరయఁగఁ బద్మరాగమణులందునఁ బల్లవమార్దవంబు నా
సరసిజ రాగరత్నరుచి సంగతి యాచిగురాకులందుఁ జా
తుర విధి గూర్చెనప్పటికిఁ దోయరుహాస్యపదద్వయంబు తొ
నరి పరికింప నీను విలసద్గతి గంధనిబంధనంబునన్. 46

గీ. అతను జీవనమొరులిడ నలరుటెంత
తగ నతనుజీవనప్రదంబగుట ఘనమ
టంచు వరశాలి గర్భంబు లట్లుగాఁగఁ
దలఁచి యయింతి జంఘికాకలనఁ దనరు. 48

చ. సకల జగజ్జయాఢ్య జలజాత శరోన్మద భద్ర దంతిహ
స్తకళ ధరించు నాచెలువ చారుతరోరు యుగంబుతోడఁజా
లిక గన నేరమంచుఁ గదళీతరుకాండము లవ్వనిఁ సదో
దక పరిపూరితోద్ధరతఁ దాఁపసవృత్తి భజించు నెంతయున్.

గీ. అతివ యభివృత్త కటిభావ మవనిచక్ర
మగునో, కాదో, యనెడు సంశయం బదేల?
మది వితర్కింప నామీఁది మధ్యసీమ
దగ నభంబైన యదియె బోధకముగాదె. 49

మ. పులినం బెంత నదీతలంబునఁ దపస్ఫూర్తిన్ విజృంభించినన్
జలసంసర్గము చేత నంతమున కార్శ్యంబందుగాకిట్టి సం
వలితోద్యద్వళి వీచికాలలిత లావణ్యస్ఫురన్నిర్ఝరా
కలితంబై ఘనమైన యింతి జఘనాకారంబు చేకూరునే. 50

క. దరదళదరవిందమొ యా
తరుణీమణి నిమ్న నాభి తద్గత నిర్య
త్సరసమధువ్రత రాజియొ
సిరిమెఱయఁగ మెఱుఁగు మీఱు చెలి నూగారున్. 51

క. చెంబులు కుధరంబులుగా
నంబుజభవుఁ డీసు పఱిచి యతివకుచంబుల్
గుంభించె ననఁగ నీకుధ
రంబుల దూరస్థ బర్బరంబులు సరియే. 52

క. చెలియ సమున్నతకుచయుగ
మల రెను యౌవనవనాంతరాంచితవీథిన్
నెలకొని వేఁటాడెడు న
వ్వలజేనికి బెదరుజక్కవల కవయనఁగన్. 53

గీ. అమర కాసారబిసముల నతివబాహు
మూల లావణ్యసరసాలవాలసీమ
భుజలతలుగాఁగ, విధినాటబోలుగాక
తుదల కరహేమ బిసరుహాభ్యుదయమెట్లు ? 54

క. కనఁ దనకుఁ దరాభిఖ్యయు
ననయము నతిమెడకు సుందరాభిఖ్యయు గ
ల్గిన వలమురిచిన్నె పె
ద్దనయెననీ సమ్ముఖములఁ దద్దయుమొరయన్. 55

క. మణియనఁగా నుదయద్దిన
మణిబింబమనంగ నద్యుమణిబింబమె కా
కణుమధ్యమోవి కెనయే
మణిబింబము లేక దేశమాత్రాభిఖ్యన్. 56

సీ. సకియపల్కులతోడ సారస్యమొనరింప
నోపకమకరంద మోడిపోయెఁ
గలికి వాఙ్మాధుర్య కలనఁబూనఁగలేక
విమలామృతంబు వెల్వెల్లనయ్యెఁ
బోఁటిమాటలతేటఁ బోలుపుగా నెఱపంగ
లేక యిక్షురసంబు కాఁకపడియె
రమణిమృదూక్తి సారంబునొందఁగలేక
చులకనై శర్కరచూర్ణమయ్యె

ఆ. వె. మధువునూఱడింప సుధకుఁదెల్విఘటింపఁ
బానకంబు లీయమైనయట్లు
లలమఁ బంచదారతులఁగూర్పఁ జాలున
పద్మగంధి సరసభాషణములు. 57

మ. సుగుణత్వంబున సౌమనస్యమున సంశోభిల్లి వైరించినన్
నగరే మిమ్ములనంచు కంతుఁడనఁగాంతాభ్రూయుగవ్యాజధ
ర్మగతిన్ భాసిలువీక్షణాఖ్య మధుపవ్రాతంబుతో సంధికిన్
దగనేఁతెంచిన చంపకం బనఁదగెన్ నారీమణీ నాసయున్.

సీ. తారకోపరమాంచితస్ఫూర్తిఁ జెలువొందె
లలితంపు నీలోత్పలంబులొక్కొ
సరసప్రచార చాతురిమీఱఁ దళుకొత్తె
నరయంగ మీలె యిట్లలరెనొక్కొ

శ్రీ విశ్రుతైకాంత గృహములై విలసిల్లె
భావింప వికసితాబ్జంబులోకొ
మదన నిక్షేపసంపదలు దెల్పుచుండె
నలువుమీఱిన ఖంజనంబులోకొ

గీ. నిక్కమిన్నిటి నొక్కచో నేర్పుమిగులఁ
గలయఁగూర్చి విధాత యాకలికి నేత్ర
యుగళ మొనరించె నిట్లు గాకుండెనేని
యతను తద్ధర్మశాలులై యలరుటెట్లు. 59

క. శ్రీకారంబులు సోవ
ర్ణాకృతి గర్వించి వాదులై రాఁజెలి క
ర్ణాకృతిరానిమిఁ గృతవ
శీకారము లయ్యెనది విచిత్రముగాదే. 60

చ. తిమిరపునైగనిగ్యముల తేటలు కాటుకకప్పు నిగ్గు లిం
ద్రమణి దళోత్కరద్యుతు లుదగ్రతభాసిలు శైవలంబు నం
దమరిన నాఁటికిం దలప నంబురుహాస్య శిరోజపాళి దా
సమతనొసంగదెంతయును సంతతవక్రతమస్వభావమై. 61

సీ. ఘనధను శ్రీభృంగ కనకదర్పణ కచ
భ్రూకర్ణనయన నాసాకపోల
కుందరత్నదరాబ్జ కోకచందన రదా
ధరకంఠ కరకుచద్వయసుగంధి

ఫణిశటిద్వీచికావర్తభూరోమాళి
నతతనూవల్లిమధ్య నాభిజఘన
రంభానిషంగ కూర్మభకిసలగజోరు
జంఘాపదనఖాళి చరణయాన

గీ. యానలిననేత్ర సొబగుల నా ననవిలు
కాని కేకాని యొరులకుఁ గానఁదరమె
దానిఁ గైకొన్నఁగలుగుగదా నిరంత
రాతి సుఖమెన్న శంబరారాతినీకు. 62

చ. త్రిభువనవర్ణనీయ వినుదేవ రయాన తలోదరీమణీ
శుభతరవైఖరుల్ గనిన చొవ్వునఁ జెప్పఁదరంబెయారహా
ళిభవదనూన వీక్షణమిళింద పరంపర లీఁదవే తను
ప్రభవమనోజ్ఞ తామధుఝురంబులనప్పువుఁబోఁడిఁగాంచినన్.

చ. అని వినయంబుమీఱఁగ ధరామరవర్యుఁడు విన్నవించు త
ద్వనజదళేక్షణాగుణ సుధారసగుంభిత సూక్తు లంత తి
య్యనగభజించె శంబరనిశాటవిపాటనుఁడెంత తియ్యఁగా
ననుభవమొందునో సతిరసాయనమూర్తి లభించునత్తఱిన్.

ఉ. నెమ్మది నించితెచ్చి నవనీరజనేత్ర మనోజ్ఞ తామృతం
బిమ్ముగసూక్తికాసరణినెంతయు నాధరణీసురేశ్వరుం
డమ్మరుకర్ణరంధ్రముల నానఁగఁజేసిన నంతరంగమున్
గ్రమ్మజనించె నాతనికఖండ విమోహలతాంకురచ్ఛటల్.

క. మునుపట దానతుండై
ననదూపుల విరహిణీజనంబులఁ బీడిం
చిన యఘ మనుభూతముగా
విను మదనుని మనము మోహవివశతఁ జెందెన్. 66

సీ. మును ధర్మగుణములై ప్రోయు తుమ్మెదలెల్ల
శ్రుతివిరుద్ధంబులై చూడఁబడియె
తొల్లిట శుభవాహధూర్వహంబగు కీర
వితతి విక్రమచర్య వివశమయ్యె
మొదలఁ బ్రాణంబులై పొదలు తెమ్మెరలు ప
రాగము లోలయఁబైఁ గ్రమ్ముకొనియె
నాదిని నిజభృత్యులై మించు కోకిలం
బులు పరభృతములై చెలగిఁ కేరె

గీ. సహహా యాశ్రితియై తగ నాత్మబలమె
తుది విరోధించె విధివశంవదతఁ జెంది
మరుఁడు వలరాయఁడయ్యె రుక్మవతి కలికి
చెలువమెదనంటి వలపులఁ జిక్కినపుడు. 67

సీ. రతి నెడఁబాయని రసికశిఖామణి
యనిశంబు రసములం దరతిఁ జెందె
స్వవశాఖిలుండైన వరబలాఢ్యుం డొక
యబల చేఁ బారవశ్యంబుఁ జెందె

సరస వాక్చాతుర్య సర్వస్వమహితుండు
విద్యాకలనయందు విసుగుఁ జెందె
నధికసంప్రాప్త మనోభీష్టశాలి యొ
క్కతనుమధ్యనుఁగోరి వెతలఁ జెందె

గీ. సకల మాయావిహరణ విస్ఫారతేజుఁ
డగుచుఁ దనరారు నంబుజాతాక్షసూతి
ధైర్యమెడలంగ నపుడు సంతత నితాంత
మనసిజ విమోహ మాయానిమగ్నుఁ డయ్యె.

సీ. అలకృశోదరి నాత్మయందు సంభావింప
గానేమొ నెమ్మేను కార్శ్యమొందె
చంచలాలతికాంగి సౌందర్యమెదలోన
నిలుపఁగానేమొ చంచలతఁ జెందె
ధవళాక్షి ననిశంబు తలఁపున భజియింప
గానేమొ ధావళ్యకళ ధరించె
భ్రమరకుంతలరూపు పలుమాఱుఁ జింతింప
గానేమొ మది భ్రమగతి వహించె

గీ. నతఁడు తద్భావనాభావితాంతరంగుఁ
డగుచుఁ దగ రుక్మవత్యభిఖ్యాకలన
నలరెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డగుటకు సార్థవృత్తి
భ్రమర కీటనయప్రకారంబు దోఁప.

సీ. చెలు లేమివిన్నవించిన నవి వినురీతిఁ
జెవియొగ్గు నత్తెల్విఁ జెందకుండు
నెవ్వ రీక్షణకాంక్ష నేతెంచి రేనియుఁ
గన్నులుపై వ్రాల్పఁ గానకుండు
నేభోజ్యములనైన హితులుదెచ్చిన భుజి
యించును దగ్రుచు తెఱుఁగకుండు
నేసుగంధద్రవ్య మిచ్చిన నంది యా
ఘ్రాణించు గంధంబు గాంచకుండు
గీ. హార చందన లేపాదు లమరఁదాల్చుఁ
గాని తత్సుఖ సంస్పర్శగతిని దెలియఁ
డతఁడు రుక్మవతీశుభాకృతిలసద్వి
శేషగుణచింతనాయత్తచిత్తుఁడగుచు. 70

గీ. ఇటుల మనసిజవేదనాచటులచిత్తుఁ
డైన ప్రద్యుమ్ను నభిమత మఖిలవేది
యగుట నారుక్మిణీమనోహరుఁడు దెలిసి
చిత్త మలర వినోదంబుసేయఁ దలఁచి. 71

చ. మదనునిఁజూచి యుల్లమున మల్లడిఁగొన్నప్రమోదసారమిం
పొదవఁగ మందహాసరసయుక్తముఖాబ్జలసద్వికాస సం
పద పొదలంగ లీలఁ బ్రతివత్సరకార్యవసంతసంభ్రమా
స్పదఘన దివ్యరైవతకశైలవిలాసము లుగ్గడించుచున్. 72

మ. తనయా రైవతకాద్రిఁ గాంచఁదగదే తారాపథాకర్షిశృం
గనికాయప్రతిపన్నకిన్నరసతీగానంబులం దద్వన
ఘన నాదచ్ఛలమర్దళధ్వనుల నాగంధాంధబ్రృంగీంద్ర న
ర్తనలీలావిభవంబులన్ ధరణిభృద్రాజత్వ మింపొందఁగన్

క. అని జనకుఁ డానతిచ్చిన
మనమునఁ బెనఁగొన్న మోహ మాయాదరణం
బనయము సడల గిరీశునిఁ
గనఁ బ్రద్యుమ్నునికి వేడుకలు దైవారెన్.

సీ. రైవతకాద్రియాత్రామహోత్సవ మంచుఁ
జాటించి రారెకుల్ సంభ్రమమున
పంచమహావాద్య చంచద్ధ్వనివ్రాత
మంభోధిగర్జాసిగుంభసరణి
మ్రోయించి రెలమి సద్రూపవారాంగనల్
కమనీయ తౌర్యత్రికప్రసంగ
మంగీకరించి రాహ్లాదంబు మీఱంగ
భూసురాంగన లెల్ల సేసలిడిరి

గీ. నవ్యవైభవ సకలసన్నాహములను
మెఱసి ప్రద్యుమ్నుఁ డురుతరమృదులకనక
చేలమణిభూషణోత్కర కీలితాంగుఁ
డగుచు నగవీక్షణాసక్తిఁ దగిలె నపుడు.

చ. హరి బలరాములున్ నిఖిలయాదవముఖ్యులు రుక్మిణీముఖాం
బురుహదళాక్షులున్ హితులుభూసురులున్ జతురంగసైన్యముల్
సిరులలరంగ నొక్కమొగిఁ జెన్నువహింపుచు రాఁగ మారుఁడ
ప్పురిజను లెన్న రైవతకభూమిధరంబున కేఁగు నయ్యెడన్.

సీ. కనకమయాందోళికాసమూహము లెల్ల
లలితసారస్వతలహరి గాఁగ
గంధగజశ్రేణికా నికాయము లెల్ల
రమణీయ యమునాఝరంబు గాఁగ
వరసితచ్ఛత్ర చామరపరంపర లెల్ల
నమిత గంగాప్రవాహంబు గాఁగ
రంగత్తురంగశతాంగసంఘము లెల్ల
కనదభంగురతరంగములు గాఁగ

గీ. నడచె వేడుక లుప్పొంగ నడరి వాహి
నులు సమగ్రత్రివేణికాకలనఁ జెంది
రైవతకశైలరత్నాకరప్రదేశ
సంగమున కాహృతజనాంతరంగమునకు. 77

మ. అపు డానందితనందనందనకుమారాగ్రేసరుం డాంతరా
ళపరీతామరభూజకేళి వనశైలప్రాంతముల్ దాఁటి సా
రపరాగాంచితపుష్పవాసనల సం[illegible]మాభిరామానిలుం
డుపచారంబులు సేయఁగా నరుగుచో నుద్యత్పురస్తాద్దిశన్.

చ. కనియె హితోపసూచనలఁగన్నులు తిన్నఁగ నున్నతిన్ సమ
న్నినదగభీరనీరధరనీతపరీతఝురీతరంగ గుం
భనకర జృంభణోపచిత పాదసరోజ ముపేతరాజ ధా
మనిధి మణీమయాశ్రయసమాజము రైవతకాద్రిరాజమున్.

క. కని యాహా గిరిసిరి ! యని
మును విని కననట్టి దగుట మోదింపఁగ న
వ్వనజాక్షుతనూభవుతో
ననె నమ్మహితద్విజుండు హర్ష మెలర్పన్. 8(

చ. అది యగు పద్మరాగరుచి రాతతభాగసురాదిధామ మ
ల్లదియె సమగ్రతారకధరాంచితకూటము దానిచెంత ను
న్నది యదె చూడు; హైమసదనప్రతిభాసి శిలోచ్చయంబు స
మ్మదమున దీనిఁగాంచిన సమస్తకులాచలదర్శనం బగున్.

చ. అనుపమరూప! కాంచు మహహా ప్రసరించెఁ బటీరభూజకా
నన విలసత్సరోజస్రుతనవ్యమరందఝురావగాహముల్
కనకలతామిళత్కదళికావిలసద్ఘనసారసారతే
పనజనతావిమోహములు భాసురరైవతగంధవాహముల్

క. అనవుడు సుమనస్సార
స్యనిరతసౌరభ్యములను హాళివయస్యా
ఘనసానురాగగతులను
దనరు ధరాగ్రణి సమీరణంబులఁ దెల్పెన్. 8

తెమ్మెరజాలుతోఁడ బరతెంచుచు ఘుమ్మనువాసనాసమా
హమ్ములఁ గ్రమ్మ భాసురలతాంతరజోమకరందబిందుసం
ఘమ్ముల నిమ్ములంగదియు గంధమిళిందవితాన మంతరి
క్షమ్మున నూతనాగమనకందరమావహ మయ్యె నావుడున్.

కందరమావహ మిదియన
సందియమేచూడు మచటి జంభారిమణీ
కందరమావహమై గిరి
యందున నిఖిలార్థసముదయము మెఱయంగన్. 85

అనుచు హితావతంసుఁడు ధరాధిప వైభవముల్ వచింప న
వ్వనరుహనేత్రిసూతి యనివారిత మోదరసానుబద్ధుఁడై
యనుపమమయ్యె నగిరి వయస్య మహామహిమానుషక్తి మీ
ఱ నిరత దైవతాగమనిరంతరవాసనలన్ భజింపుచున్. 86

చేరువ కరుదెంచితి మని
వారితగతి నద్రిరాజ వైభవములు శృం
గారరసోదారములై
మీఱుచుఁ గనుపట్టెఁజూడుమీ ! యనవేడ్కన్. 87

హితవరుఁడట్లు చూచుచు రతీశ్వర! మున్ గనుపట్టకుండియున్
మతిఁబ్రమదానురాగమున మల్లడి గైకొనఁజేయువాఁడ వీ
యతులమనోజ్ఞమూర్తిఁ గని యద్రివిహింపఁడె సానురాగసం
గతిఁ బ్రమదాళిసేవ్యరస గర్భలసత్సుమనః ప్రసన్నతన్. 88

సీ. ప్రతిగజభ్రాంత దుర్వార మదేభదం
తాఘాత జర్జరితాంబుదంబు
కలితోరు రుధిరధీ మిళిత శార్దూలని
తాంత విభావిత ధాతురసము
పల్లవశంకోపపన్నపికత్రోటి
కాలీఢపద్మరాగాంకురంబు
జంబూఫల విమోహ సంక్రాంత శుకదంశ
నోచ్చలద్ భ్రమరసముత్కరంబు
గీ. లలిత లతికాభవనబుద్ధి విలసమాన
సిద్ధముగ్ధాంగనా సమాశ్లిష్టవివిధ
రత్నకూటవిటంక మీ రైవతాంక
గిరివతంసంబుఁ గనుఁగొంటె హరికుమార ! 89

వ. మఱియు నుద్దండ వేదండ శుండా దండోత్పాటిత సప్తపర్ణ సమాకీర్ణాభినవ ఘనసారచూర్ణ మేదురిత మకరందరసకర్దమాలసత్తర సంచరచ్చారణ శోణాధరాచరణకమల విన్యాసకృతాంకంబులగు మణిమయకటక విటంకంబులును, అఖర్వగర్వదుర్వారా క్రీడత్రోడ దంష్ట్రాక్రోడీకృత కనకప్రతాపోద్ధూత రజోవితాన పీతాంబర విద్యోతమాన వియచ్ఛంస్థాన సదనాభోగంబులగు నభ్రంకషశిఖర భాగంబులును, సముద్దామప్రేమరసావిర్భావ పరవశతా లసదసమయ సుమశరలీలాలోల శబరశాతోదరీ దయితోపభోగానుకూలయవనికావిలంబి బింబాంబుధర పరిచ్ఛన్న ద్వారంబు

లగు దరీకుహర వారంబులును, నిరవధికఫలకిసలయ సుమ రసవిసర నిరంతరపరిసేవారత కీరపరభృత మధుకరోత్కర ముఖరీకృత పనస రసాల కదళీముఖ సరసతరులతాభవనం బులగు బాలపవనోపవనంబులును, గురుతర శఫర మకరికా సందోహాందోళిత సముద్వేలకల్లోల మాలాడోలా ఖేలన్మ రాళీక నాళీక పాళీకలితగభీరనీర మనోహారంబులగు కేళికా సరోవరంబులునుం జెలంగ, నధరీకృత నిఖిలధరా ధురంధర సమాజంబగు నిద్ధరణీధరరాజంబు నిరీక్షింప నరుదై భవ త్ప్రతాపానురూపంబయ్యె, తత్సమయ సమాహృత మహా శాంబర మాయామహితంబై మహితాద్రూప్యసహితం బయ్యె, రత్నాకర మేఖలావిరాజమానంబై విరాజమానవ ద్విగ్రహానుకృతంబయ్యె, ననుభృత హరివితంబాభోగంబై భోగవత్ప్రతిమంబయ్యె,సకమలాధివాస పాద భాసురస్థానంబై సురస్థానోపమానంబయ్యె, లలితాప్సర స్సుమనో ధిపరాగం బై పరాగమహితంబయ్యె నపరాగమహితంబై రజనీకర కాంతప్రదేశంబయ్యె నీరజనికరకాంతప్రదేశంబై వప్ర భాగ స్వచ్ఛఘనసార ప్రసారంబయ్యె నవప్రభాగస్వచ్ఛ ఘనసారప్రసారంబై హారయోగ్యముక్తంబయ్యె, విహార యోగ్యముక్తంబై ముక్తసక్తోభయ జనైకసేవ్యమానంబై యలరుచున్న యది విలోకింపుమని హితవరుండు విన్నవించు సమయంబు నందద్ధరాధర లీలాలోకన కుతూహల ధరుండగు హలధరుండును, అధిగమ్యమాననగవిహారా రామానుభవుం

డగు రామానుభవుండును నఖిలయాదవ పరివారంబుల నిచ్ఛానుకూలచ్ఛాయా తరుచ్ఛాయ చ్ఛాదితావిచ్ఛిన్నాచ్ఛ సూనగుచ్ఛ సముచ్చయాలంకృత లతాభవనంబులగు నుపత్యకోద్యానంబుల విడియించి నర్మసఖులతోడ నవార్య ధైర్యాహార్యవర్య సంపద్ధుర్యతల వాక్రుచ్చుచు నన్యోన్యోద్దేశంబున. 90

క. రాముని కీగిరి మిక్కిలి
ప్రేమాస్పద మెట్లనంగ రేవతితోడన్
శ్రీమీఱ రైవతనృప
గ్రామణి పోషింపమహిమ గాంచెను గాదే. 91

గీ. అనవిని తనకుఁగాదె యత్యంతమోహ
పద మచలలక్ష్మి రుక్మిణి మదిఁ దలంప
మహిమ నిభ్భూమి సత్యభామ హితయగుచు
వెలయు నీమాట చోద్యంబుకలన సుమ్మి. 92

వ. అనుచుఁ జతురవచన రచనల నచలముపయింగల నెనరు నెఱపుచు, పురోహితాగ్రేసర పురస్సరంబుగా రైవతకు ధరాధిదైవతోత్సవాసక్త మనస్కులై రంత. 93

మ. రతియున్ రేవతి రుక్మిణీమణియు సత్రాజిత్తనూజాత సం
గతిచేఁ దక్కిన భామినీమణులు వేడ్కల్ మీఱ కేళీసర
స్తతవల్లీగృహావర్తటానుగత చంద్రగ్రావ సోపానసం
తతి రాణించి జలావగాహన రసానందోన్ముఖ స్వాంతలై. 94

గీ. తొడవులన్నియు నెడలించి తురుము లలర
ముడిచి సొబగుల బెడఁగు పెందొడవు గలుగు
నొడలి వలువలు విడిచి పావడలుగట్టి
నడుము లల్లాడ జలకేళి నడరునపుడు. 95

క. కచశైవలముల నయనవి
కచనీలోత్పలముల ముఖకంజాతములన్
విచలద్భుజబిసలతలన్
బ్రచురితమై కొలనుసతుల బహుమతిఁ గాంచెన్. 96

గీ. అపుడు చందనగంధు లాత్మాంగకలిత
చందనాలేపవాసన సరసి నించి
పద్మసరసపరాగసంబంధిగంధ
కలితలై వెల్వడిరి పద్మగంధు లగుచు. 97

ఉ. తీరము చేరి వేడుకల దివ్యతరాంబరముల్ ధరించి, కా
శ్మీర పటీర సార ఘనసారసమేదురితాంగ విలేపనంబులన్
దీరిచి భూషణావళులు నెమ్మెయిఁదాల్చియదూర్వహాంగనా
వారము రైవతోత్సవనవప్రమదంబున మీఱు నయ్యెడన్. 98

క. యదుపతి రామరతీశులు
ముద మలరఁగ నాప్తవర్గములతో సిరులన్
బొదలుచుఁ బద్మాకరమునఁ
గదిసి కృతస్నానులగుచు ఘనతరభక్తిన్. 99

మ. వరభేరీపటహాదివాద్యనికరధ్వానంబు లాహార్యకం
దరవర్తిప్రతిశబ్దగుంభములు నానాదిక్షదంతావళో

త్కరకర్ణ ప్రవిభేదనార్భటులపేరక్ర మోయశై లేంద్రమున్
సిరిమీఱంగ భజించి రుత్సవకళానిర్నిద్రభద్రాత్ములై. 100

సీ. రైవతకధరాధి రాజాగ్రరత్నధా
మంబుల సుమనోరజంబు లూడ్చి
మృగనాభి కన్నీట మెదిచి పూతలు వెట్టి
కపురంబు ముగ్గులు కలయఁదీర్చి
వితతంబులగు వట్టివేళ్ళచప్పరముల
నవకిసలయతోరణములు గట్టి
చందనాగరుధూపసౌరభ్యములు నించి
గంధపుష్పాక్షతోత్కరము లునిచి

గీ. చతురపరిచారజనములు సంభ్రమమున
సకల మాయితమయ్యె నర్చనల కనుచు
దెలుప సరసపురోహితదిష్టవిధుల
శౌరి యలరించె దైవతోత్సవము లపుడు. 101

క. యాదవవరు లందఱు న
ర్ఘ్యాదిసముపచారము లుపహారంబులు న
త్యాదరభక్తి నొసంగుచు
నాదేవతఁ గొలిచి రపుడు హర్షమెలర్పన్. 102

చ. వరుసగ నర్చనానతుల వారిజనాభవధూజనంబు లా
దరమున రేవతీసతి ముదంబునఁగొల్చిన వెన్కఁగేళి నా
సరసిజగంధితోడ మతిసంతతభక్తి భజించి రప్పు డా
ధరణి ధరాధిదేవత నుదారవియచ్చరవారసేవితన్. 103

క. రైవతకోత్సవ మీగతి
భావజజనకుం డొనర్చి బహువిధమణి భూ
షావసుదానము లిడి భూ
దేవసమారాధనములు దీర్పఁగ నంతన్. 104

మ. నగరానీతసువస్తుసంపదలకన్న న్మిక్కిలౌనట్లుగా
నగరాజత్ఫలసారపుష్పరస సంతానంబులంగూర్చి యె
న్నఁగరానట్టి ముదంబుచేనపుడు నానాభక్ష్యభోజ్యాదులన్
నగరాజోత్సవభూరిభోజనములన్ సంతుష్టులై రందఱున్.

క. ఈలీల రైవతోత్సవ
కేళీరతిఁ జెలఁగి రామకృష్ణులు సుతులున్
వేలాతీతవినోదవి
శాలతఁ గొలువుండి ప్రొద్దుజరుపఁగ నంతన్. 106

ఉ. రైవతకాద్రిమీఁద హరిరమ్యవసంతమహోత్సవాయత
శ్రీవెలయింపఁగాంచి సరసీరుహమిత్రుఁడు దాను నట్లు పూ
జావిధిసేయనేఁగునగతిఁ జయ్యనఁగెఁ బరాద్రిశృంగసం
భావితరత్నకాంచనవిభాసి సమగ్రవిటంకపాళికిన్. 107

గీ. అంత నంబుజబాంధవుం డపరశైల
శిఖరదుర్గంబు నాక్రమించిన జయంబుఁ
దెలుప నెత్తిన సముదగ్రవిలసదరుణ
పటఘటితకేతనంబనఁ బరఁగె సంధ్య. 108

గీ. సంజకెంజాయపైఁ గొంత జాలువారు
తిమిర మపరాత్రిమణికూటదీధితిపయి
నంబుదము గెల్చి తత్పలాశావనీజ
కుసుమతతిమీఁది తుమ్మెదగుంపుఁ దెగడె. 109

చ. రజనిసరోజగంధి యనురాగరసోన్ముఖశోభ పూని యం
బుజరిపురాకఁ గోరి మదిమోదముఁ జెంది దిశాప్రసాధికా
వ్రజమిడఁ గస్తురి న్ననుపువారఁగ మేననలంది మౌక్తిక
స్రజములుదాల్చెనా నలరె సంతమసస్ఫురదచ్ఛతారకల్.

గీ. అంత తొలిదెల్పుదగె నుదయాద్రిచెంతఁ
జంద్రగర్భంబుదాల్చిన శక్రదిగ్వ
ధూటివదనాంబుజంబునఁ దోఁచు గర్భ
చిహ్నమై పొల్చు పాండిమశ్రీయనంగ. 111

ఉ. సంగతిచే నభంగురభుజాబల మేర్పడ నభ్యసించుచున్
జెంగటివేల్పురాగరిడిఁ జేరి పురందరుపట్టి పట్టి యు
త్తుంగవివృత్త విస్తృతము దుర్భరమై కనుపట్టు కెంపురా
సంగడమెత్తెనానపుడుచంద్రుఁడుదోఁచెనుదూర్పుదిక్కునన్.

చ. తడయక పూర్వదిగ్వనిత తన్గడుపారఁగఁగాంచి శోణితం
బెడలఁగ విన్నువాఁక నటనిమ్ములనారిచి బుగ్గఁజుక్కబొ
ట్టిడెనన శీతరశ్మి యుదయించుతఱింగనుపట్టు పుట్టుఁగెం
పెడలి విపాండుతాంకముల నింపలరార వహించె నత్తఱిన్.

సీ. తనయురాకకుఁ జాలఁ దనివిచే దుగ్ధాబ్ధి
భువనముల్ నిండ నుప్పొంగె ననఁగఁ
దిమిరసామజదైత్యు సమయించిహరుఁడు దా
నడరించు వికటాట్ట హాసమనఁగ
రాజుతోఁ దారకారాజీవగంధులు
చల్లులాడెడు ఘనసార మనఁగ
యామినీచంద్రకళ్యాణమహోత్సవా
గత దిగ్వధూక్షౌమ కాంతులనఁగ

గీ. నదులు జలధులు గిరులు కాననములెల్ల
నేకహేళినిఁ బాల ముంచెత్తినట్లు
తెల్లవాఱుచు జగములు దేజరిల్ల
నెగడ నవ్వేళఁ బండువెన్నెలలజాలు. 114

శా. హేళిందా ద్విజరాజుగావున సముద్యద్రైవతక్షోణి భృ
త్సాలగ్రామమునందు మాధవున కర్చల్ సేయఁగాఁజంద్రికా
జాలక్షీరయుతాంశు శంఖముఖనిస్రావత్స్ఫురద్ధారలన్
బ్రాలేయద్యుతి కైతవంబున నిడెన్ సాంద్రాభిషేకంబులన్.

కం. ఆవేళఁ బండువెన్నెల
భావింపఁగ బట్టపగటి భంగివెలుంగన్
రైవతకాద్రిపయిన్ బల
దేవుఁడు మదిరోపభోగధీయుతుఁ డగుచున్. 116

క. యాదవపరివారములో
నాదరమున వివిధరుచిరహాలా సారా
స్వాదనమునఁ దనరుచు నా
మోదముఁ జెందెను వినోదములు సెలఁగంగన్. 117

సీ. తాళీయసురతోడఁ జాలఁగల్పిన నారి
కేళాసవము లెల్లఁ గ్రోలువారు
నేలారసంబుల నెనయించి రుచినించి
సుమనోరసంబులు జుఱ్ఱువారు
సురుచి మరీచికాచూర్ణాంచిత ఫలర
సావళు లాసక్తిఁ ద్రావువారు
జాతిలవంగకాసారసమ్మిళితాన్య
నానామధువు లాస నానువారు

గీ. నగుచు మనసిజపారవశ్యములఁ జెలఁగి
సకలయాదవ పరివారజనులు వేడ్క
మదకలితలీలల విహారమహిమఁ దగిలి
కెరలుచుండఁగ నా రేయి జరుగునంత. 118

ఉ. తూరుపు తెల్లవాఱె ననదూఁపుల వేడిమి తీఱె జారిణీ
జారమనోరథావళులు జాఱె శుకీపిక శాలికార్భటుల్
మీఱె రథాంగదంపతుల మిక్కుటమౌ వెతలాఱె పద్మినీ
వారము గేరెఁ జందురుఁడు వారుణదిక్తటిఁ జేరె గ్రక్కునన్.

క. కనఁదగెఁ దూరుపుదిక్కున
దినమణి కనదరుణరుచులు దేజరిలంగన్
దినలక్ష్మి ముక్కుముంగఱ
నొనరిన నవపద్మరాగ మోయన నంతన్. 120

క. తరుణతరకిరణసంతతు
లురుగతి రవివెంటఁ దగిలి యుదయధరిత్రీ
ధరవరము వెడలుకరణిన్
హరితో రైవతముడిగ్గె యాదవబలముల్. 121

గీ. దినముఖోచిత కృత్యముల్ దీర్చి వేగ
సపరివారంబుగా రామ సరసిజాక్షు
లెలమిదళుకొత్తఁ బ్రద్యుమ్నుఁ బిలిచి వేడ్క
చెలఁగ నవ్వేళ బంగరుశిబిక లెక్కి. 122

క. భేరీప్రముఖాఖిల వా
ద్యారావములెల్ల భూనభోంతరముల యం
దారూఢి మ్రోయ నప్పుడు
ద్వారవతీపురికి జని రుదారతమెఱయన్. 123

క. కంతుఁడు చెలితోఁ దన య
భ్యంతరసౌధంబుఁ జేరి యారుక్మవతిన్
జింతింపుచుఁ బరవశత వ
సంతారామమునఁ గ్రీడసలుపఁగ నంతన్. 124

శా. కంఖాణేశ్వరసైన్యభంజన జనౌఘస్తుత్య నిత్యోత్సవా
ప్రేంఖద్వైభవమందిరోత్కర కరాభీష్టార్థ విశ్రాణనా
రింఖత్కంకణజాలభాసిత సిత శ్రీభూత తారాహిరా
ట్ఛ్రంఖా శృంఖళకీర్తికారణ రణక్ష్మామండలీభైరవా.

క. వార్ధవితరణవిహారా
దుర్దమచతురంగసైన్య ధూర్వహదరక్ష
స్ఫూర్తిహులక్ష్మానశిరో
మర్దన చణబాహుసార మహితవిచారా. 126

సుగంధివృత్తం.

భానువంశదీప శీతభానురూప సుప్రతా
పానతప్రకోప నిర్జితారిరాట్కలాప కా
వ్యానుభావధీవరానవావరాసనాస్మరా
మానవాధిపాన్వవాయ మాన్యధన్యజీవనా. 127

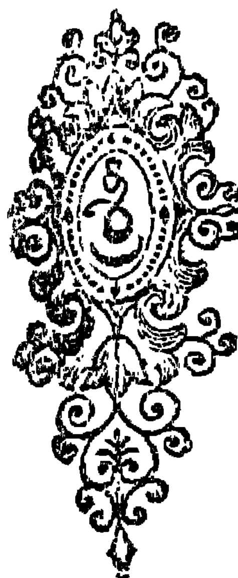
గద్య.

ఇది శ్రీ లకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
విందమరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ నిఖిలవిద్వ
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మహా
ప్రబంధంబునందుఁ
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

రుక్మవతీపరిణయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీస్వీయ దర్శనాదృత
భాస్వద్రాజా యనంత భవ్యాశ్రయ వి
ద్యాస్వాదన విబుధసన్నుత
భాస్వరగోపాలరాయ పార్థివగేయా. 1

వ. అవధరింపు మజ్జలజాక్షసూక్తి కథాసుధారసప్రసూతమాధుర్యానుస్యూతచేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యఖిల మునివరుల కెఱింగించిన తెఱంగున పాండవకుల మండనుండగుపరీక్షిన్మహీమండలాఖండలునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

క. సంతతముగ గంతునికి వ
సంతుఁడు చెలిమాట నాత్యసఖ్యముఁ దెలుపన్
సంతసమున రుక్మవతీ
కాంతామణిఁగూర్చు మనసు గలవాని బలెన్. 3

చ. చెలఁగి విదర్భరాజపుర సీమ ఘనోపవనోత్కరంబులన్
మలయసమీర సంగతి నమందవిలాసము లుల్లసిల్లఁగా
నలరె రసాల పల్లవ రసాద పికావళి కాకలీస్వనా
కలనల మానినీజనులు కంతువశంవదతం దలిర్పఁగన్. 4

చ. అలరె వసంతవాసర ముదంచిత చంచల చంచరీక సం
చలిత పరాగ భాగవర సౌరభపుష్ప రసాతిశీత స
న్మలయసమీరణాపహృత మన్మథసంగరజశ్రమాంగనా
కలిత పునర్మనోజ్ఞరతికాంత విలాస నితాంత కాంతమై.

సీ. ఘనభాసురోద్యాన వనపుష్పమంజరుల్
నిరతంబు పూఁదేనె గురియుచుండ
మధుమత్త మధుకరీ మధుర సంరావముల్
కమనీయముగ గానకలనఁ దెలుప
సురసాల ఫలసార పరిభోగ రుచికీర
నికరంబు నినదంబు నెరపుచుండఁ
జిగురాకు వగరాని జిగిఁదేరు పికరాజి
పంచమస్వరములఁ బల్కుచుండ.

గీ. మంజరీ మంజువంజుల కుంజపుంజ
కంజ సంజాత సౌరభాక్రాంత లలిత
మలయపవమాన శాబకా కలిత చలిత
మానినీ స్వాంతము వసంతమాసమలరె.

గీ. అప్పుడంతయు ధరణియందలరుచుండు
భ్రమరహిత వృత్తి పరిలసద్భవ్య తరుల
సంగమొప్పారె నాగమసంహితాత్మ
కలనచే మాధవుండు సాక్షాత్కరింప

గీ. హాళి మాధవస్వామి వాహ్యాళి వెడల
లీల వనదేవతలిడు నివాళులనఁగ
నేకహేళిని తరులతానీకములను
గిసలయచ్ఛాయ గనుపట్టె నసమునుహిము. 8

సీ. తరుణప్రవాళ ఖాదనమత్త పికవీర
భటు లిరువంకల బలసి కొలువఁ
బ్రత్యగ్ర సహకార ఫలసారరుచిఁ గేరు
బలు చిల్కతేజీల బారు చెలఁగ
మకరందరసఝుకీ మదవిభ్రమాదభ్ర
సారంగ కరివరచ్ఛటలు దనర
వలి దెమ్మెరల పిల్ల లలరు శతాంగ సం
ఘముల సింగారంపుఁ గలనఁ దోఁపఁ

గీ. చైత్ర సేనానిదళముల జరుప మొనలఁ
దీరి రాజిలు చిగురుల నారసముల
గములఁ గుఱియింప విరహిసంఘముల మీఁద
నలరి మదనుం డపుడు చైత్రయాత్ర వెడలె. 9

క. విహరత్కీర తురంగ ని
వహములతో నెమరుకొలిపి వరఫల విలస
త్సహకారంబులు మరునికి
సహకారంబులుగఁ జేసెఁ జైత్రుం డెలమిన్. 10

చ. మరుదళవాయువై యలరుమాధవుజృంభణవృత్తిఁజూచి పు
దరతరసాలముల్ లతలు నవ్యపరస్పర సంగతిన్నిరం
తర సుమనోరసాంచుకలనం దనరార సచేతనస్ఫుర
త్స్మరసజనంబు మన్మథవశంవదతన్ భజియింపకుండునే.

సీ. వరజీర్ణతరులందు సిరి మీఱఁ బల్లవ
స్తోమ విభ్రమముల సొబగు లమరె
మహనీయ సుమనస్సమాజంబు లందును
భ్రమదాళి సంసేవ్యరసము లలరెఁ
జిరమాని విప్రనికరములందును రతి
కలగళ రవకళాకలన దనరె
లలితాగమసదాగతులయందును బరాగ
వాసనావాప్తులు వలనుమీఱె

గీ. మానినీ లోకభీకర మదనజైత్ర
యాత్ర ననుపమాటోప విహరణలీల
నఖిల శృంగార రసవజ్జనైక శరణ
మహిమఁ జెన్నొందు మధు విజృంభణమునందు. ॥

చ. లలిత లతాగృహాంతరములన్ లతకూనలకున్ రహిం బ్రస
క్తలసిత పుష్పయోగము దగన్ మకరంద జలావగాహనం
బలర సమీరణుండు సమయంబున దక్షిణభావమేర్పడన్
దెలుపుచుఁదాఫ్రలంటుచురతిన్ విహరించుచుమీఱెనామనిన్.

సీ. పరిణతచ్ఛద సముత్కరములకై వడి
నలరుఁబోఁడుల పొలయలుక వెసతె
తరు సమాజము లట్లు సరసుల చిత్తముల్
పల్లవింపుచు రాగభరముఁ జెందె
సూనగుచ్ఛములట్లు సుదతీమనంబులు
వికసించుచు రసార్ద్రవిధముఁబూనె
గంధానిలంబుల గతి వియోగి జనంబు
ప్రమదాళి సంసక్తి పటిమఁ జెందె
గీ. సార భువిఁ జేతనాచేతనైకసరణి
జగము లెల్లను మనసిజాజ్ఞా వశంవ
దతను భజియింపఁజేయు సద్భావరాజ్య
కలిత మహనీయ చైత్రాధికారమునను. 14

వ. ఇవ్విధంబున నఖిలజనమనోహర లీలాకాంతంబును లతాంత సాయకానంత వైభవ నిశాంతంబును నగు వసంతంబు విజృంభించునంత నవ్విదర్భరాజకన్యకారత్నంబగు రుక్మవతికి స్వద్యుమ్నాభినివేశితంబైన యంతరంగంబునం దరంగితంబగు మోహాంబునిధి యుద్వేలంబైన తేలాపన యానుకూల లీలారసప్రసంగసంగతి నంగీకరించి, సమంచితోద్యానవనీ విహరణంబు గావింపందలంచి యించువిలుకాని తేజీల జాలనం జాలు నాళీజనాళి మేళంబుగూడి యచ్చేడియందోడ్కొని యీడులేనివేడుకలఁ గలకల నవ్వుచుఁ జిలిబిలి పలుకుల

రొదలువొదలఁగదలి కదలికాతరు విసరపరివృత సరసరసాల
ప్రముఖ రసారుహ విలసత్కిసలయ సుమసముదయ ఫలకల
నాభిరామంబగు నారామంబుఁ బ్రవేశించి రంత. 15

సీ. కరములు పల్లవోత్కరములపైఁ గొల్చి
మేరులు లతలతో మేళవించి
దంతకాంతులఁ గుందధావళ్య మెనయించి
చనుఁగవ ననగుత్తులను జయించి
వేణుల మధుకర శ్రేణులఁ గెల్చి వా
తెఱలచే ఫలముల తీరులెంచి
కలగీతముల చేతఁ గలకంఠముల హెచ్చి
పలుకులతోఁ దేనెఁ గలయఁగూర్చి

గీ. లలిత సుమనోవితాన సంకలిత సరణిఁ
దగిలి యమ్మానవతులు సంతతలతాంత
సార సందోహముల జీరువారు చారు
కేళి వనసీమ విహారణ లీలమెఱసి. 1

సీ. కలకంఠిరావమా కలకంఠిరావమా
కర్ణింపుమా యింపు కలిగితనరు
శుకవాణి చూతమా శుకవాణి చూతమా
ఫలితంబుగాఁగదా నెలమిదెల్పు

నలివేణికాంచనా యలివేణికాంచనా
వలిమీఁదఁజేర కావలకునరుగు
మదహంసయాన యమ్మదహంసయాన య
మ్మమరు తమ్ములయందు నందమందు

సీ. సనుచుఁ గొమ్మలు మదివేడ్కనను చూ గొమ్మ
లను మతింపుచు వనపీమలనుమతించి
కలకలనగుచు గమిగూడి కలకల స్వ
నములు వెలయించు నవ్విహంగములఁగనుచు. 17

ఉ. హేమలతా వితానములు హెచ్చరికన్ బరికించిమించుచున్
గోమలచూతజాతములకున్ దమిడాయుచుఁ గూయుకోకిల
గ్రామముజూచుచున్ జెలులరమ్మనిజుమ్మనితుమ్మెదల్వెసం
దామరసంపుఁదావిదముఁదార్కొనఁగనఁదారుదారుచున్.

క. లేమావి జొంపములలో
లేమావి హరింపవేడ్క లేమారుతముల్
వేమారు తమ్మిదావుల
వేమారుతువృత్తినంట వీవఁగ నెపుడున్. 19

మ. కలికీ చూచితె ప్రాగ్దళాంశుకము చక్కం బాపి పూబంతి గు
బ్బలుపున్నాగ లతాంతనాభికలనల్ బాగొప్పుపుష్పాళ్లతి
వ్వలనిద్దంపుఁ బికుందులుంగని వనీపద్మాస్యనమ్మాధవుం
డలరించన్ జెమటల్ మరందములునూర్పావాయువౌచుండెమన్.

గీ. వనజముఖి ! కను గోపికా వళియె వలసి
యలముకొన రమ్యపల్లవ త్వానుబంధ
మహిమ ననురక్తి దనరంగ మాధవుండు
లలితగతితోడఁ దిలకమలంకరించె. 21

భుజంగప్రయాతము.

అభంగాశుకవ్యాళి హాళిన్ వచింపన్
సభోదగ్రసాఫల్య సంపత్ప్రశస్తిన్
శుభాంగి వతంసారుచుల్ మీఱ వృక్షు
ప్రభుస్ఫూర్తి లేమావి బాగయ్యెఁగంటే. 22

తోటకవృత్తము.

కలికీ చెలువొప్పఁగఁ గాకలిఁగీ
రలతాంగిని బిల్చి సరాగముగా
నలమెన్ సహకార ఫలాతిరసం
బెలమిన్ శుకరాజులదే కనుమీ. 23

చ. అలసరసాళిసమ్మతి సమస్తసుమంబుల నేలుచోఁ దనుం
దలఁపమి నైజవాసన వృథాగతిఁ జెందెనటంచుఁ జంపకం
బలమిన వంతతోడ విమృతాస్యత పూని మరందజాలక
చ్ఛలమున బాష్పవారి కణజాలము నించును జూచితే చెలీ.

సీ. ఇంపు మీఱెడు పరాగంపు దిప్పలజాలు
జాళువాగద్దెల మేలు దెలుప
మధువులై కనుపట్టు మకరందసారంబు
లలరు కేళాకూళి పొలుపుదెలుపఁ

భ్రమదాళికలనాద పటిమ గాయనికోఘ
మృదుగానకళల సంపదలు దెలుప
నవమరుచ్చాలిత లవలీ లతావళుల్
నర్తకీ జన సమున్నతులు దెలుప

గీ. లీల భవదీయ లలితకేళీవిశాల
శాలికావలి కాస్థాన పాళివోలె
నలరు ద్రాక్షా నికుంజ పుంజాభిరామ
ధామ మీక్షించితే శీతధామ వదన 25

సీ. లకుచంబులివికంటె లలన యీ వనలక్ష్మి
లకుచంబు లనవన్నెఁ బదించె
మోవి వీక్షించితే భావింపఁగ వనీల
తాంగి మోవిది యగు నబ్జవదన
తిలకంబు భావించితే చెలి విటపాళి
కెల్లఁ దాఁ దిలకమై యింపు దనరె
సహకారమది చూడు చైత్రున కభిమత
సహకారమైయొప్పు జలజగంధి

గీ. పొగడఁ గాంచితె పొలతుక పొగడఁదగియె
చెలిమి నగఁది గను బాలసిరుల నగరు
సరళ మిదిచూడు తరులలో సరళ మబల
యంటి కనుగొంటె నాతియనంటి నెలమి. 26

సీ. గోల నీపద మానఁ గోరు నశోకంబు
లలన నీ చూడ్కిఁ తి లకము వేఁడు
నింతి నీయనురాగ మెంచుఁ బ్రియాళువు
కొమ్మ నీనుడి కొండగోఁగు పొగడుఁ
గలకంఠి నీముద్దుఁగాఁచుంచు సంపెంగ
యువిద నీయెదగ్రోవియుండ దిమురు
వనితనీవక్త్రాసవము కేసరము మెచ్చుఁ
బాలఁతి నీ హాసితంబు పొన్న చూచుఁ

గీ. దరుణి వావిలి నీయూర్పుతావిఁ జొక్కు
నతివ లేమావి నీను కేలంటఁ బెనఁగుఁ
గన్నె యీలీల సుమనః ప్రకాండకలనఁ
దరులె మోహింప నితరుల కరుదె కోర్కె. 27

గీ. అనుచు నీలీల వనిత లవ్వనవిభవముఁ
దెలిపి కొన్నిటిఁ దరువుల నలమికొనుచు
దోహదక్రీడ లలరించి తోయజాక్షి
కెలమి కుసుమాపచయకేళి హెచ్చరించె. 28

ద్విరదగతిరగడ.

కొమ్మనిరిఁదేనియల కొమ్మయిది యందుకొన
కమ్మ యీతుమ్మెదల కమ్మకును వె జీవనము
లేమావి చిగురుగొన లేమా విజృంభింపు
రామాదరికి వేగ రామాతరులయందుఁ

గొనన్న విరులుగైకొనన్న తెని నిగుడ
మనమేల చేసెదవు మన మేల కీలతలఁ
గడచిగురు తరులందుఁ గడ చిగురు దనుముదము
నడుము గదలఁగ లతల నడుము గదియకె చెలియ
తావులకు నిరవులగు తావులివి గనుఁగొనుము
మోవియిది యనకయె మోవి మాకునఁ గలుగు
పండుగైకొను మరుని పండుగకుఁ బారమగు
సందఁగొని రావేగ నండజాధిప గమన
విరిదేనె మధువులయి విరవిగొన నటువోకు
పరువుగొనదాఫలము పరువుగైకొననేల
రాగమున రేఁచక పరాగమును గనుఁగవల
మూఁగువల్లీడోల ముదిత యూఁగుము లీలఁ
బొన్నవిరి గుత్తులవి పొలఁతి పేరుగ గుత్తుఁ
గన్నియ మొగలిరేకు కమలాస్త్రి బలు బాఁకు
ఇది నీదుకొనగోరె యెదురుకొని వడిఁజీరెఁ
గదిసి యివి మరువంపగములనుచు నుతియింప
పొలుపలరు మల్లికలఁ బుణుకు కరవల్లికలఁ
గలికి మలయుచుఁ దనుము కలికి మాఁకెన విరుల. 28

క. అని యిటుల న్ననబోఁడులు
ననవిలుతుని గొలువ నలరు ననగము తెలమిన్.
దనుముచు రుక్మవతి మదిన్
దని వొందఁగ సేయుమఱియుఁ దమకమున వనిన్. 30

కమలవిలసితము.

అలరుల మధువ్రుల నలముచు హాళిన్
గిలకిల నగుచును గిసలయపాళిన్
బలుమఱు పరిణత ఫలముల నోలిన్
జెలువుగ గొని మెఱసిరి వనకేళిన్. 31

ఉ. బాలిక యోర్తు దాఁగుసుమపాళులు గైకొనువేళఁ దద్రసా
లోలమిళిందజాలములు లుబ్ధతఁ బైకొనెనో యటంచు ను
ద్వేలభయంబుఁ జెంది కటిదీర్ఘనటన్నిజవేణి మాటికిన్
గేలనదల్చె ముగ్ధత సఖీనివహంబులు గేలిసేయఁగన్. 32

మణిగణనికరము.

కుసుమ ముకుళములు గొన నొక సతి దా
వెసఁ గరములు దమి విసరఁగ నెలమిన్
గిసలయమతిఁగొని కెరలుచుఁ బికముల్
మొసగఁగ బెదరెన్ మొలఁతలు నగఁగన్ 33

ఉ. ఇందునిభాస్యయొక్క తెరహిన్నన గుత్తుల నందవల్లికల్
పొందుగనంటఁ బెన్గుతఱిఁ బుప్పొడు లద్ధరణీతలంబునన్
జెంది కనందగెన్ మరుఁడశేషవశీకృతి సేయఁ జేలముల్
గ్రందుగ దారు నాగయుగళంబు దరిన్బఱపించెనోయనన్.

సుగంధివృత్తము.

చానయోర్తు విస్ఫురద్రసాలపల్లవాళిలోఁ
బూని చంపకప్రసూన పుంజముల్విరాజిలన్
గానమర్చెఁ గాంచనంబు కాంతిమీఱఁ జేయ దీ
ప్తానలంబు లోనఁగాక నంటఁజేయు కైవడిన్. 35

క. తరుణి యొకర్తు కిసలయో
త్కరమెదఁ బొదువుచును లీలఁ దరుణ శిశువునున్
సిరిమెఱయఁగ బాలిండ్లకుఁ
బరపెడు బాలెంతకరణి భాసుర యయ్యెన్. 36

మత్తకోకిల.

మానినీమణులిట్లు వేడుక మందగతిఁ దారుందమిన్
సూనము ల్దునుమంగఁ దేనియ సోనవానలనానుచున్
మేనులంటి పరాగజాలము మేర మీఱిన సారగం
ధానులేపనమై తగన్ వనిహాళిఁగేళి సలీలలై. 37

చ. పలుకుచునవ్వుచుంగనుచుఁబాడుచునెమ్మొగమానుకొంచుగాఁ
గిలిగదియించుకొంచునుఁగేలుఘటించుచుఁ బ్రాణమిచ్చుచున్
జెలువలరన్ బదంబిడుచు నెమ్మిని వక్త్రరసంబు లిచ్చుచున్
లలితతరావనీజముల నవ్వలసత్సుమనస్సు లందుచున్. 38

కవిరాజవిరాజితము.

అలమిరివేడుకమోవులఁగ్రోవులనందముమీఱఁగఁదావులఁజె
న్నలరుఫలమ్ములనిమ్మలకొమ్మలహాళిమెయిన్గజనిమ్మల వ

న్నెలసురపొన్నలపుప్పొడితిన్నెలనెమ్మిగమామిడిగున్నలనుల్లలదళిపుంజచలద్రసమంజరులం దగుపుష్పనికుంజములన్.

ఉ. కప్పురగంధులీకరణి గౌరవమొప్పఁదనర్చు పూవులున్
బుప్పొడులున్మరంద రసపూరము లున్నరువంపుఁ బండులున్
మెప్పులు మీఱఁగైకొనుచు మిక్కిలివేడుక లుప్పతిల్లఁగా
నప్పువుఁబోఁడి కవ్వనవిహారవిలాసము లెచ్చరింపుచున్.

మానిని.

మానిని సూనరసావళు లానుచు మత్తిలితుమ్మెదగుంపులి పే
గానముసేయుచుఁ గానన ఖర్వము గానసలంగొన నీయవు సు
మ్మా!నలినాక్షి!పరాకుననంటకుమేమెలమిన్గొనియిత్తుమునీ
కాననవాసన లేనిది మంకెన హాళిగనందకు మిందుముఖి. 41

చ. మగువ సువర్ణపుష్పముల మందముగాఁగయికొంటివమ్మకెం
జిగురుఁగటారిజోదును భజింపలఁదలంచితొ యాలవేడ్కనిం
పుగ భువనాభిరామ నినుఁ బొందఁదలంచు వరుండె యిట్లుగా
మిగుల సువర్ణపుష్పముల మానపతాకునిఁ గొల్చుఁగాకిలన్.

తరల.

మొగలిపువ్వసమాంబకార్చన ముఖ్యతంగనదంచునో
మగువ ! గోయవు మానినీజన మానభేదముసేయ నిం
పగునటంచుఁ గటారిగానది యందు వాఁ డసమాంబకుం
డగుచు మీఱఁగఁ బాడియౌనె యనాదరం బొనరింపఁగన్.

వనమయూరము.

రమ్మిచట పుష్పనికరమ్ముల దుమారం
బిమ్ముగ నళిప్రకర మెమ్మెగని రేఁచన్
గ్రమ్మకొనఁ గాంచన ఫలమ్ములనఁ బొల్చున్
గొమ్మరఁటిపండు లివి గొమ్మలకుఁబోఁడీ. 44

నారంగఫలము లివి లల
నారంగమదే లలితవనాంతరమునఁ జె
న్నారంగ నటనసల్పెను
నారంగ లతాబ్జలోచనలకుచములనన్ 45

తోటకము. చేడియ కొమ్మ పచేళిమతన్ గన్
దాడిమముల్లసదాడిఫలంబు
ల్వాఁడిగఁ జెందుచు వాడనివౌనా?
యీడలఁ గోరక యీడలరంగన్ 46

మ. పనసంగంటివె? బాల కంటకములన్ బైఁదాల్చితానంతరం
గనితాంతస్థితసారసన్మధురిమం గానంగనీ డెంతయున్.
దన సద్వాసన గ్రమ్మింపఁగలదే తర్కింప సద్వాసనా
జనితోత్కర్షములై తనర్చుగుణము ల్పంసేవ్యతన్ గాంచవే.

తోటకము. చిలుకలు గంటులు సేయని చూతం
బులు గలిగెన్జలి పొల్పగు గాడ్పుల్
వలపెడలింపని వన్నెవిరుల్మె
లలరఁగఁ గంటివె? హాళిచెలంగన్. 48

వ. అనుచు నివ్విధంబున ననేకవిధ ఫలకిసలయ పరాగమధ్వా
పాళికల హాళిఁగైకొనుతఱిఁ దరులతానీక భవన శుకపికా
వళికావళి గావింపుచు లతాభవనంబుల డాసియు ఫల
ంబులగోసియుఁ బూవులంద్రుంచియుఁ దావులన్ మించియు
నందంబులం బూనియు మరందంబుల నానియు, రాగంబులఁ
జూచియుఁ బరాగంబుల రేఁచియు, నన్యోన్యలీలావిహార
చాతుర్యాది వినోదంబులం బచరింపుచు, సమందస్వేదబిందు
సందోహాక్రాంత ముఖేందుబింబలగు నబ్బింబాధరీమణు
లారామాభిరామ కేళీనితాంత పరిశ్రాంతలై, తామరసము
కుసుమాపచయములందగిలి పూఁబొదలం బొదలుచు నద
లుప వదలని రొదల నెగసి వగలఁ బొగులుచు, నిమ్మగు
వలపిసాళి చెయ్వులం దెలుపుదమనుచుఁ దలంచినవియుంబలె
నరిగి యదూరవిశాలసాలావృతాస్థాన సద్మాంతర విరాజ
మాన పద్మాలయాత్మ భవకంజాత కాండోద్దేశంబునం దేఁ
టులు మ్రోఁతలిడఁ దత్ప్రోత్సాహితుండునుం బోలె మలయ
సమీరకుం డక్కేళికావనాంతరంబునం దావుల నన్నిట
నరయుచు నొరసిన ఫలమ్ముల నెరసిన పరాగజాలమ్ముల
విరిసిన కుందమ్ముల గురిసిన మరందమ్ముల నరయుచుఁ
దమ్ముం జేలాంచలాకర్షణమ్ములఁ బెనంగుగతిం బయ్యె
దలు దొలంగ నీవ, నభినందింపుచుఁ దత్ప్రాంతకాంత నిరం
తరచ్ఛాయాతరుచ్ఛాయాచ్ఛాదితాచ్ఛతర వారివారి జాకర

విహారాభిలాషలం కరంగంబులందరంగితోత్సాహంబు లుత్పా
దింపుచున్న సమయంబున. 48

కం. పాటలగంధులు జిలిబిలి
పాటలగంధేభగతుల భాసురలీలా
పాటవముల నలనలిసి
వాటికిఁ జనిరప్పుడు కేళివశమానసలై. 50

ఉ. అంగనలంతఁ గాంచిరి విహంగమరాజ విరాజమానమున్
భృంగపరంపరావలయ నీలపటీవిలసద్వితానమున్
దుంగతరంగజాలమణితోరణభాసము నిందిరాశుభో
త్తుంగగృహాయమానముల సద్రుచిసూనము నబ్జదానమున్.

మ. కరమొప్పన్సరసీవతంస మపుడా కాంతామణిశ్రేణికిన్
మకరందాసారవశంవదాంబుల వసంబద్ధాత్మమై తత్తరా
సరసాలింగన సత్కృతిన్ నిజలసత్సౌభాగ్యము ల్దెప్పెనా
సరసు ల్తుల్యులతోనొనర్పరె మహిన్ సమ్యగ్గృహాకారముల్.

సీ. శశిమణిసోపాన విశదపీఠములందు
నావాహనంబు మున్నాచరించి
లలితాబ్జదళపాత్రములయందు మధురస
వ్యతికరంబుల వేడ్క నర్ఘ్య మొసఁగి
తటముహుర్ముహుర నుత్కటసమాక్షిప్తోర్మి
కావళికలన పాద్యంబొసఁగి

సరస గంధానిలోచ్చలిత విమలవారి
శీకరంబుల నభిషేకమిచ్చి

గీ. సుమరజస్సారగంధంబు లమరఁజేసి
భ్రమరకల్హారధూపదీపములు వెలయ
రసవదసమామృతోపహారంబొసంగెఁ
జెలిమి నాయింతులకు సరసీపురంధ్రి. 53

ఉ. హాళిగభీర నిర్మలతరాశయవృత్తి విరాజమానమై
శ్రీలసమానసారస విశేషవిభూషిత విగ్రహంబునై
లీలఁదనర్చు పావనచరిత్రము దెల్పఁగ సన్నుతించి రా
బాలిక లక్కొలంకురమ భాసురరూపముస్వానురూపమున్.

వ. మరియు సరోవరలక్ష్మీవిలాసమందిరంబులౌ నరవిందంబుల నమందమకరంద సందోహామిళన్మిళిందసుందరీబృందమధుర గానరసాకలనకుతూహల సముత్పతదహినివహ శంకావహ విమల సలిలాంతర్లక్ష్యమాణ బిసనాళపాళికలహాళిఁ గనుంగొనుచు, సరసతరమందగంధవాహుండు తనదాక్షిణ్యంబున ననేకపద్మినులన్ దగిలి పరాగచేలంబులందూలించి వలపుల సొలపులన్గలసి మెలంగుచుం దెలిపిన యసమరసానుభావంబున న్విభావింపుచు, నభంగురతరంగభంగీవిభాగబహూకృతాంబరమణిప్రతిబింబకదంబంబు లాంతరాళికరత్నవ్యతికర భ్రమకరంబులై విమలసరోవరస్వరూపంబునకు రత్నాకర తాద్రూప్యబుద్ధి నంకింపటకభివందింపుచుమంజులకంజాత

సుజాతకింజల్కచ్ఛాయాపుంజపింజరితతరంగాంతరసంగతజలావర్తంబుల న్దిరుగుపరాగంబులు సువర్ణపుటుడుకుటుంబూదెల తెఱంగున మెఱుంగమర, సువర్ణకారకరప్రసాదితంబులగు కారులతీరునంబొలుచు నికటఖేలాంచచ్చంచలజలపతంగచంచూపుటప్రసారంబుల కబ్బురంబునొందుచు, ననంతరవిద్యోతమాన సూర్యనారాయణుండుకమలాకరసమాగమంబొనర్పసముద్యంబున సుమనఃప్రముదయంబులుల్లసిల్ల వారిమధ్యంబున జలదేవతాచిరంటీనికాయంబు లాత్మబిసవిలసద్భుజాప్రసారంబులంబట్టినతైలపూరప్రదీపిత దీపరాజివిరాజమానకనకదీపికాపాత్రంబుల సొంపుసంపాదించు నమందమకరందరసనిష్యందసుందరకేసరవిసరపరిస్ఫురదరుణారవిందంబుల యందంబులకుం డెందంబుల నానందంబునొందుచు, మఱియుఁగమలకల్హారప్రముఖ నానాకుసుమవితానవినిస్సృతనిరంతరపరాగవిచిత్ర పట్టాంబరాస్తరణ సముదితపరభాగప్రకాశంబై, సరోజశరాస్థానప్రదేశం బనంజాలు నాసరోవరంబు హంసచరణ విన్యాసప్రకాశితాంతరసరోరుహపరంపరాభిరామంబై పావనయోగప్రకటితసౌరభ్యంబును, అనిమిషాధివాసంబై కవిరాజవిరాజమానంబును స్వచ్ఛతరగీతామృతప్రబంధంబై పశ్యజ్జనాత్మప్రతీపాదకంబును, ఇందుశేఖరమందిరంబు చందంబున భృంగిరితసంగీతానుషంగంబును హిమశైలశిఖరంబుకైవడి ననంతవాహినీకలితంబును, భ్రమర

హితంబయ్యు ననేకభ్రమసహితంబును, అప్రసిద్ధంబయ్యు భువనజాతప్రసిద్ధంబునై మనోహరంబగుచున్న న్గన్నుల పండువుగా నవలోకించి, యుదంచితగతి నచ్చంచలాతనూవిలాసలు తదీయజలఖేలనలాలసమానసలగుచు నంత. 55

చ. వలపులరేనికన్న యనివారిత భాగ్యవతీలలామ యా
నల సిరిపుట్టినిల్లిది విహాయసమధ్యమలార ! వేడ్కఁ నీ
కొలని భజింతుమేని మనకున్ గమలాతిరసప్రసన్నమం
జులహరిసేవగల్గునని సొంపులుమీఱుఁ దటాంచలంబులన్.

చ. నిలిచి తనూలతాంచిత మణీమయభూషణ చిత్రచేలముల్
నిలిపి మెఱుంగురంగలరు నిద్దపుఁబావడ లందగించి మే
ల్కలికిమిటారిగుబ్బల భరంబున మధ్య మముల్జలింపగా
జలకములాడ డిగ్గిరొగిచయ్యనఁ గ్రొన్నెలరాతిమెట్టులన్.

క. నెలతలు కిలకిలనవ్వుల
జలముల నొక రొకరిమీఁద జల్లుకొనుచు రొ
మ్ముల బంటినీటిలోపలఁ
జెలువమరఁగ నోలలాడఁ జెలరేఁగు తఱిన్. 58

క. ఓలలన ! యోల యనియొక
బాలిక వడినీటఁ గ్రుంకి పద్మాటవిలోఁ
దేలిన దన్ముఖ మలరెను
సాక్షీకానన్యమగుచు నారులుభ్రమయన్. 59

చ. ఒకచెలి నీటఁ గ్రుంకిడి సమున్నమితాననబింబయై సిరుల్
ప్రకటముగాఁగ నీఁదుతఱి బాభరపాళి సరోజశంక మీఁ
దికిఁ గదియంగఁ గేలుఁగవ ద్రిప్పిన నంబురుహాంతరభ్రమా
ళికలనచేఁ దొలంగమికి భీతిమునుంగుచుఁ దేలె దవ్వులన్.

ఉ. శ్యామ లురోజదఘ్న జలసంగతిఁ గేళియొనర్పఁ దద్వికీ
ర్ణామలకేశపాశరుచులంటి సరోజములొప్పెఁ బద్మినుల్
శ్రీమహనీయసౌరభవిశేషములన్ సరిగామి వారినె
మ్మోములఁ జూచి వ్రీడఁదమమోములశ్యామికఁ బూనెనోయనన్.

చ. జలరుహగంధు లీకరణి సంతసమొప్ప జలావగాహలీ
లలఁ జెలువొంది పోదము విలాసినులార! పయోజబాంధవుం
డలరె హుటాహుటిం దరలె నంబరమధ్యము సూనసాయకుం
గొలువఁగ వేళయయ్యె ననిగొబ్బునఁ దీరము చేరి వేడుకన్.

చ. ధగధగ కాంతులంతట నుదారతమీఱ విచిత్రచేలముల్
జిగిబిగి సోయగంబులను జెల్వగుమేనుల నందగించి ము
జ్జగములు గెల్వ మన్మథుఁడు సానలదీర్చి నిశాతశస్త్రముల్
తగవణిచిత్రకోశములఁ దాల్చినవైఖరిఁ దోఁప నత్తఱిన్. 63

చ. మదనుఁడు ప్రోదిసేయ మహిమందనరారిన కొమ్మలాట నీ
యదనునఁ బల్లవింపఁ దగునంచు వయోమధువంతరక్తి నిం
పొదవఁ జిగుర్పఁ జేసెనన నొప్పుగ హేమవిభూషణావళు
ల్ముదమునఁ దాల్చి రింతులు సముత్కటనూనశరార్చనాదృతిన్.

చ. అలరుల గంధము ల్చిగురు రాయితపెట్టె మరందసారస
త్ఫలరుచిరోపహారములు బాగుగఁగూర్చి మనోభవార్చన
మ్మలకరుదెంచుటంచుఁదముమోదమువిూఱగఁబిల్చుకై వడిన్
బలుకుశుకీపికావళుల పట్టగు నొక్కనికుంజ వాటికన్. 65

వ. చే॥ తదంతరసీమ నామూలాగ్రకుసుమితాభిరామ హేమ
మల్లికా మాలతీ వాసంతికా ప్రముఖనిఖిల లతావితానా
త్మక పరస్పర నిరంతరాను కీర్ణోపరితలంబు వివిధమణిమా
లికాలంకృతంబగు విచిత్ర వితానంపుసొంపున నింపువిూఱ
నితాంతకాంత ప్రాంతమూలంబుల నంతరాంత రాంకురితం
బులగు లేమావిలతకూనల నూనపద్మరాగదీపకళికల కళల
లీలలు వెలయింప, నవిదూర పరితః పరిస్ఫుతత్స్ఫత్తచ్ఛద
కదళికాతరువిసరవినిస్సృత పరివ్యాప్తఘనసారచూర్ణంబులు
విమలపరిశ్వేతపట్టాంబరాస్తరణంబుల డంబానరింపనవిరళ
శుకపిక ప్రముఖద్విజ కులారావంబుల భంగురోత్సవాను
కూలమంగళ శాసనంబుల విలాసంబులందియు సాక్షాద్వన
దేవతాకల్పితేందిరానందనార్చనామందిరంబుచందంబుదనం
దనబగు నొక్క లతాభవంతికయం దధివసించితత్రతత్యవిచిత్ర
తరలతాంతంబుల సింహాసనంబు గావించియందుమనోభవు
నావాహించి, సుప్రసన్నహృదయులై. 66

చ. మదవతులార యీరమణి మానసముం బెనఁగొన్నయిష్టసం
పదలు ఘటింప నీమదనిఁ బ్రార్థనసేయుదమంచు భక్తినిం

పాదవంగ ధ్యానసంగతి సమున్మిషదంబుజపత్రనేత్రలై
ముదమునహస్తతామరసముల్ ముకుళింపుచు మ్రొక్కి వేడుకన్.

సీ. ధ్యానసమాగమవచోవ్యాన గోచర
మహనీయ రూపసంపద్విహాయ
ఆవాహనమశేష జీవచేతస్థలీ
విహారణలీలాభి విలసితాయ
అర్ఘ్యమనర్ఘ్య శీలాభినందితకృపా
రసపూరితేక్షణ ప్రసరణాయ
అభిషేచనముదార విభవలోకత్రయ
రక్షణకార్య విచక్షణాయ
గీ. గంధపుష్పాణి లలితకాంత కామ్యకాయ
సురభిధూపోభినుత గుణపరిమళాయ
రమ్యదీపోయ మోజోవిరాజితాయ
మధురసఫలోపహారోయ మధురసాయ. 68

కం. అనుపమ నుపచారసంగతు
లొనరింపుచు భక్తిఁ గొలిచి యుక్తులికఁ బునః
పునరభివాదన పరలై
వనితలు ప్రార్థించి రపుడు వారిజబాణున్. 69

కం. జగదేకపూజ్య నీకున్
మగువల మిడుచిగురు విరులమందమె సారం
గగుణుఁడవగు నీవద్ధయిం
పుగఁదగు నాళీకధర్మమునఁ గైకొనఁగన్. 70

సీ. అళివేణిఁ బ్రోవుమీ యళిజాల సద్గుణ
జలజాక్షిఁ బ్రోవుమీ జలజబాణ
కలకంఠి బ్రోవుమీ కలకంఠపరివార
శుకవాణిఁ బ్రోవుమీ శుకతురంగ
కుసుమాంగిఁ బ్రోవుమీ కుసుమకల్పితచాప
హరిమధ్యఁ బ్రోవుమీ హరితనూజ
మదవతిఁ బ్రోవుమీ మదహంసపరిసేవ్య
చంద్రాస్యఁ బ్రోవుమీ చంద్రసచివ
గీ. కిసలయాధరఁ బ్రోవుమీ కిసలయాస్త్ర
మానినీమణిఁ బ్రోవుమీ మానమథన
ఘనగుణాఢ్యను బ్రోవుమీ ఘనసవర్ణ
రుక్మినృపకన్యఁ బ్రోవుమీ రుక్మవసన. 71

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించి యుత్సవాంతం బొనరించి మదనదేవతా ప్రసాదరసానుభవ మంజుల మనఃకంజాతలగు సజ్జాతరూప తనూవిలాసలు రాజకుమారికారత్నంబు బ్రయత్నంబున నుపాంతకాంత వసంతోపవనంబగు విహారభవనంబునకుం దోడ్కొని వచ్చు నవసరంబున. 72

చ. సమయసమాఖ్యుఁ డంబురుహశాత్రవకింకరుఁ డుద్ధతిన్ మహో
ద్యమగతి వచ్చి తత్కువలయంబుల నుగ్రకరానువృత్తిఁ దా
పము భజియింపఁ జేసి యరి పంక్తులఁ బెంచిన నేర మెన్ను చున్
ద్యుమణిని నేలమాలియను ద్రోచెననం దగెఁ బొద్దు గ్రుంకినన్.

గీ. యామినీ మదగజయాన యాన వడసి
సమయపటరంజకుఁడు తదీయ మహితాంబ
రమున కనురాగరంజనం బమరఁజేసె
ననఁగఁ దగె రక్త సంధ్యాభమగుచు సంధ్య. 74

క. వియ మరుసరసీ సీమన
మమజాలకుఁ బొదయ దృక్షమమ మీనములన్
గయికొనఁగ నీల జాలము
రయమున నై చెనఁ దమము ప్రసరించె వడిన్. 75

గీ. తారకలు మీఱె రేనెలంతను బ్రగ
హింప శశివఁడు దరుదెంచు నెడ దిశాపు
రంధ్రు లపుడు స్ఫురత్పుఁ జప్పరంబునందుఁ
గూర్చి కట్టిన ముత్యాలగుత్తులనఁగ. 76

క. వలరాజు విరహిజనముల
నలయింపఁగ దాడివెడలు నపుడెత్తిన యు
ల్లలితపతాకాగ్రమునన
తులిత మకరశోభయనఁగఁ దోలి తెలుపలరెన్. 77

గీ. అంత నుదయాద్రి యను భద్రదంతి నెక్కి
రూఢిగను రాజుముందర రోచుల నెడు
వెండి చుట్టి బెమొసలచే వెలుగఁబొడిచి
యిరులఁ దఱిమి కిరణ బలం బెంసె దివిని. 78

క. కైరవిణీ విటుఁడు దిశా
వారసతీచయముపైని వలపొలయఁగ క
ర్పూరరజమ్ములఁ జిమ్మెను
నారహి వెన్నెలలు దనరె నవ్యప్రభలన్. 79

సీ. కొండలన్నియు వెండికొండలై యలరారెఁ
దీవులన్నియుఁ దెలిదీవు లయ్యె
ఖగములన్నియు హంసఖగములై తెలివొందె
నేఱులన్నియును మిన్నేఱులయ్యె
జలధులన్నియు సుధాజలధులై విలసిల్లె
రసములన్నియు పాదరసములయ్యె
విరులన్నియును మల్లెవిరుల యందమునొందెఁ
దరువులన్నియు దేవతరువులయ్యె
గీ. నప్పు డుద్వేల భువనపర్యాప్తగాఢ
సంతమస వంశ నిచయసంత్రాశకాచ్ఛ
సాంద్రచంద్రప్రభామృతసారపూర
నవకలితసమ్యగవగాహనంబు లగుచు. 80

వ. ఈ లీల లలితజలజభవాండకలశంబునకున్ గలాయి బోన రించిన పోలుపు వెలయించు నప్పుడు వెన్నెలలు గాయించు కలువలచెలి జగతి నఖిల విరహులంగలంగింపుచు నిజవిహార భవనప్రాంతంబునకుం డాసి జాలక మార్గంబుల నలరు విలు

తుని పుంఖానుపుంఖ పరిక్షిప్త మల్లికాకుసుమ శరపరంపర
లనం జొనుపు కిరణజాలంబున హృదయాంతరమదనతాపాన
లంబు దీపింప సహింపరానివేదనఁనవ్విదర్భరాజ తనయ తన
యనుంగుచెలులంగనుమొఱంగికురంగటంగరంగుచు మెఱుం
గమరు కురంగభృన్మణి మయ వేదికా తలంబున మేనుజేర్చి
పొరలుచు నప్పకిసరంబున నొప్పగు గొప్పకప్పురపుటనఁటుల
నుప్పతిల్లు కప్పురపుసుమారంపు వలపు లొలయించు మల
యానిలుని కలనలకునులికిపడి లేచి రాఁజల్క తేజీల హేషా
రవంబులకుం గలకంఠ వరవీరభటహుంకారంబులకు నహం
కారంబు దెచ్చుకొని మచ్చరంబునన్దనపయిదండెత్తివచ్చిన
పచ్చవిల్తుబలంబులవేలంబడి గదిసెద నటమీఁద నెట్టులైనం
జక్కనయని తెగువసేసిన యరియుంబలె నవ్వలి నిలయోపవ
నాంతరంబునకునడువ నడఁగులిడు నయ్యెడనడరి తోడిచేడియ
లందంద నరసి వీరసి విప్పలరు కప్పురపుతిప్పల నొప్పు
మిగులు చరణకిసలయ విన్యాసంబుల చొప్పున నప్పుపుఁ
బోఁడిం గప్పునం గవయుచు. 81

క. అప్పనమ్మ చెలియ యెంతటి
జవరాలవె యొంటి నిటకు సాహసమునరాఁ
జిప్పురున్ గత్తుల బోనిది
గవయుదురే యెట్టివెడఁగుగబ్బితలైనన్. 82

చ. అదయుఁడు పాంథలోకనిచయాంతకుఁడీవలరాజు వానిస
మ్మది కనుకూలు రీపవనమాధవచంద్రులు నమ్మఁగొల్చిన
ట్టిదళము కీరకోకిలమిళిందము లీవ బలావతంసవై
యెదుటి బలంబు నాత్మబలమెంచక యిట్లరుదెంతువే సఖీ.

క. అని దూఱి వనిత లెంతయుఁ
గనికరమునఁ జెలియ తాపకలనలకును దా
మునువేఁగుచు వినువీథిని
మొనకొను శశియుగ్రకిరణముల గోరువకన్. 84

క. చెలి కలువగంటి యనుచున్
గలువల చెలివయ్యు నేల కానవు చంద్రా
తలఁపఁ గళాగతివాఁడవు
నిలుకడ నెనరుండ నేర్చునే నీకెందున్. 85

చ. కడు సుమనఃప్రకాండకునిఁ గాలనిగాఁగనె గాని శూలి నీ
గడుసుఁదనంబు గానఁబడఁ గానఁడు గాగడు గాయచంద్రహా
యుడుకులు వోసికొందఁరఁట రోటు రోయుట రోసులేదు నీ
కడలుచుఁ దండ్రియుర్వుగదరాయదె రామదిరాక్షి నేతురా.

క. అనిచందురు నిందింపుచు
ననదూపుల గములఁ గుములనాటించి సతిన్
మని కితమందించిన యల
మనసిజుపైఁ గదలుకొన్న మచ్చరమలరన్. 87

సీ. నీతల్లి దైవతజాత జీవనదుఁడో
నలసుధావారాశి య-త్మజాత
నీతండ్రి వితతవిఖ్యాతి భక్తాపదు
ద్ధారకుండగు జగత్కారణుండు
నీయన్న సంతతామ్నాయముల్ సృజియించు
నవ మతి శాలియైన పరమేష్ఠి
నీమేనమామ సన్నిహిత దరస్ఫూర్తి
సిరిమించు సర్వజ్ఞశేఖరుండు

గీ. సరవి నీరీతి నుత్తమసంప్రదాయ
రూఢివై యుండి వంశవిరుద్ధధర్మ
ముత్పలాశుగతాదరోద్యుక్తి పూని
భీరువుల నేఁచు టేమేర క్రూరమార. 88

చ. మునుపె యరూపభూతమవుమూర్ఖతనమ్మున వెన్కబల్మిచేఁ
దనువుదొలంగి భూతమగు దర్పకుసంగతిఁ జెందుచుం బ్రకం
పనయబలాజనంబులను బాధలఁబెట్టెద వింతెకాని ని
న్నొనర నిరోధపెట్టు బలుయోగులచెంతకుఁ జేరలేవుగా. 89

క. అనయము ననలముతోఁ బొం
దొనరింపఁగఁ బుట్టినట్టి యుగ్రుని నిన్నున్
జనునె జగత్ప్రాణుండనఁ
గ నమో యబలాజనప్రకంపన పవనా. 90

మ. అని నిందించెడు మానినీమణుల సాహంకారవాక్యంబులన్
విని రోషంబున గంటఁగింపు దవరన్ విస్ఫూర్తి నాత్మేశుతో
నొనరం దెల్పుగతిం బికాళి పలుక న్యోషావతంసంబు నె
మ్మనమత్యంతములీలమూర్ఛఘటియింపన్ వ్రాలెఁ బూసెజ్జపై.

క. అపుడాళీజనములయో
కపటాత్ముఁడు మదనుఁడనుచు గణుతింపక మే
మపరిమితభక్తి నొసఁగిన
యుపచర్యల కిట్టి ఫలము నొందితి మిచటన్. 91

క. అనుచున్ గలకం జెందఁగ
బని లేదికఁ జివురుసెజ్జపై నిడి వేగం
బున జలువయులరుపనులను
మనుపఁగవలెఁ జెలియనని, యమందోద్యమలై. 92

సీ. కలువరేకులఁ గన్నుఁగవదాల్చె నొక్కతె
చిగురుఁగెమ్మోవిపైఁ జేర్చె నొకతె
అణుతముక్తాహార మలరించె నొక్కతె
బిసముల భుజపాళిఁ బెనచె నొకతె
కేలఁ గ్రొందమ్ములు గీలించె నొక్కతె
చందనంబలఁదెఁ గుచములనొకతె
పన్నీరు నెమ్మేనిపైఁ జల్లె నొక్కతె
పదములఁ బుష్పాదుల్ పొదివె నొకతె

గీ. మల్లెరేకుల యుపధాను మర్చె నొకతె
విమలతరతాళవృంతంబు విసరె నొకతె
పచ్చకపురంపు వాసనలిచ్చె నొకతె
లలితమృదువాక్సుధాధారఁ దెలిపె నొకతె. 94

క. ఈలీల నమ్మగుఁ జెలియలు
శాలికఁ దెప్పిరలఁ జేసి భాసురశుభవా
ర్తాలాపకలనల చే
లాలసదతి నిపుణసరణి లాలించుతఱిన్. 95

చ. సరసిజ నీ ధరాత్మభవ చంద్రదశాననుచెంత నుత్పలా
దరణసుగంధవృత్తిఁగని తాపముఁజెంది కృశించుచున్న య
త్తఱి సమయాంజనాసుతుఁ డుదారతరేన కరాంగుళీమణి
స్ఫురదురుముద్రఁదెచ్చెననఁబొల్చెను వేకువచుక్క తూర్పునన్.

మ. తననాథుండపరాశఁ జెందెనని సంతాపంబునన్ యామినీ
వనజాక్షీమణి హైమశీకరలవవ్రాతచ్ఛలాస్రుచ్ఛటల్
కన దిందీవరలోచనాంచలములన్ గన్పట్ట నిట్టూర్పు పు
చ్చెను నాఁ దెమ్మెరలుల్లసిల్లె జలజశ్రీగంధవాహంబులై. 97

శా. వేళావల్లభ యబ్జజాండమునులో విన్యాంద్రచంద్రప్రభా
జాలోద్వేల దధిన్మథించు తఱిఁ దత్సారంబు లేచెంతకున్
లీలన్ రాఘుటియుంచె నానపుడు నాళీకారి మిన్నేకనన్
ప్రాలెం బల్చఁగనయ్యెఁ దన్మథిత తక్రస్ఫూర్తి నవ్వెన్నెలల్.

గీ. అంత రహిఁ డించెఁ దారక లంబుజారి
యామినీకాంత గదిసిరతాంతవేళ
లలితగతి డిగ్గ గగనతల్పంబునం గా
మిగులనలఁగిన పుష్పాల మెలపుదోఁప. 99

శా. పీడెన్ పాండురచంద్రికానికరముల్ వెల్వెల్లనయ్యెన్ దిశల్
వాడెం గైరవజాలముల్ మధుకరీవారంబు లత్యంతమున్
బాడెం గానకళావిజృంభణగతిన్ బద్మాటవీసీమలన్
జూడంజూడఁగఁ జేరెఁ జంద్రుఁడు పరక్షోణీధరోపాంతమున్.

చ. కమలిని యుల్లసిల్లఁ ద్రిజగంబుల వేడుక పిక్కటిల్ల న
క్కుముదిని దల్లడిల్ల మదకోకిల కీరమయూర నాదముల్
క్రమమునఁ దేజరిల్ల వలరాయనిహుంకృతి సన్నగిల్ల నిం
పమరఁగఁ గమ్మదెమ్మెరలయందము లల్లఁ బ్రభాత మొప్పగన్.

గీ. శశినిశాచర మోహితాబ్జహరిసైన్య
వితతి వెలయింప సమయ మారుతసుతుఁడు
దీపితౌషధి శైలంబుఁ దెచ్చెననఁగ
నుదయగిరిచెంత భానుఁ డభ్యుదయమందె. 102

శా. విశ్వక్షోణి వరాన్వితద్విపఘటావిఖ్యాతదానాబ్ధి
విశ్వాసోపగతద్విరేఫనినద ద్వేశోత్తమాస్థాన స
ప్తాశ్వాగ్నిప్రతియాని తేజ జనతాపాశేషనిర్వాపక
చ్ఛశ్వత్సత్యవరాభిధానకపురీసౌభాగ్యకందాయితా. 103

క. మాన్యాగ్రేసర భవ్యాం
కన్యకకృత నిఖిలరాజ కవిజననయనా
నన్యవిధేయానంద వ
దాన్యకృతి ప్రవణముఖసుధాకరబింబా. 104

క. మోహనవసుధాదాన దు
రూహాతిక్రమణ సాహసోద్యమ భాగా
జీహుల శ్వేతతనూభవ
రాహుశిరశ్ఛేది చక్రరాజిత హస్తా.

లయగ్రాహి.

అర్యమకులాభరణ సూర్యవనసాదరణ
శౌర్యనిటలాక్షయనివార్య రిపుశిక్షా
కార్య పరతంత్రనృప వర్యనుతమంత్ర
యవధార్యగుణజాల శుభచర్య ఘనలీలా
ధైర్య జితభూరి ధరనార్యభినవాబ్జ శర
హార్యమితరామ చరితార్యకల నామా
ధుర్యరసపోషణ విహార్యధికభాషణ
యనార్యజనదూర కృతిధుర్యనుతశౌరీ. 106

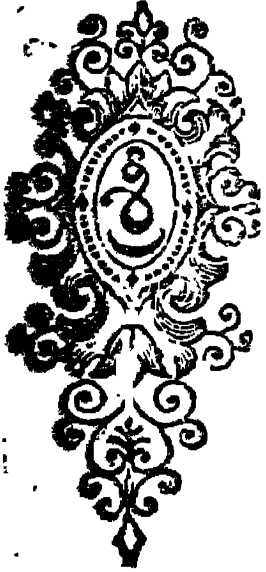
గద్య.

ఇది శ్రీలకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
విందమరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలవిద్వ
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మహా
ప్రబంధంబునందు
చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

రుక్మవతీపరిణయము.

పంచమాశ్వాసము.

రమణీరమణపదాం
భోరుహ భృంగాంతరంగభోగజితసునా
సీరా సూరినికరమం
దారా గోపాలరాయ నరవరగేయా. 1

వ. అవధరింపు మారుక్మవతీ పరిణయకథాసుధారసప్రసూత మాధుర్యానుస్యూత చేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యఖిల మునివరుల కెఱింగించిన తెఱంగున నప్పాండవకులమండ నుండగు పరీక్షన్మహీమండలాఖండలునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

ఉ. అంత విదర్భభూమివరుఁ డాత్మహిత ప్రకరంబుతోడ న
భ్యంతరసీమ మంతనమునందు బ్రసంగముఁ దెచ్చి మత్కులం
బెంతయు దేజరిల్ల జనియించిన పుత్త్రిక బొమ్మ పెండ్లికిం
గాంతుని జూడఁగావలయుఁ గావున నెట్లు విచారసంగతుల్.

ఉ. భాను సుధాంశువంశ భవభాసితముఖ్యనృపాలమండలిన్
భూనుత చర్యుఁడైన పరిపూర్ణవిలాసకళాధురీణునిన్
మానవతీవతంసమగు మద్వరపుత్త్రికి నర్హవరోగ మిం
పానఁగ నెంచుఁడీ ధర నుదారవిచారులు మీరలందఱున్. 4

సీ. లాలితజగదేక లావణ్యశాలిని
గన్యకారత్నంబు కాంతఁ జేయు
సముదగ్రవైభవాప్తుఁడైన వరునకుఁ
దనయ నర్పింపఁగాఁ దలఁచుజనని
సకలవిద్యాతత్త్వపారజ్ఞుఁడౌ నాత్మ
భవుఁగూర్పఁ దండ్రి సంభ్రమమునొందు
ఘనసత్కులప్రసూతునికిఁ గన్యకనీయ
నభిమతింతురు బాంధవాప్తజనులు

గీ. జగతి నీరీతిగలదు విచారకలన
నామనం బిట్టి సకలగుణంబులొగిని
గలిగి తగియున్నచోటుగాఁ గాంచి ముద్దు
గుమ్మ నొసఁగంగఁ గోర్కెలు కొనలుసాగు. 5

క. నెరవుగ సకలగుణంబుల
ధరణిందన సమతగలిగి తగియుండినచో
టరసి కుమారిక నిచ్చిన
సిరిమెరయునటండ్రు గాదె ? చేకొని తజ్జ్ఞల్. 6

చ. అనవిని బాంధవాప్తజను లావగవిస్ఫురితాంతరంగతన్
జనపతితోడ నిట్లనిరి సజ్జనకర్ణరసాయనంబు మీ
ఘనతరవాక్సుధారసము గాంచఁగ నిట్టి గుణోత్తమంబులన్
గనఁదగు రాజనందనుఁడు గల్గుటభాగ్యముగాదె భూవరా !

చ. జలజభవానుకూల్య మెటు చక్కఁగ నున్నదొ కాని, మామతం
బలరును గన్నె కెద్ది ప్రియ మట్టిదె; సల్పిన రూపమున్నచోఁ
గలుగు సమస్తసద్గుణనికాయము; దీనికి సాక్షిగాఁగ ని
ర్మలమతి నీదుచెల్లెలికుమారుని మారునిఁ జూడు భూవరా!

గీ. రుక్మవతికన్య నెమ్మది రూఢి నెంచ
వరుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁ డగుట సుందరత మెఱయ
నిస్తులోదారసంపత్ప్రశస్తికలన
నర్హయోగంబు సకలలోకైకహితము. 9

వ. అని హితోచితప్రకారంబుగ విన్నవించు నయ్యాప్తజనుల
పలుకులు నిజాభిమతార్థకలితంబులగుటకు సంతసించియు
మాధ్వస్యైక శరణుండగుచు నమ్మహీకాంతవరేణ్యుం డఖిల
జగజ్జేగీయమానవైభవకళారమ్యంబగు స్వయంవరమహో
త్సవంబునకుం జతురంబుధివలయిత వసుమతీచక్రంబునం
గల రాజలోకంబు రావించి కన్యకారత్నంబునకుం దన్మనో
హరుండైన వరునిం బెండ్లి యొనర్చెదనని నిశ్చయించి, శుభ
కార్యధురంధరులకు బంధుపురోహితామాత్యవరులకున్
దత్తత్కరణీయంబుల నియోగించిన, వారలమందానందరస
నిష్యందకందళితహృదయారవిందులై. 10

సీ. విశదంబుగా నల్లదిశలస్వయంవర
గరిమఁ జాటఁగఁబంచి నిరుపమాన
మణినిబద్ధానేక మహితవీధీకుడ్య
భాగము ల్మెఱుఁగార బాగొనర్చి
సౌధగోపురచంద్రశాలాదిభవన రా
జముల నెంతయు వింతసౌరు దీర్చి
యభినవచిత్రలేఖాభిరంజన లీల
లలరించి శుభకుతూహలము మీఱఁ

గీ. బురము గైసేసి రపుడు విస్ఫురితతత్స్వ
యంవరాలోక నాదరణాగమిష్య
దఖిలనరలోకపాలమోహాన విరాజ
మానతరశోభనశ్రీల నీనుచుండ. 11

చ. రతనపుఁ జప్పరంబులను రాణదలిర్పగఁ గట్టిరంతటన్
వితతమహార్హహేమమయవిస్ఫుటశోభివితానపాళియం
దతులమనోజ్ఞవైఖరులనందఁగ మౌక్తికగుచ్ఛమాలికా
వితతులు సంఘటించిరి సవిభ్రమకౌతుకసంభ్రమంబునన్.

చ. నిరుపమకీర్తి రుక్మిధరణీతలనాధకుమారికాస్వయం
వరవిభవంబుఁగాంచ ఫణివల్లభదంపతు లప్పురంబునన్
బరువడి నిల్చిరోయనఁగ బాగుదలిర్చెను నాగవల్లికా
పరిగత పూగకాండయుగపాళులు రత్నగృహాస్యసీమలన్.

మ. వివిధానర్ఘ్య మణివ్రజంబు లపుడుర్వీపాల మూర్ధన్యగే
హావరద్వారములన్ సువర్ణమయ సూత్రైకాప్తిచేఁ దోరణీ
భవదాకారముఁ బూనుచుం దెలిపె భూపాలోత్కరంబిట్లు రు
క్మవతీమోహగుణైక బద్ధతఘటింపన్ బంతిగాఁ గల్గుటన్.

క. కదళీతరువులు నాటిరి
సదనబహిర్ద్వారపార్శ్వజగతిని నపసం
ముదమున రుక్మవతి శుభా
భ్యుదయాంకస్ఫురణదాల్చి పొలుపు వహించెన్. 15

చ. అలఘు శుభప్రయత్న కలనాదరణంబున నుద్ధృతంబులౌ
జిలుగుమెఱుంగురంగలరు చీరెలు గట్టిన కేతనచ్ఛటల్
పొలిచెను విశ్వతోముఖతఁ బూని పురేందిర బాహులెత్తి భూ
వలయ వసుంధరాధిపుల వారక రమ్మనిపిల్చు కైవడిన్.

చ. సకలదిగంతవిశ్రుత లసద్విభవోన్నతరుక్మభూమిపా
లకతిలకాత్మజాసుగుణ లంబితపాశవశాంతరంగులై
చకచకితప్రభాపటల చారుహిరణ్మయ కేతనచ్ఛటా
ప్రకటమహానుభావులగు పార్థివముఖ్యులు వచ్చునయ్యెడన్.

శా. చారు ల్వారల రాకదెల్పఁ బటితోమంబాది గంభీర తూ
ర్యారావంబులు భోరుకల్గ నిజసైన్యానీకము ల్గొల్వ వి
స్ఫార శ్రీయుతుఁ డవ్విదర్భధరణీపాలావతంసుండు వే
జ్వేజన్ వేడ్క యథార్హసంగతినెదిర్చెన్ వైభవోదగ్రతన్.

సీ. పాండ్యకోసలసింధు పార్థివేంద్రులతోడ
మగధావనీపాల మణులతోడఁ
గురుకేరళలాట ఘూర్జరేశులతోడఁ
బాంచాలసౌరాష్ట్ర పతులతోడ
ద్రవిడకర్ణాట బర్బరమహీశులతోడ
శకసాల్వభూమి పాలకులతోడ
మత్స్యాంధ్ర కేకయక్ష్మావల్లభులతోడ
భోజకళింగ భూభుజులతోడ

గీ. మఱియుఁ జతురబ్ధి వలయితక్ష్మాతలాధి
కలితమహనీయ రాజపుంగవులతోడ
నెదురుకొని తెచ్చి మణిమయసదనములను
సర్వమగుభంగి విడియించు నవసరమున. 19

శా. యద్యోగంబునఁ గామినీజనసమ్యగ్బాష్ప రాజాధిపుల్
సద్యోభిన్నఘనస్వయంవరకథాసంసక్తులై వెండి హ్రా
త్రోపద్యద్యల్లి భజింతురట్టి హరితాద్రూప్యానుభావాఢ్యుఁడై
ప్రద్యుమ్నుండు విదర్భరాజతనయం బ్రణిత్ర హాసోత్సాహియై.

సీ. విజయమంగళతూర్య, వితతవాద్యధ్వాన
విభవంబుదిక్కుల వ్రీఁకదనర
ఘనకేతుజాత సంఘటితకాంచనచేల
కాంతు లంబరవీధిఁ గ్రమ్ముకొనఁగఁ

నవరత్నమయభూషణ పరస్పరోద్ఘర్ష
ణజరేణువులు ధరందళముకొనఁగఁ
బటుతరచతురంగ బలసంఘమహిరాజ
ఫణమండలమునకు భరముసేయ

గీ. నఖిలలోకైక విజిగీష నతిశయిల్లు
బ్రాభవస్ఫూర్తి నరుదెంచె భవ్యతత్స్వ
యంవరాయాత నిఖిలధరాధిపతిస
మాజమగు కుండినపురాధి రాజమునకు. 21

వ. ఇవ్విధంబున ననంతవైభవోదీర్ణంబుగ యదువృష్ణిభోజాం
ధక కురువంశ్య ధరాధిప చతుర్విధవాహినీపరివృతుండై
ప్రద్యుమ్నుండు విదర్భదేశంబుఁజొచ్చి కుండినపురానతి
దూరాగతుండయ్యె, నంతఁ దద్వృత్తాంతంబు చారులవలన
నెఱింగి రుక్మిభూవిభుండునుం దనమేనల్లుని రాకకుం బ్రియ
బునొంది బంధుమిత్రామాత్య పురోహితపరివారసహితంబు
గా నెదుర్కొనియె నప్పుడు. 22

సీ. ఇరుదళంబు లనేక హేళిమ్రోయించిన
దుందుభిధ్వాన సందోహపటిమ
యుభయసేనానీక శుభతరాధ్మాత శం
ఖారవసముదయోదారకలన

యొండొరుల బలాళినొనరించు మంగళ
కాహళనాదసంఘాతగరిమ
రెండుమూఁకలయందు మెండుగానలరించు
వందిబృందస్తోత్రవైభవంబు

గీ. నొక్కగతి భోరుకలుగుచు నొప్పమిగిలి
సకలభువనంబులందు నిండుకొనె నప్పు
డౌర శబ్దమయబ్రహ్మమనుచువేడ్కఁ
బురజనంబులు విస్మయస్ఫురణఁదనర. 23

సీ. మగరాలగొడుగుల ధగధగప్రభలు ము
క్తాతపత్రశ్రీల నలముకొనఁగ
నాళీకమణికేతనచ్ఛటాద్యుతులు బం
గరు సిడంబులరుచుల్ గౌగిలింప
శుభతూర్యనాదవిస్ఫురణము ల్భేరికా
స్వనమహార్భటులతో సందడింప
ఘనతరచామరోత్కర కాంతలసనముల్
తెలివన్నె సురటీల దీప్తిఁబెనఁగ

గీ. లలితగతిఁ జెంది శుభకుతూహలముమీఱ
నెలమివైదర్భచతురంగబలము లపుడు
గలసి యదువీరసైన్యసంఘములతోడ
నలఘుతరవైభవాన్యోన్యతులఁ జెలంగ. 24

ఉ. కూరిమి మీఱ రుక్మినృపకుంజరుఁ డయ్యదువంశభూషణున్
భూరి యశఃప్రవాహపరిపూరిత పద్మభవాండగర్భు నా
కారగుణాతిరేక జనకప్రతిమాను మహానుభావునిన్
మారునిజూచి వేడ్కబహుమానమెలర్పఁగఁ గౌఁగిలింపుచున్.

చ. మనమున వేడ్కలూరబలుమాఱును జూచుచు నాత్మసోదరిన్
వనరుహలోచనుం గుశలవార్తల నారసి బాంధవావళిన్
వినయ మెలర్పఁగా నడిగి విస్తృతవైభవ నిర్జితామరేం
ద్ర నగరమైన కుండినపురంబునకుం దగఁ దోడితేరఁగన్.

చ. హరితనయాగ్రగణ్య చతురంగబలాళి యనేక భంగులన్
బురవరసీమఁ జొచ్చుగతివొల్చెఁ దపాత్యయనూత నాభి య
త్సరిదవతంస వీచి చయ సమ్మిళితోరు సహస్రవేణికా
స్ఫురణలఁ దాల్చి రత్ననిధిఁ జొచ్చినకైవడి దోఁప నత్తఱిన్.

గీ. భద్రదంతావళము నెక్కి భవ్యవిభవ
లీలఁ బురవీధి నరుగు గోపాలదేవ
తనయ వదనాంబుజంబుపైఁ దారసిల్లె
పౌరవనితావలోకన భ్రమరచయము. 28

చ. తరుణులు సౌధజాలకపదస్థగితానన చంద్రబింబలై
సరస నిరీక్షణాభి హితచారుతరోత్పలరాజిచే స్వయం
వరణ శుభంబుఁ జెందుమని వారక సేసలు జల్లుకైవడిన్
హరి తనయావలోకన విహారముసల్పి రతృప్తచిత్తలై. 29

చ. అతనుఁడె కాఁడె యద్ధరణిపాత్మజ నెమ్మది నున్నవాఁడు సం
గతి నితఁ డమ్మనోభవుఁడెకాఁడెజగత్త్రయమోహనాకృతిన్
నతిగని రుక్మిణీసతి తనూభవుఁడై జనియించె వీని స
మ్మతి వరియింపకన్య నృపమండలిపైఁగనువిచ్చి చూచునే.

ఉ. సుందరభావమెంచఁగ వసుంధర నెవ్వని యంశ మందుచేఁ
పొందుగ నేమనోహరుని పూనికచే యువతీ యువాళియం
దందము మీఱు మోహములునట్టిమహాత్ముఁడెమన్మథుండె యిం
పొందఁగ నీతఁడౌట మఱియొక్కరుఁ డీతనిఁ బోలనేర్చునే.

క. అనుచుం దనుఁ గనుఁ గొను న
వ్వనజాక్షుల దృక్చకోరవారమ్ముల నా
ననచంద్రకళాస్ఫురణల
మనుపుచుఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డగ్ర మణిమయ వీథిన్. 32

మ. చని జాంబూనదదివ్యమంచక సమంచద్రాజ కాస్థాన సీ
మను రుక్మిక్షితినాథ దర్శిత లసన్మాణిక్యసింహాసనం
బున భాసిల్లె నుదారమోహన కళాపూరప్రసక్తి న్నిజా
నన చంద్రుండు సమస్తచిత్తవిధురత్నంబుల్ గరంగింపఁగన్.

క. నిరుపమలావణ్య కళా
భరితుండగు మరుని పజ్జఁ బార్థివ తేజ
స్ఫురణలు రహిడించి తగన్
గరదీపముచెంత దీపకళికల భంగిన్. 34

వ. ఇవ్విధంబున ననురూపరూపరేఖావిలాససంపదల నింపు దళుకొత్తు నఖిలమహారాజకుమారరత్నంబులు పతింవరావరణైక తాత్పర్యంబున వివిధ శృంగారచేష్టా విశిష్టమానసులగుచు, నిష్ట గోష్ఠీ సంగతి నంగీకరింపుచున్నం గనుంగొని సంతోషతరంగితాంతరంగుండగుచు రుక్మిణరాకాంతుండు సామంతాప్తబాంధవ వర్గంబుతోడం దన వాజారంబునకుం జని యంతఃపురైకాంత మణిభవంతి కాంతరంబున నున్న రుక్మవతికి స్వయంవర యోగ్యప్రసాధనంబులం దీర్పుఁడని ప్రసాధికల నియోగింపుచు నొక్క ప్రౌఢభామిని ప్రతిభావతియనఁ, యథార్థాభిధానంబున విలసిల్లుదాని దైవవరంబునం జిరకాలజీవిని యగుట విదిత పురావృత్త స్వయంవరాదిమహోత్సవాగత ప్రకట నానా రాజవంశానుచరిత యగుటం దెలిసి పిలువంబంచి. 35

క. ప్రతిభావతి యన సతతము
నుతి గాంచిన దాన వీ వనూన ప్రౌఢిన్
జతురంభోధిపరీత
క్షితితలమునఁ గలుగు రాజసింహులు వీరల్. 36

క. కుల శీల పౌరుషంబులు
దెలుపుచు మన రుక్మవతికి ధీ చాతుర్యం
బలరఁగ నీ రాజ కుమా
రులఁ జూపుము వేఱువేఱ రూఢి మెఱయఁగన్. 36

వ. అని యానతిచ్చినఁ బ్రసాదంబని సఖీవతంసంబగు ప్రతిభా
వతి యనేక వయస్యాజన పరివృతయగు నక్కన్యకామణిన్
గనక మయ చతురంతయానంబున నిడుకొని రాజమార్గం
బునకుం దోడ్కొని వచ్చిన. 38

గీ. వదనలావణ్య సుధ ధరావర నిరీక్ష
ణామరశ్రేణులకుఁ బంచ నవతరించు
మోహినియుఁ బోలె నారాజముఖ్యతనయ
లీల నరుదెంచె మణిమంచ పాళికపుకు. 39

గీ. రమణి వదనేందుచంద్రికా ప్రసరమునను
రాజమణిసంఘముల మనోరాజమణులు
గరఁగి ప్రవహించి శేషాంగ నిరుపమాన
సరసలావణ్య సాగర సక్తిఁజెందె. 40

క. ఈలీల రాజవర్యుల
పాలికి గదియించి వేడ్కఁ బ్రతిభావతి యు
ద్వేలతరవచనచాతురి
బాలామణితోడ ననియెఁ బ్రాజ్ఞత మెఱయన్. 41

ఉ. ఓదళితేంద్రనీల నికరోపమ తాలకజాల ! బాల ! యీ
మేదినిభర్తఁ జూచితె సమీహితభోగకళాధురీణు న
త్యాదరకల్పితాధ్వరమహామహవిరంశవిశేషతర్పితేం
ద్రాదిసుపర్వ మాగధు యదార్థ విభాసిఁబరంతపాఖ్యునిన్.

చ. సవనములందు నీతఁడు ప్రసన్నతఁ గైకొని వచ్చు దేవతా
ప్రవరులు తత్ఫలంబులిడ భాసురలీల నిరంతరప్రశ
స్తవిభవము ల్సెలంగ వసుధాతల మింద్రపదంబుగా నొన
ర్చు విమలకీర్తి కల్పతరు సూనపరీమళ వాసితంబుగన్. 43

గీ. రమణి! యీరాజమణి నీకు రాజ్యలక్ష్మి
తోడ సాపత్న్య మొనరించి వేడుకలర
ననుపమాకల్ప భోగభాగ్యైక కలన
నేలుఁ గావుత దాక్షిణ్య శాలియగుచు. 44

క. అనవుడు నంసరపతి నా
ననసాచీకరణయుక్తి నాకీరత్నం
బనుగ్రహ భాజనుఁగా
నొనరించినఁ దెలిసి సతి యనూనప్రౌఢిన్. 45

క. చతురంతయానధూర్వహ
వితతిని గనుసన్నఁ జేసి వేఱొకధరణీ
పతిపాలికి గదియింపుచు
సతివనుఁ దన్మహిమఁ దెలిపె హర్ష మెలర్పన్. 46

శా. అంభోజాత దళాయతేక్షణ! కటాక్షా ధారఁ గాఁ జేయు మీ
గంభీరాహవరంగసంగతరిపుక్ష్మానాథ మూర్ధభరా
టుంభోత్పాటన కేళిచంక్రమకళాటోపోగ్రపంచాస్యు నీ
కాంభోజక్షితిపాల చంద్రుని శుభాకారా పరస్వాంతజున్.

గీ. ఇంతి యీమహీభుజుఁ బరిగ్రహించితేని
యుభయభుజపాళులను నిన్ను నుర్విసతిని
సిరి మెఱయఁదాల్చి తనదు దాక్షిణ్యమంతఁ
దెలుపఁగలఁడమ్మ సతతంబు వలపుమీఱ. 48

క. అన విని వనితారత్నము
గొనకొని యవ్విభునిసరకు గొన కవ్వలికిన్
జనుటకు భ్రూవల్లీ వే
ల్లన మొనరింపఁగ సఖీ లలామయు వేడ్కన్. 49

క. ఆరాజువలనుఁ బాపుచు
నారాజీవాస్య నపుడనంతరరాజ
శ్రీరాజమానసన్నిధి
నాయాఢిగఁ జేర్చి పలికె నతివాక్ప్రౌఢిన్. 50

శా. గంధేభాధిపయాన సర్వధరణీ కాంతాగ్రకోటీర సం
బంధోదంచితరత్నదీపకళికాభ్రాజత్పదాబ్జున్ యశ
స్సింధూత్తంసజచంద్రికాకువలయ శ్రీనిత్య సంధాయినీ
సింధుక్ష్మారమణీమనోహరుని సుశ్రీకుంగటాక్షింపుమీ.

ఉ. అగణిత రత్నధాతు విహితాంబుజబాంధవసౌధపాళిన
మ్మిగఁ జెలిసీవు నీతఁడుఁ దమిన్విహరింపుచు నున్న వేళలన్
గగనతరంగిణీ వికచకాంచన పద్మపరాగసౌరభా
నుగపవమానశింభములనుక్షణముల్ శ్రమమూపుఁగాపుతన్.

వ. అని చెలి విన్నవించుచు కనాదరణంబుఘటింప భామినీ
వినుతకటాక్ష శాతశర విస్ఫురణంబులు తద్ధరాధిపేం
ద్రునిపయి నాఁటవమ్మె నరుసూపమనోహర భావహీనతా
ఖ్యనిబిడ బంధవజ్రకవచావరణంబునఁజేసి యత్తఱిన్. 53

క. కూరిమిఁజెలి యారమణికి
వేఱొక రాకొమరుఁజూపి విశ్రుతవచనో
దారతరరచనచాతురి
మీఱ నిరూపించె నిట్లుమిత హర్షమునన్. 54

క. నవనీరద నీలకచా!
భువనాంతరవిదితకీర్తి భూషణుఁ డీ రా
జవరేణ్యుం డుత్తర కురు
కువలయపాలనమొనర్పుఁ గూరిమి మెఱయన్. 55

గీ. అమర యాత్రాను మోదకంబైన యమృత
రస మదెంతంచు రమణి యీరాజచంద్రు
వితతసత్కీర్తి నామకామ్యశసుధౌఘ
మఖిల లోకానుమోదకం బగుచుఁ దనరె. 56

చ. సుదతిమనోజ్ఞతా విజిత సూనశరాసనుఁడైన యీమహా
భ్యుదయనృపాలచంద్రుఁడు సమున్నతిమీఱభవత్కుచాద్రులన్
గదిసి కరంబుల న్వితతనవ్యతరోత్పలపత్రశోభలన్
ముదమున దీర్పఁగాఁపుత ననూనరసప్రచురాంతరంగతన్.

క. అన విని ముఖచంద్రుని నా
ఘనువలనను ద్రిప్పియున్న కన్యామణి న
న్యనరాధిప సమ్ముఖమున
కనుపమగతిఁ దోడి తెచ్చి యాదృతిఁ బల్కెన్. 59

శా. ఆదిత్యప్రతిమాన తేజుఁడు సముద్యత్కీర్తి ముక్తావిభూ
షాదంభాత్మవశీకృతాఖిల ఘనక్ష్మాపాలలక్ష్మీసదా
మోదంపాదిత భోగలంపటిత ధీముద్రానుభద్రాంగుఁ డా
చేదిక్ష్మాతలనాథుఁ డీతఁడు ముఖశ్రీధూత పంకేరుహా!

వ. అని పలికి యబ్భూమిపాలునిన్ బరిగ్రహింపనొల్లని యు
ల్లంబున నున్న యల్లలనావతంసకు నాంతరాళిక కతిపయ
దేశాధీశవిశేషకులశీలంబు లుపదేశింపుచు నవిదూరవిభా
సమాన యదువృష్టిభోజాంధక కురుముఖ్యనృపాల సేవితుం
డగుచు, నప్పుండరీకాక్షతనూభవుండున్న మణిమండన మం
డితమంచకంబున కుపాంతంబుననున్న ధరణీకాంతు నుద్దే
శించి. 60

చ. అతివ భవత్కటాక్ష నిచయాశ్రయుఁ గాఁగఁ బరిగ్రహింపుసం
గతిని మహేంద్రనామకనగప్రవరంబున కీశ్వరుండు వీఁ
డతుల మనోజ్ఞరూపవిభవాతిశయంబున దివ్యభామినీ
తతులమనంబులందు సతతస్పృహ జెందఁగఁ జేయు నెంతయున్.

గీ. అనిన విని వాని వైపేగు వనజనేత్ర
పోల్చి గదియించు పుంఖానుపుంఖకలిత
నిశిత వీక్షణమాలికానికరములకు
గుఱియగుచు నుండె యదువంశ కుంజరుండు. 62

క. ఆలీలఁ దెలిసి నెచ్చెలి
బాలిక పాలకి మహేంద్రపాలకువలనన్
లీలాగతి ప్రద్యుమ్నుని
పాలికి గదియింప నిడె నభంగుర మహిమన్. 63

మ. మునువిన్నట్లు మనోజ్ఞరూపవిభవంబు ల్దెల్పు నన్యోన్యమో
హానలీలావహ వక్త్రపద్మముల నేపారన్ గటాక్షించు చో
వనజాతాక్షకుమారదృగ్వితతితో వైదర్భకన్యావతం
సనిరీక్షల్నెఱదూఁగవయ్యె ఘనలజ్జాపార వశ్యంబునన్. 64

క. అత్తఱిఁ బ్రతిభావతియున్
దత్తాదృశరూప విభవధన్యుని ధీరో
దాత్తగుణాఢ్యుని యదువం
శోత్తము నిం జూపి యువిద కొనరన్ బలికెన్. 65

శా. రామాలోకమనోవిభేదనపటుప్రాంచద్భుజావిక్రమో
ద్దామాత్మప్రభవా పరావతరణోద్యత్కీర్తి సాంద్రుండు సం
గ్రామోత్పాటితశంబరుండు విలసత్ప్రద్యుమ్న విఖ్యాతుఁడౌ
నీమేనత్తకుమారుఁ డీతఁ డలివేణీ! వేడ్క వీక్షింపుమా!

క. నీకితఁడె తగును నితనికి
నేకతఁ దగుదీవె లోకహితముగ వేడ్కన్
జేకొని వీని వరించినఁ
బ్రాకటమగు భాగ్యకలన రాకేందుముఖీ! 67

వ. అని పలికి సఖీరత్నంబ మవ్వరారోహ నెమ్మనంబు తద్గతం
బగుట లజ్జాసంకలిత దరహాసంబునం దెలిపి యానధు
ర్యులఁ జతురంతయానము డించ నియోగించిన నక్కన్యా
రత్నంబు, సఖీకరావలంబనమొనరంగ రత్నమయమంచక
మెక్కె, ఘటించె శోభనాభినవమధూకపుష్పములపేరు
యదూద్వహుపేరురమ్మునన్. 68

క. వలపొలయ దండలెత్తుచు
వలపొలయఁగ దండవైచు వారిజముఖి న
వ్వలరాజులు పొగులఁగ న
వ్వలరాజు కరంబుగొనె నవారిత మహిమన్. 68

క. కన్యామణి యదుకుల మూ
ర్ధన్యుని వరియింప నిఖిలధరణిపు లోజన్
సన్న్యాసమొంది రపుడా
త్మన్యక్కృతరూప విభ్రమస్థితులగుచున్. 70

క. హరితనయుఁ డేగుదెంచిన
ధర నన్యుల కేలగలుగుఁ దరుణీమణి! మున్,
హరిగొని పోవఁడె రుక్మిణి
ధరణీవరకోటిఁ గెలిచి దర్పమెలర్పన్. 71

వ. అనుచు నివ్విధంబున ననన్య సామాన్యహావభావధన్య కన్యాకృతాత్మ పరాభవ ప్రభవ కోపానల సాంద్రీకృత ప్రతాపాగ్నులు మహాబలసాహాయ్యంబునన్ బ్రజ్వలింప సజ్జననాథయూథంబు లాయోధసన్నాహంబున రాజవీథి నిరోధించి శుభకార్యాంతరాయంబుసేయం దలంచుటయు,

గీ. అపుడుప్రద్యుమ్నుఁ డిరుగడలందునున్న
పార్థివేంద్రుల కుటిలస్వభావమెఱిఁగి
సరకుగొనక కింతిఁగైకొని యరదమెక్కి
చతురగతి ద్వారవతి కేగు సమయమునను. 73

క. వెరుదవ్రులు రాజలోకము
గని యాదవసైన్య సంఘగర్వోద్రేకం
బున మరలి హరికుమారుఁడు
మొనకట్టెను బాహుబల సమున్నతి మెఱయన్. 74

శా. నానాదేశనృపాలురాత్మ ఘనసైన్యశ్రేణులం దోమింగా
నానందాత్మజసూతిపైఁ గదిసి రస్త్రౌఘస్ఫురద్బాణ సం
తానంబు ల్నిగిడింపుచున్ ప్రళయసన్నద్ధాభ్రగర్జాసమ
జ్యానిర్ఘోష మహార్భటుల్ సెలఁగిబ్రహ్మాండంబుభేదింపఁగన్.

ఉ. శంబరభేదనుం డపుడు సంగరకేళి కుతూహలంబునన్
బింబఫలాధరీమణి కభీతియొసంగుచు బాహువిక్రమా
డంబరమేపుమీఱఁగ గడంక నశేష నృపాలసైన్య చ
క్రంబులతోఁ దలంపడె నఖండసమగ్ర శరాభివర్షియై.

క. అన విని ముఖచంద్రుని నా
ఘనువలనను ద్రిప్పియున్న కన్యామణి న
న్యా నరాధిప సమ్ముఖమున
కనుపమగతిఁ దోడితెచ్చి యిట్లనియెఁ బల్కెన్. 58

శా. ఆదిత్యప్రతిమాన తేజుఁడు సముద్యత్కీర్తి ముక్తావిభూ
షాదంభాత్మవశీకృతాఖిల ఘనక్ష్మాపాలలక్ష్మీసదా
మోదంపాదిత భోగలంపటిత ధీముద్రానుభద్రుండు నా
చేదిక్ష్మాతలనాథుఁ డీతఁడు ముఖశ్రీధూత పంకేరుహా!

వ. అని పలికి యబ్భూమిపాలునిన్ బరిగ్రహింపనొల్లని యు
ల్లంబున నున్న యల్లలనావతంసకు నాంతరాళిక కతిపయ
దేశాధీశవిశేషకులశీలంబు లుపదేశింపుచు నవిదూరవిభా
సమాన యదువృష్టిభోజాంధక కురుముఖ్యనృపాల సేవితుం
డగుచు, న ప్పుండరీకాక్షతనూభవుండున్న మణిమండన మం
డితమంచకంబున కుపాంతంబుననున్న ధరణీకాంతు నుద్దే
శించి. 60

చ. అతివ భవత్కటాక్ష నిచయాశ్రయుఁగాఁగఁబరిగ్రహింపుసం
గతిని మహేంద్రనామకనగప్రవరంబున కీశ్వరుండు వీఁ
డతుల మనోజ్ఞరూపవిభవాతిశయంబున దివ్యభామినీ
తతులమనంబులందు సతతస్పృహ జెందఁగఁజేయు నెంతయున్.

గీ. అనిన విని వాని వైపేగు వనజనేత్ర
పోల్చి గదియించు పుంఖానుపుంఖకలిత
నిశిత వీక్షణమాలికానికరములకు
గుఱియగుచు నుండె యదువంశ కుంజరుండు. 62

క. ఆలీలఁ దెలిసి నెచ్చెలి
బాలిక పాలకి మహేంద్రపాలకువలనన్
లీలాగతి ప్రద్యుమ్నుని
పాలికి గదియింప నిడె నభంగుర మహిమన్. 63

మ. మునువిన్నట్లు మనోజ్ఞరూపవిభవంబు ల్దెల్పు నన్యోన్యమో
హనలీలావహ వక్త్రపద్మముల నేపారన్ గటాక్షించు చో
వనజాతాక్షకుమారదృగ్వితతితో వైదర్భకన్యావతం
సనిరీక్షల్సరిదూఁగవయ్యె ఘనలజ్జాపార వశ్యంబునన్. 64

క. అత్తఱిఁ బ్రతిభావతియున్
దత్తాదృశరూప విభవధన్యుని ధీరో
దాత్తగుణాఢ్యుని యదువం
శోత్తము నిం జూపి యువిద కొనరన్ బలికెన్. 65

శా. రామాలోకమనోవిభేదనపటుప్రాంచద్భుజావిక్రమో
ద్దామాత్మప్రభవా పరావతరణోద్యత్కీర్తి సాంద్రుండు సం
గ్రామోత్పాటితశంబరుండు విలసత్ప్రద్యుమ్న విఖ్యాతుఁడౌ
నీమేనత్తకుమారుఁ డీతఁ డలివేణీ! వేడ్క వీక్షింపుమా!

క. నీకితఁడె తగును నితనికి
నేకతఁ దగుదీవె లోకహితముగ వేడ్కన్
జేకొని వీని వరించినఁ
బ్రాకటమగు భాగ్యకలన రాకేందుముఖీ! 67

వ. అని పలికి సఖీవతంస మవ్వరారోహ నెమ్మనంబు తద్గతం
బగుట లజ్జాసంకలిత దరహాసంబునం దెలిసి యానధు
ర్యులఁ జతురంతయానము డించ నియోగించిన నక్కన్యా
రత్నంబు, సఖీకరావలంబన మొనరంగ రత్నమయమంచక
మెక్కె, ఘటించె శోభనాభినవమధూకపుష్పములపేరు
యదూద్వహుపేరురమ్మునన్. 68

క. వలపూలయ దండలెత్తుచు
వలపూలయఁగ దండవైచు వారిజముఖి న
వ్వలరాజులు పొగులఁగ న
వ్వలరాజు కరంబుగొనె నవారిత మహిమన్. 68

క. కన్యామణి యదుకుల మూ
ర్ధన్యుని వరియింప నిఖిలధరణిపు లోజన్
సన్న్యాసమొంది రపుడా
త్మన్యక్కృతరూప విభ్రమస్థితులగుచున్. 70

క. హరితనయుఁ డేగుదెంచిన
ధర నన్యుల కేలగలుగుఁ దరుణీమణి! మున్,
హరిగొని పోవఁడె రుక్మిణి
ధరణీవరకోటిఁ గెలిచి దర్పమెలర్పన్. 71

వ. అనుచు నివ్విధంబున ననన్య సామాన్యసాహసవిభవఘన్య కన్యాకృతాత్మ పరాభవ ప్రభవ కోపానల సాంద్రీకృత ప్రతాపాగ్నులు మహాబలసాహాయ్యంబునన్ బ్రజ్వలింప సజ్జననాథయూథంబు లాయోధసన్నాహంబున రాజవీథి నిరోధించి శుభకార్యాంతరాయంబుసేయం దలంచుటయు,

గీ. అపుడు ప్రద్యుమ్నుఁ డిరుగడలందునున్న
పార్థివేంద్రుల కుటిలస్వభావమెఱిఁగి
సరకుగొన కింతిఁగైకొని యరదమెక్కి
చతురగతి ద్వారవతికేగు సమయమునను. 73

క. వెనుదవ్వులు రాజలోకము
గని యాదవసైన్య సంఘగర్వోద్రేకం
బున మరలి హరికుమారుఁడు
మొనకట్టెను బాహుబల సమున్నతిమెఱయన్. 74

శా. నానాదేశనృపాలురాత్మ ఘనసైన్యశ్రేణులం దొమ్మిగా
నానందాత్మజసూతిపైఁ గదిసి రస్త్రౌఘస్ఫురద్బాణ సం
తానంబు ల్నిగిడింపుచున్ బ్రళయసన్నద్ధాభ్రగర్జాసమ
జ్యానిర్ఘోష మహార్భటుల్ సెలఁగ బ్రహ్మాండంబు భేదింపఁగన్.

ఉ. శంబరభేదనుం డపుడు సంగరకేళి కుతూహలంబునన్
బింబఫలాధరీమణి కభీతియొసంగుచు బాహువిక్రమా
డంబరమేపుమీఱఁగ గడంక నశేష నృపాలసైన్య చ
క్రంబులతోఁ దలంపడె నఖండసమగ్ర శరాభివర్షియై.

వ. ఇవ్విధంబున నప్పుండరీకాక్ష తనూభవుండు సముద్దండ భుజాదండ మండలీకృత కోదండపాండిత్యంబున నిబిడనిశిత శరధారావర్షంబుల నెల్లెడల నొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మరించి విచ్ఛిన్నముఖాంభోజులగు కాంభోజులును, విదళిత లలాటులగు లాటులును, విదారిత వక్షస్థలపాళులగు నేపాళులును, విఖండితకిరీటులగు మరాటులును, విజర్జరితచూళులగుచోళులును, మొదలైన హతావశిష్ట నిఖిలనరపాలక నికరంబులం బ్రకటితరాంగవికారమాత్ర లాభంబులుగాఁ జేసి పలాయనంబు నొందింపుచు విజయలక్ష్మీపాణిగ్రహణ సమారంభ సమయసము జ్జృంభమాణ గంభీరభేరీ భాంకరణంబుల కనుకరణంబుగ భూనభోంతరాళంబునం బోరుకలుగ శంఖంబు పూరించి సముద్వేలానందరస నిష్యందకందళితహృదయారవిందుండై విదర్భకన్యకానిధానంబుతోడ నిజరాజధానియగు ద్వారకాపురంబున కేతెంచెనంత. 77

క. ఈలీల నిఖిలధరణీ
పాలుర నిరసించి విజయపద్మకుఁ దోడై
బాలామణితో మదనుఁడు
హేళిన్ వచ్చెనని చారణావళి దెలుపన్. 78

చ. పురజనులెల్ల వేడుకను పొంగఁగ నవ్వసుదేవ ముఖ్యులా
గురువులు బాంధవుల్ సఖులు కూరిమితో నెదురేగి వైభవ

స్ఫురణలఁ దోడి తెచ్చిరి విభూషిత సౌధచరాంబుజేక్షణ
ల్పరసలతాంతసంతతుల సంభ్రమ మొప్పఁగ సేసచల్లఁగన్.

గీ. పౌరపుణ్యాంగనాపరంపర లొసంగు
రమ్యకర్పూరదీపనీరాజనముల
లీలగైకొంచు మదనుఁ డవ్వేళ వేడ్క
వనజముఖితోడ శుద్ధాంతమునకు వచ్చె. 80

క. తన మేనకోడలగు న
వ్వనజేక్షణఁజూచి యప్పుడు వైదర్భి మనం
బున నుప్పొంగుచుఁ దనయుని
యనుపమకళ్యాణగరిమ కతిమోదమునన్. 81

క. వెన్నుని యానతి నప్పుడు
మన్ననచేఁ బిలువనంప మది సంభ్రమ మొ
ప్ప న్నిఖిల బంధు నృప సం
పన్నత నరుదెంచె రుక్మి పార్థివుఁడంతన్.

చ. హరి యెదురేగి రుక్మివసుధాధిపుఁ దోడ్కొనివచ్చి చిత్రభా
స్వరమణి గేహరాజముల వైభవమొప్పఁగ దించి, వేడ్క న
ద్ధరణిపమాళితోడ సముదగ్ర శుభగ్రహ సన్ముహూర్తము
న్సరస పురోహితోత్తమ వచస్ఫురణంబున నిశ్చయింపఁగన్.

క. ఉత్సాహ కలితులగు శ్రీ
వత్సాంకుని హితులు దివ్యవైభవ మలరన్

దత్సమయమున వివాహ మ
హోత్సవ సన్నాహలీల నొసరించుటయున్. 84

క. ముత్తియపుఁ జప్పరంబులఁ
గ్రొత్తమెఱుంగులరు రత్నగుచ్ఛశ్రేణుల్
గుత్తముగా నొనగూర్చుచు
హత్తించిరి తోరణంబు లతిమోదమునన్. 85

గీ. విద్రుమస్తంభ విలసిత వితత వజ్ర
బద్ధకౌతుక వేదికోపరితలంబు
నందు మౌక్తికమంజరీ బృందకలిత
కనక పట్ట వితానముల్ గట్టి రపుడు. 86

క. ఈ లీలన్ బరిజనులు శు
భాలంకారములు దీర్చి యతికుతుకమునన్
శ్రీలలనేశ! నిఖిల ము
ద్వేలత నాయితమటంచుఁ దెలుపఁగ నంతన్. 87

క. శౌరికుమార తిలకునకు
శ్రీరాజిల మంగళాభిషేక మొనర్పన్
సారతర చాతురీ యుత
సారసముఖులకు నియుక్తి సలుపఁగ వేడ్కన్. 88

క. హరి సారస లోచనల
మ్మరునికి శుభమజ్జనార్థ మహిత సుగంధ
స్ఫురితద్రవ్యము లాయిత
పటిపింపఁగ సఖులు చెలఁగి భాసురలీలన్. 89

చ. సితమణివేదిమధ్యమునఁ జెన్నలరంగ సువర్ణపీఠిపై
నతుల విలాసవైఖరుల నంబుజనేత్రకుమార రత్నమున్
చతురతఁగూరుచుండ నిడి సంభ్రమ మొప్పఁగ మేనిభూషణ
ప్రతతులనూడ్చివారాదలనురమ్యశుభాక్షతలన్ ఘటింపఁగన్.

క. తరుణీ తరుణ మనోవా
గురలగు నమ్మరుని కురుల క్రొమ్ముడి విడ బం
గరు పట్టు బొందు సడలిచి
కరమణి కంకణరవంబు కరమమరంగన్. 91

క. గురుకుచ శిఖరుల మౌక్తిక
సరములు నటియింపఁగాను చలియింప లస
త్సురభీకృత తైలంబున
శిరసంటెన్ జెలియొకర్తు శ్రీకొమరునకున్. 92

గీ. జవ్వనియొకర్తు నునుగోళ్ల దువ్వికువ్వ
నిగనిగలనీను నిడుదపెన్నెరులగుంపు
గుప్పిళుల కెక్కువగునట్లు గూడబట్టి
పిడిచి విదళించి జారుక్రొమ్ముడి ఘటించె. 93

ఉ. భామయొకర్తు పాదముల బంగరుపావలు గీలుకొల్ప, ను
ద్దామమనోజ్ఞలీల నొకతామరసేక్షణ గేలొసంగ, స
త్ప్రాముఖ భామినీమణులు హర్షమునం దవ్వరపెట్ట, మజ్జన
శ్రీమహిమంబు పూననడచె వ్రతివల్లభుఁ డంబుశాలకున్.

గీ. నెరుల జొంపము విప్పి పన్నీరుచల్లి
వలిచమురునిగ్గు వెడలంగ నలమియలమి
లలితచాతురి గంధామలకముఁ దీర్చె
మదవతియొకర్తు శంబరమర్దనునకు. 95

ఉ. వేడిమి మీఱుతోయముల విస్తృతరత్నశరావసంగతిన్
దోడిపటీరసీరములు దొర్లిచి వేడుక చెంగలింపఁ బూఁ
బోడులు గొందఱందముగ భూరిఘటానుఘటంబుగానిడన్
జేడెయొకర్తు మారునికి నేరుపునన్ జలకంబులార్చినన్. 96

గీ. వెలఁది యొక్కర్తె వలిప దువ్వలువ తుదను
మేని తడియార్ప గదియింప మెఱసినప్పు
డింద్రనీలాచలంబుపై నించుకంత
జాలువాఱిన వెన్నెలలీలదోఁప. 97

మ. కలకంఠీమణియోర్తు పెన్నెరులు వేడ్కల్ మీఱనీరార్చిక్రొం
దెలిచేలంగదియించి పెన్పమరుఁడొందెన్ శోభఁదాముజ్జగం
బులుసాధించి యధిత్యతం దిగిచి సాభోగాళి మౌర్వీలతా
కలితానూన సితాబ్జకార్ముకము వెన్కందాల్చె నానత్తఱిన్.

గీ. ఎలమిఁబ్రద్యుమ్నుఁ డపుడొక చెలియొసంగు
జిలుగుబంగరువన్నె దువ్వలువఁదాల్చె
స్థిరవిలసమాన విద్యుద్విశేషమేఘ
పరిణయశ్రీకిఁ బ్రతిభటస్ఫురణదోఁప. 99

చ. అతిచతురప్రసాధిక ప్రయత్నమునన్ మకరాంకమూర్ధజ
వ్యతికరబంధమప్పు డలరారెను బంగరుబొందుచాయ సం
గతి గొనుమల్లికావలయకంబులచే జలజాతకాండ సం
వృతఫణిరాజభోగపరివేష్టిత శంకరకంధరాకృతిన్. 100

ఉ. నీరజనాభసూతికొక నెచ్చెలి నిద్దపుటద్దమెత్తఁగా
వారిజనేత్ర యొత్తు నిడువాలుగ కస్తురినామమింపునన్
దీరిచె నర్థచంద్రు సిరి దీకొనజాలు లలాటపట్టికన్
శ్రీరమణీయతా గుణముచే నితఁడేయని వ్రాసినట్లుగన్.

గీ. కుంకుమరసంబు చందనపంకమునను
గలయ మెదియించి మదుమేన నలదుటకును
సాటి యిడవచ్చు నలసరస్వతియు గంగ
యేకతను జెంది యమునపైఁ బ్రాకెనేని. 202

సీ. మగఱాలఁ జెక్కిన మొగలిరేకుల చాలు
బహుచంద్రకళల సంపదలఁ దెలుప
నెలరాతి పనులచే నలరారు నుపరిభా
గములు గంగాప్రవాహములఁ దెలుపఁ
భవ్యముక్తా దామ భంగీతరంగముల్
ఫణిరాజవేష్టన ప్రభలఁ దెలుప
జలజాత మాణిక్యకలిత ప్రదేశకాం
తులు జటాకార సత్కలనఁ దెలుప

గీ. శుభతరాదృష్ట పూర్వ విస్ఫురణమైన
హారకపర్దంబు నాఁగఁ జెన్నలరు వివిధ
రత్నచిత్రిత మకుటంబు రమణి యొత్తు
నిలిపె నాదల యదువంశతిలకు నకును. 103

స్రగ్ధర.

శుభవార్తల్ దెల్పు కాంక్షన్ సుముఖతసమసంశోభితశ్రోత్ర కోద
గ్రభయుల్ కౌండిన్యకర్ణాఘుమురహితనిరుచాకంబులై సామ్య
మొప్పం
గ భజించెన్ గర్ణయుగ్మాకలనలసనముక్తాచతుష్కాయత శ్రీ
విభవోద్యత్కుండలంబుల్ వెలిఁగెనపుడు గోవిందజుశ్రోత్రపాళిన్.

చ. త్రిభువన మోహకీర్తి గుణరేఖ లివేయని తెల్పుకై వడిన్
బ్రభగల ముత్తియంబులనుబంతులు మీఱఘటించి వేడ్కచే
శుభకలనా నిధానమగుచు న్వెలుఁగొందు పసిండి బాసికం
బభిరతిఁ గట్టె నొక్క సతియంబుజ బాణు లలాట పట్టికన్.

క. విద్యుద్వలయాకార
ప్రద్యోతిత వర సువర్ణ భాస్వరసరముల్
మాద్య దళివేణి యొక్కతె
ప్రద్యుమ్నుని యఱుతనిడె శుభశ్రీ మెఱయన్. 106

చ. ఘనతర పద్మరాగములఁ గైకొని లోక సుదర్శనమై రహిన్
దనరు నవార్కమండల మనాఁదగు మేలి పసిండి తాళి యొ
క్కనలినన్నేత్ర గీల్కొలిపె కంసవిరోధికుమారు పేరుర
మ్మునమహితప్రభానికరముల్ దిశలన్ వెలయించుచుండఁగన్.

క. జయభాగ్యేందిర లతని యు
భయభుజముల వరసువర్ణభాసుర లీలో
దయ లైరన నొక చెలి కువ
లయశరునికి నంగదంబులన్ ఘటియించెన్. 108

మ. మకరాంకానుపమానపాణియుగళిన్ మత్తేభయానావతం
సకమొక్కర్తు ఘటించె వజ్రమణిరాజత్కంకణాకల్పక
ద్వికమాకల్పక మంపఁ దల్లతలు తద్విఖ్యాతదానక్రియా
ధికృతిన్ వేఁడఁగ వచ్చి హస్తయుగళాప్తిం జెందెనాభాసిలెన్.

క. ఆపర్వోద్భాసి గుణా
రోపిత రత్నాకరాభి రూప్యములగుచున్
దీపింప రత్నముద్రలు
శ్రీపతి సుతు వ్రేళ్ళ నొక్క చెలిఘటియించెన్. 110

చ. ఘన నవరత్నపాలికలఁ గమ్మని బంగరు జిల్గుటల్లికల్
దనరిన పాలెల న్గదియఁ దాపిన దివ్యనితంబసూత్రమున్
వనిత యొకర్తుగట్టెయదువంశపయోధిసుధాంశుఁడైన మా
రుని కటిశోభఁగాంచి యడి రూఢి దలిర్పఁగఁగాంచియైతగన్.

చ. ఎలమి సమస్తభూషణము లిట్లుఘటించి తదీయసప్రభా
కలలకు దీపికావళుల కాంతులకున్ రహిదారతమ్య మింప
పలరఁగఁ జూడఁగోరి బలె నాజగదేకమనోజ్ఞముందటన్
వెలఁదులు ద్రిప్పిరప్పుడు సవిభ్రమలై కపురంపుటారతుల్.

వ. ఇవ్విధంబున వైవాహిక శోభాభిరూప వివిధశృంగారాలం
కారంబులందిరు కౌమారుందోడ్కొని వసుదేవ బలరామ
సాత్యకి ప్రముఖాత్మీయులతోడ నిఖిలబంధువసుంధరా ధు
రంధరసమేతుండై పుండరీకాక్షుం డచిరోపపన్నంబగు శుభ
ముహూర్తంబున కరుగఁ దెంచుసన్నాహం బొనరించుచున్న
సమయంబున. 113

చ. ఎలమిని రుక్మిభూమిరమణేశ్వరుఁ డాత్మకుమారికామణిన్
జెలువము మీఱ సర్ధిగయి సేయుట కానతిడన్ ప్రభావతీ
కలమృదుభాషిణీప్రముఖకంజదళాక్షులు కల్కిరావ మా
చిలుకలకొల్కి నిమ్మరుఁడు చేకొను వేళసమీపమయ్యెడున్.

క. అని పలుకుచు మంగళ మ
జ్జన మొనరించుటకు గంధసత్తైలాభ్యం
జన మిడిరి వేడ్కఁ జేన
మ్మనుజాధిపకన్య కపుడు మానితలీలన్. 115

క. వనిత కుటిలాలకము లొక
వనజేక్షణ గదిసి స్నేహవాసన నిడి దు
వ్వనకొలఁది విఱ్ఱవీఁగుచుఁ
దనరెడిఁ దమసాటివారి ధరమఱికనమిన్. 116

గీ. కప్పురపుఁ జూర్ణమును బచ్చి కస్తురియును
జందనపుఁ బంకమునుగూర్చి కుందరదన
మేన నలుగిడిరప్పుడు మానవతులు
కొందఱవితావులటఁ బెట్టి కొంచకరుగ. 117

చ. జలకములార్చుచో నలకజాతముఁబల్మఱుఁబాణి పంకజం
బుల విదళించె నొక్కసతి పెల్లుసగంగను దీనిపెన్నెరుల్
జలదములో నో కావొ యను సందియమందఁగఁ మరల్ప ని
చ్చలుజలబిందుమౌక్తికపు సంతతుల న్గురియించు కైవడిన్.

ఉ. హాసజితేందుశోభలు రయంబున మజ్జనమార్చు నయ్యెడన్
భాసురలీల రుక్మవతిపైఁ దనరారు హరిద్రకాంతు ల
న్వాసిగఁబూని యొప్పె జలవారము దామును రుక్మసత్ప్రభ
న్వాసనగల్గు వాని కధివాసబలంబున వన్నెగల్గదే ? 119

చ. అలకలు మెల్లుచోఁ దదసి తాభనుజేలము నీలమైతగన్
బొలుపగు భృంగమాలికయొ నూతనవారిద రేఖయో పయిన్
జిలుకలకొల్కి పెన్నెరులఁ జేరిమెలంగె నదల్పుఁడన్న ము
గ్ధలనగు నొక్కకుందరదకన్నియకున్ దడియార్చెనొదలన్.

గీ. కళుకు బంగరుమెఱుఁగు క్రొం దళుకుబెళుకు
లీను చీనాంబరము గట్టనిచ్చి రమణు
లెలమి మణిపీఠిఁగూర్చుండ నిడుచు రుక్మ
వతికి శృంగారములుదీర్పు మతిఁజెలంగి. 121

గీ. పీవసల తెమ్మెరల సరసింద నేత్ర
కురులు తడియార్చి నునువాలు గోళ్ళఁదీర్చి
యగరు కర్పూరధూపధూమాళిఁదార్చి
తావులకుఁ దావులుగఁగూర్చెఁ దరుణియొక తె. 122

చ. సిరులలరంగ వీనిహింజేకొని చిక్కులువాపినన్ నిజ
స్ఫురదురువక్రతన్విడవు పూనికబంధనమందజేసి నే
వరసుమనంబుంగూర్తునని వారక క్రొమ్ముడిం దీర్చెంగాంతయొ
క్కరుతు వినిర్జితాంబుదనికాయతదీయ శిరోజపాళికిన్. 123

వ. అనంతరం బాజలజాక్షీవతంసంబులు తదీయ దళితేంద్ర నీలనికరోపమిత చూడాకలాపంబను ఘనాఘనమండలంబున భాసిల్లు సూర్యచంద్రు లనం దన్నామకానర్ఘ్యకలాపంబులమర్చి సచ్ఛాయాలకచ్ఛాయాగ్రహంబువదనచంద్రమండలంబుపై కొనిరా నంగజజాంగలికవరేణ్యుండు నియమించి వ్రాసిన మంత్రరేఖలనం గురుల మొదల హారవల్లికలోనంగూర్చి ఫాలతలోపరిప్రదేశంబున సీమంతంబను గగనవీధిని ముత్తియపుం జేరులనెడు నిరంతరానుసరత్తారకాపంక్తులతో ముఖరాజును సేవింపవచ్చు గొప్పచుక్క యనం జాలు చేరుచుక్క హత్తించి నెమ్మొగంపుందమ్మి పువ్వొటుపట్టునం గ్రీడించు స్వాభావిక లావణ్యేందిర తన సాహచర్యంబున కభ్యాగత యగు వైవాహిక శోభాభిదేవత కభిమతరమణీయంబగు హేమపీఠంబొసంగె నా నిటలమధ్యంబునం గాంచనపట్టంబు మట్టుకొల్పి యాక్రింద సవిభ్రమ భ్రూలతయను సింగిణి మనోభవ్రుండు సంధించిన నీలోత్పలపత్రశరంబన మృగనాభి తిలకంబు దీర్చి కర్ణశ్రీ సువర్ణంబులకు ద్విత్వంబు లొసంగిరన సువర్ణ శ్రీమహనీయ కుండ

లాభరణంబు లిరవుకొల్పి ధగద్ధగిత కనకఫల కోపమాన కపోలతలంబుల భువనైక మోహక మనోభవ శాసన విశేఖనంబులన మకరికాపత్త్రరేఖ లలరించినఁ, యనార విందంబులం గ్రందుకొను శృంగార రస మరందంబులఁ దదధిష్ఠానక లక్ష్మి విందొనరింప భుజియించు చంచరీకంబుల బంతులంబోని కజ్జలరేఖలన్ దొంగలిరెప్పలగ్గొలుకుల వెడలం దీర్చి నాసాగంధఫలి యధరంబను బంధుజీవంబునకు నిజప్రేమఫలంబు సువర్ణఘుటిక నించి యందిచ్చెననం గుందనంపు ముంగఱంగుదురు పఱిచి నిఖిల కుంభినీ శిరశ్శ్రీల నేలంజాలు నౌన్నత్యంబు గాంచిన పయోదంబుల మనసిజ మహారాజునకు ననర్ఘళగళశంఖ వినిర్గళిత క్షీర ధారాభిషేకం బొనరించె నన విశదమౌక్తిక హారనిచయంబు నెలవుకొల్పి, భుజహేమలతల నామూలాగ్రంబుగాఁ బల్లవపుటంబెగసె నా నంగద కంకణాంగుళీయక విభూషణంబులం గీలుకొల్పి, వసుగర్భచక్రంబు మలినతన్ దిగఁద్రోసి సాక్షాత్తదీయ నితంబ బింబంబగుటం దెలిసి తన్మేఖల యగుచో రత్నాకరుండు తానుంజడ స్వభావంబు వదలి ప్రకటీకృత యథార్థాభిదానతఁ గాంచె. నామణిమయ కాంచీదామంబు సంఘటించి వీనిపై ననురాగంబు నెరపుమని చరణారుణ కమలంబులకు నపఁ గించు లీలనగ్నెంపుటందియలం దొడిగించి మఱియు నసంఖ్యాక వివిధమణి చిత్రితంబులగు భూషణంబులఁ జందనాలేపం

బులఁ బుష్పమాలికల నలంకరించి, విదర్భరాజపురందరు
తోడ నధిప కన్యకారత్నంబునకు శృంగారంబులు దీర్చితి
మని విన్నవింప నవ్విభుండును బంధుమిత్రామాత్య పురో
హిత పరివార సహితుండై కల్యాణమహోత్సవానుకూల
సమస్తవైభవాకలనల మెలంగుచు వరాగమనంబు ప్రతీ
క్షించుచున్న సమయంబున. 224

క. నీరజమిత్రుం డరిగియు
దారతఁ బిలువంగవచ్చె నన నగ మహోదగ్ర
త్తారాచంద్ర బలాన్విత
మై రాజిలు శుభముహూర్త మభిముఖమయ్యెన్. 125

క. దేవసుముహూర్తసమయము
గావచ్చెను తడయకరుగఁ గావలెననుచున్
దైవజ్ఞవరులు దెలుపఁగ
భావజజనకుండు నాత్మవర్గము తోడన్. 126

క. పెండ్లికొమరునిఁ దోడ్కొని పృథులవైభ
వాంచిత స్ఫూర్తి బంధు మిత్రా ప్తతతులు
హరిగజస్యందనారూఢు లగుచు మెఱయ
నమిత విభవంబున వివాహ యాత్ర వెడలె. 127

క. ఆసమయంబున నఖిల
శ్రీ సంతతుల చట మెలఁగెఁ జెన్నలరారన్
శ్రీసతి కొమరుని కరయన్
డాసిన చుట్టము లగుట ననంత స్ఫురణన్. 128

వ. అయ్యవసరంబున నానావిధవాద్యధ్వానంబులు వందిమాగధస్తోత్ర మహిమంబులుం బుణ్యాంగనామంగళగీతికానంపదలును నంతరాంతరోపక్రాంత నితాంత వారకాంతా జనతౌర్యత్రిక విలాసంబులుం జెలంగఁ గర్పూర గంధతైలప్రదీపితానేకముఖకర దీపికా చంద్రసూర్య జ్యోతిః ప్రభామండలంబులు తారకాచంద్రసూర్యజ్యోతులేకదా సమాకీర్ణంబు లయ్యెనా ననేక కాంతి విశేష నిరీక్షణీయంబులై వెలుంగ, గర్గసంయమీంద్రోపదేశంబున సమస్త మంగళద్రవ్యపాణులై యలివేణులు వెలుంగ నల్లనల్లన రాజవీథి నడిచి పశ్యజ్జన లోచనాద్భుతానంద విధాయక మహావైభవంబున కేఁడుదీయక యొకర్కొకను విదర్భరాజపరమేశ్వరునితోడఁ గస్తూరీ ఘనసార పటవాసకచందన మౌక్తికాక్షత పుష్పవసంతంబు లాడి పరస్పర విహిత బహుమానంబుల నలరి తద్గృహద్వారంబు ప్రవేశించి విమానంబులు డిగ్గి సువర్ణపాదుకారూఢులై వసుదేవ బలరామ కృష్ణులు కందర్పుని ముందర నడిపించుచు నంతఃపురంబు ప్రవేశించు నంత. 129

ఉ. గర్గమునీంద్రచంద్రుఁడు వికాసవదానన సర్వ బంధురా
డ్వర్గ సమేతులైన యదువంశ విదర్భ కులప్రదీపకుల్
స్వర్గపురీశవైభవులు సంతసమందఁ గుల క్రమాగతా
నర్గళ మంగళాచరణ యాజ్ఞికలీల భజించి వేడుకన్. 130

సీ. కర్పూర దీపికా కలితమౌక్తిక పాత్ర
పాణులై బహుసతీశ్రేణులలర
మంగళద్రవ్య సంభారసంధాయకు
లై పురోహితముఖ్యు లేపుమీఱ
స్వస్తి పుణ్యాహవాచన సంభ్రమోదార
భూసురసంఘముల్ భాసిలంగ
నవవధూవరయోగ్య నానాసువస్తు సం
పదలచే బాంధవు లొప్పదలుచుండ

గీ. వివిధమణిచిత్ర సంశోభి విపులవిమల
కనక కల్యాణవేదికి ననుపమాన
లీల నరుదేర నియమించె గేళిసీసు
కలితమోహన శృంగార కలితవేషు. 131

క. మునివరుని యాజ్ఞచే నపు
డనుపమ శుభలీల మరుఁడు హాళివసించెన్
ఘనతర దుకూల పరివృత
కనదంబు జరాగరత్న కల్పితపీఠిన్. 132

చ. నృపమణియైన రుక్మి ధరణీతలనేత విధిక్రమంబు నొం
ది పరమమానియానతి దధిస్మధువున్ గలపించి వేడ్కచే
నపు డొసగె స్మధువ్రత గుణాంచిత ధర్ముని కాత్మకన్యకా
నుపమ గుణాతిరేకమున నొప్పెడు మాధుసిఁ దెల్పునై వడిన్.

క. నిలుకడగల మెఱపోనడ
గలబంగరు బొమ్మొ? చంద్రకళయో? నా నె
చ్చెలు లాకలికిని సిరి సం
ధిల శుభవేదికకుఁ దోడితెచ్చిరి వేడ్కన్. 134

క. సరస చిరంటీజన మపు
డరయఁగఁ దెర యెత్తు సంభ్రమాంకూరములన్
బరగి తెరయెత్తిరి వధూ
వరులనడుమ గురుననుజ్ఞ వడయుచు వేడ్కన్. 135

క. శుభవిధిమునివరుఁ డెలమిన్
త్రిభువన రక్షక కుమారుని, కరంబున న
య్యిభయాన కరమునందున్
బ్రభలీన సమంత్ర కంకణము లమరించెన్. 136

ఉ. ధన్యుఁడు రుక్మిభూభృదవతంసుఁడు కన్యను స్త్రీప్రపంచమూ
ర్ధన్యను సర్వమంగళవిరాజిత లీలఘటింప నావరు
వ్మాన్య కళాధురీణు సుమనశ్శ్రియధర్మునిగా నెఱింగి య
న్యోన్యమహానురాగము లుదారతమీఱఁగ ధారవోసెనన్.

క. అంతట సుముహూర్తమున
నంతుఁడు తెరమఱుఁగు దీఱఁగాంతామణిపై
సంతస మీప త్రపయ
భ్యంతరమునఁ గలుగు ప్రేక్షణాళిం జొనిపెన్. 138

ఉ. అంగన లుత్సహించి యరయంగనభంగుర శోభనాంకతా
సంగతి యాజ్ఞికోత్తముఁ డొసంగఁ దిరంబుగ శంబరారి దా
రుంగదియించు పాణులమెఱుంగులుసొమ్ములకాంతిపైకొనన్
మంగళసూత్రమంత మహిమంగళసీమ నమర్చె నింతికిన్.

క. శ్రీమౌక్తికముల మదనుఁడు
సామోదత సేసలిడియె నపుడు "ప్రజామే
కామ స్సమృధ్యతా"మని
భామామణి యౌదలందుఁ బ్రభ దనరారన్. 140

ఉ. కెంజిగురాకుచాయ దులకించు నిజాంజలిరక్తిఁ బొల్చునా
మంజులమౌక్తికంబులను మానిని భర్తృశిరంబునందిడన్
రంజిలెఁ దెల్పుచాయ నవిరాగము గల్గినచోటు వాయువే
శంజనదే, విపాండిమ కళన్ ధరియింపఁగ నెట్టివానికిన్. 141

క. ఈవిధమున వేడుకచే
నావధువును వరుఁడుఁ జెలఁగి యన్యోన్యనిరీ
క్షావహదవి సంభ్రమ రస
భావమున న్మౌక్తికములఁ బ్రాలాడుతఱిన్. 142

క. వినుతాచారక్రమమున
మునివరుఁడు ప్రధానహోమముఖశుభహోమా
ర్చనల హుతాశనుఁ దనుపన్
బనుపంగ వధూవరు ల్విభాసితలీలన్. 143

క. పావకునకు నభిముఖులై
శ్రీవెలయఁగఁ దనరి రపుడు శిఖియును దదూ్వా
పావళి కాంతి తిరస్కృతుఁ
డై వడి ధూమచ్ఛలమున శ్యామికఁ జెందెన్. 144

క. వెలుఁగొందె జాతవేదుఁడు
లలనాలాజాహుతియు లలితస్వాహా
కలితపరిగ్రహా లీలో
జ్జ్వలతర శృంగారవేషధారుఁడొ నాఁగన్. 145

గీ. శుభతరాచార కలకలసొంపుమీఱు
దంపతులు సేయు నుపచారధర్మములకు
నావిరదన శబ్దపటిమ కీలానుకంప
లీల నెంతయు శ్లాఘించెఁ గీలి యపుడు. 146

ఉ. గురుతముఁడైన గర్గముని కూరిమి మీఱ మహర్షులన్ దదీ
య రమణులన్పురాతన మహాసతులన్ దెలుపంగ వారికా
దరమున వేఱువేఱ నవదంపతులై తగు రుక్మి కన్యకా
సరసిజనేత్రసూను లతిసంభ్రమ మొప్పఁగ మ్రొక్కనయ్యెడన్.

ఉ. పతి నెడఁబాయ కెప్పుడు నపారముదంబునఁ బొల్చునాయరుం
ధతిఁ గనుఁగొమ్మకొమ్మ! తగఁదాదృశభవ్యసువాసినీత్వసం
గతి లభియించు నీకనుచుఁ గంజదళేక్షణ లెచ్చరింప నా
సతిఁగని బాల కేలుగవ సమ్మతి గూర్చె లలాటపట్టికన్. 149

క. సాక్షా దాశీర్వాదవ
చోక్షరముల రాఘులనఁగ సర్వాము లగునా
ర్ద్రాక్షతములు గై కొనె న
బ్జాక్షసుతుం డువిదతోడ హర్షము మీఱన్. 148

సీ. ఆరతులిచ్చు పుణ్యాంగనా జనముల
మంగళ గీతికా మహిమములును
గురుతపోధన మహీసుర సంఘములొనర్చు
శోభితాశీర్వాదవై భవములు
సమధికప్రౌఢి మాశ్రయవందిజనమాగ
ధాయతస్తోత్ర వాచార భటులుఁ
దతమహాతూర్యమర్దళకాహళాది మం
గళవాద్యగుంఫనమ్ములును గలసి

గీ. చెలఁగఁ గళ్యాణ లక్ష్మి నుత్కళికఁ జెంది
రుక్మవతి యూటఁ బ్రద్యుమ్నరూఢిగనుట
సిరులు మీఱంగ భాగ్యైక గరిమఁ బ్రొత్త
చెలువ మలరారె నాదంపతులకు నపుడు. 150

ఉ. వియ్యము లిద్దఱుంగదిసి వేడ్క నాత్మపురోహితేంద్రుల
న్నెయ్యము మీఱ డగ్గఱి వినిర్మలరత్నవిభూషణోజ్జ్వలా
క్షయ్యసువర్ణచేలములఁ గట్నములఁ జదివించి రొప్పుగా
నయ్యిరువంక చుట్టముల కప్పు డుదారత మీఱుచుండఁగన్.

గీ. వారు వీరికొసఁగు వసుసంపదలుమోసి
వీరు వారి కిడిన విపులరత్న
రాశిఁ దాల్చి యపుడు రాణించె వసుమతి
యనఁగ రత్నగర్భయనఁగ ధరణి. 152

ఉ. నిర్మల హేమరౌప్యమణి నిర్మితపాత్రపటీసహస్రముల్
భర్మనిబద్ధపేటికల భంగురతుంగమతంగజాశ్వముల్
కూర్మి ఘటింప నెచ్చెలులకోరిక కెక్కువలై తలిర్పఁగా
నర్మిలిఁగూతు కిచ్చె నరణంబులు రుక్మినృపాలుఁ డత్తఱిన్.

క. నిరవధి ఘనబాడబచయ
పరితోషకరంబులై యభంగత నపు డ
య్యిరువురి భాండాగారము
లరుదుగ రత్నాకరంబు లనఁ జెలువొందెన్. 154

గీ. అతిరసాపూప పాయసాద్యఖిలరుచిర
వస్తుసంపద నిరుదెగ వారు నప్తు
డాప్తబాంధవవర్గ పర్యాప్తిఁ బెండ్లి
బంతి విందు భుజించి రభ్యంతరమున. 155

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విదర్భధరాపరమేశ్వరుం డఖిల జగజ్జేగీయ
మానవైభవాభిరామంబుగఁ గల్యాణమహోత్సవంబుసలిపి
ద్వారకాపురంబుననున్న యాదవజనులను మణిమయభూష
ణకాంచనాంబరవిశేషంబులం బరితోషంబునొందించి యదు
వృష్ణి భోజాంధక కురుముఖ్య నృపాలవర్గంబుల యథా

ష్యాంబుగ సత్కరించి, వసుదేవ బలరామ కృష్ణ సాత్యకి ప్రముఖులగు కూరిమిచుట్టంబుల బహూకరించి, యల్లునకుం గూతునకుం గజతురగ చామర చ్ఛత్రాది మహార్హవస్తువు లరణంబులొసంగి, సంతోషతరంగితాంతరంగుండై నిజపరివారసహితుండగుచుం గుండినపురంబునకుంజనియెనంత. 156

క. ఇభరాజగమన లందఱు
శుభలగ్నంబరసి యపుడు సుదతీమణికి
న్విభుతోనైక్య మొనర్పఁగ
నభిమత శృంగారలీల లలరించు తఱిన్. 157

చ. తనపతియైనరాజునకుఁ దద్దయు నీతఁడు మేనయల్లుఁ డిం
పొనరనవోఢఁగూడ సుముహూర్తము వేగమె తారసిల్లఁ జే
తునను మనంబుచేఁబలె వధూమణి డెందమునందు నానడా
సినగతిఁ డాస రాత్రి సరసీరుహబాణుఁడు సంతసింపఁగన్. 158

వ. అవ్వేళం బ్రద్యుమ్నుండును నవవధూపభోగఫలప్రదాత్రులగు విద్యుద్గాత్రులని మంత్రణంబున నేకాంతమణి భవంతి కాంతరంబున నితాంతకాంత చంద్రకాంతశిలాకలాప పరికీలితంబును, నమందోద్దీప్యమానారవిందమణిప్రదీప ధామాభిరామంబును, చిత్రకారచాతురీపరికల్పితసితవ్యజన పీఠికాప్రదానముఖ వివిధోపచారకృత్పరిచారికా జనసమాజ భ్రమకరవిభ్రమయంత్రపాంచాలికా సమంచితంబును, గామకేళీకళోపన్యాసముఖరకీరశారికా విరాజితంబును, ఘన

సార నాభిసార గంధసార ముఖసురభి ద్రవ్యసంభారగుంఫిత
శాతకుంభమయపాత్రికా విచిత్రంబును, ప్రతిబింబాపాదన
సమస్తవస్తుద్విగుణీభావ ప్రతిపాదనైకసమర్థమహాము
కురపాళికానిశాంతప్రాంతంబును, నింద్రనీలమణిజాలక వల
యితకుడ్యభాగసుందరంబగు భోగమందిరంబుఁ బ్రవేశించి,
హితకుసుమకల్పంబగు హంసతూలికాతల్పంబున నధివసించి,
యంచయానల శృంగారోపచారంబు లవధరించుచు విలా
సైక నివాసంబై యున్న సమయంబున. 159

గీ. సొగసులన్నియు నొకచోట సూటిఁగూర్చి
నలువ నిర్మించెనాఁ దోఁచు కలికినెలమిఁ
ద్రిభువనంబుల మోహమొందించు విభుని
పడకయింటికిఁ దోడ్తేరఁబని వహించి. 160

క. నెమ్మొగములఁ జిఱునగవులు
గ్రమ్మఁగ నమ్మగువఁ గదిసి ప్రౌఢవయస్య
ల్కొమ్మ పతితోడ మాకిటఁ
దమ్ములముల నిడుదుగాని తగ రావమ్మా. 161

క. అనిపలికి నెపంబునఁ గే
ల్కొని విభు పడకింటి కడకుఁ గొంచక తోడ్తే
ర నపుడు జవ్వని మనమున
ఘనలజ్జాభరపయోధి గడలుకొనంగన్. 162

గీ. కరము విడిపించుకొనుచు నక్కంజముఖులఁ
బెనఁగి రాకున్నఁ జెలులార ప్రియుని పైనొ
లేక మనమీఁదనొ కోప లీలఁ జూపెఁ
దడవుసేసితి మనుచు నీతలిరుఁ బోఁడి. 163

ఉ. కాక మఱేమి సిగ్గొయది కాంతునిపజ్జకుఁ జేరుదాఁక నే
చేకొని సిగ్గు గిగ్గు విడఁజేసి మనోభవుఁ డివ్వేలందికిన్
దీకొని యంత్రమంత్రములఁ దీరిక దీర్చియొసంగుఁగాదె బి
బ్బోకవతీమతల్లులకు బుద్ధులు దిద్దిగఁ జాలుప్రోఢిమల్.

క. అలనాఁడు నృపులఁ దెగడుచు
వెలఁది స్వయంవరమునందు విభువలచిన యా
వల పే మూల నిమిడ్చెను
నిలువెల్లను సిగ్గు చూపెనే సేఁడిచటన్. 165

వ. అని పలుకు తమ గేలిపలుకులకు నగు కినుకఁ జూపుచు మొ
గము మాఱువెట్టుచుఁ గనుమూయుచు భయ లజ్జావ్యాకు
లితాంతరంగయై యున్న యక్కన్నియం దమమతంబున
లాలించుచున్ గాంతునివలన మేలెంచుచుఁ దగవున దూలిం
చుచు బుద్ధిమాటలం దేలించుచు దిటముగీలించుచు నల్లనల్లన
మహాప్రయత్నంబున మనోహరు కేళీ[illegible]రంబునకుం
దోడ్తెచ్చిన. 166

క. భయ లజ్జ లప్పుడిదియె స
మయమని వలపడఁచి మగువ మదిఁజూరఁగొనన్

రయమున నావలపును ద
త్ప్రియుని మనంబునను జేరి పెల్లువహించెన్. 167

క. నడుము గడగడ వడంకఁగ
దడదడ లాడుచును గుండె తల్లడమందన్
దడబడు నడ నప్పడతి ప
గడపుం గంబంబు మాటుఁగైకొను నంతన్. 168

చ. మదనునితోడ నిట్లనియె మానిని యొక్కతె దేవ! నీవెఱుం
గుదువుగదా సుమాస్త్రములకోమలభావము వానివంటి దీ
సుదతి మిళిందవృత్తిఁదగఁ జూపుదుగాని రసోపభోగసం
పద నుపమర్దలీల నలమన్ దమిచెయ్వులఁ జెందఁబోకుమీ.

వ. అని యిట్లు ఛాయాకలితంబులైన ప్రౌఢోక్తుల విన్నవింప
దరహసితసుందరవదనారవిందుఁడై ప్రద్యుమ్నుండు కర్పూర
పీటికాప్రదానంబుల సత్కరించినఁ దదభిమతం బెఱింగి
యక్కురంగలోచన కనుంగవ కెఱుంగరాకుండఁ గురంగటి
మెఱుంగు బంగరు కీలుబొమ్మల సంగతి నున్నట్ల యుండి
సఖీజనంబులందఱుం గ్రమంబునఁ గేలికామందిరంబు వెలు
వడి చనినయంత. 170

గీ. బాలభవదీయ గాత్రసంపర్కసౌఖ్య
లీల విద్రుమస్తంభంబు పాలుసేయ
నేల? తడవులనుండి యాశించియున్న
మద్భుజాస్తంభముల కిడి మనుపరాదె? 171

వ. అని చమత్కరింప నచ్చోటుఁగదలి యకు గవ్వలనిసు నయ్యో
డం గేలొడిసి పట్టుచో స్వేద నిష్యంద సాహాయ్యంబున
విడిపించికొనం జాఱినపయ్యెద చెఱంగువట్టి సెజ్జకు రాఁదిగిచి
నిజాంకగతం జేయుచు. 172

క. నవమతిచేయుచు నాయెడ
నవమతిసేయంగ నీకు నర్హామె నీయం
దవసించె నామనమ్మోఱుఁ
గవ నీవకలంకచంద్ర కమనీయముఖీ! 173

క. అని చాటువచన రచనల
ననునయ మలరించి మోహ మగ్గలిక గొనన్
వనజాక్షుని తనయుఁడు జ
వ్వని మదిఁ గరఁగించి నాన వదలించు మదిన్. 174

గీ. పయ్యెదకులోన నున్నవి బన్నసరులు
బయల నునిచిన సొబగొందు భామయనుచు
నట్లుసేయంగఁ బయ్యెద నపసరించి
కుచములందున్న సిగ్గెల్లఁ గొల్లఁగొనియె. 175

క. వలి గుబ్బచనులఁ గరముల
నలమఁగ మెయిఁదీఁగ కంప మంద నదరి పో
క్కిలి విరిని పీఁడురజమున
దొలగెన్ దనయంత నీవి తోయజముఖికిన్. 176

చ. వరుఁడది సందుసేసి కరవారిజమున్ జఘనస్థలంబుపైఁ
బఱపఁగ నెమ్మొయిన్ గగురుపాటును జెమ్మటలుప్పతిల్లఁగా
హరిణవిలోచనామణి భయత్రపలన్ బెనగొన్ననెమ్మదిన్
బరువడిఁ గేలఁ దత్కరముఁబట్టునెడందమిగొన్నచెయ్వులన్.

గీ. వలపెనయు పల్కువలనైచి వారిజాక్షు
తనయుఁ డత్తఱి సిగ్గను వనములోనఁ
బొదలుసతి డెందమను చిల్కఁబూని రతిర
సాలఫలమాధురి యొకింత చవులు గొలిపె. 178

సీ. సరసాన సాబ్జ మాధురిఁ గ్రోలుచోఁ దన
గొనబైన సారంగ గుణతదెల్పి
రమణీయ కుచభూధరము లాక్రమించుచోఁ
దన ఘనత్వంబు సత్వంబొసర్చి
లలిత లావణ్యౌఘ వళివీచికలఁ దేలు
చోఁ దన మీనాంకశోభఁజూపి
లీల జఘనచక్రమేలుచోఁ దన సుమ
నో ధర్మశాలిత బోధపఱిచి

గీ. వలచి వలపించు చెయ్వులవలను మీఱి
యపుడభినవోపభోగలీలానురక్తి
మెలఁగెనన మోహనాంగి యహా మెలఁత తోడ
వలపు తేఁడైన రుక్మిణీవరసుతుండు. 179

క. ముదితా సమాగమసమ
భ్యుదితకళారసకలన మపుడు నెమ్మదికిఁ
మదన బ్రహ్మానంద
ప్రదమై వేడుకలునించెఁ బ్రద్యుమ్నునకున్. 180

గీ. ఎలమి నీరీతి నాజగదేకమోహ
నకరసౌందర్యనిధియైన నాథుతోడఁ
గాంతతరమైన భావశాంత్యంతసురత
వినుత సుఖపారవశ్యంబు ననుభవించి. 181

శా. విరిశయ్యం డిగి లోల నీలకబరీవేల్లత్ప్రసూనాళియై
కరపాళిన్ జఘనప్రదేశకలిత క్షౌమాంబరంబాని బిం
బరుచిన్బొల్చినమోవి కెంజిగురుపైఁ బల్లొత్తు లింపొదఁగన్
దరళాక్షీమణి సాళువాకురిచి వెన్కన్జేరె లజ్జాగతిన్. 182

గీ. బాలకెమ్మోవి యమృతంబుఁగ్రోలి చొక్కి
చున్న నాచొక్కులోన నింపొలయనెనయు
నిమర సుఖియించుచున్న యమ్మదనుమేలు
కనఁగ జేయంగ వందిమాగధచయంబు. 183

పుష్పమాలికాబంధము.

చ. జయ ప్రియగేయపుష్పశరశర్వశమాపహ బాహమోహకా
జయజయ జేయ చక్రజలజప్రజయిష్ణు పదాపలోపమా
జయభయదాయతాసి సరసప్రసరోక్తిక శ్రీకళాకరా
జయనయభాయనాయ సమసత్వసశంబర సారవారణా. 184

రథపదబంధము.

క. గోదీపద్ధామాఢ్య మ
హోదయ వదహీన రాక్షసౌఘవినాశా
శ్రీదయ మానాత్మాత
త్త్వాదృక్సౌందర్యశాలి ధన్యజయుతమా. 185

క. అని నుతియింప నిదురమే
ల్కని దినముఖయోగ్యకృత్య కలనందగి య
వ్వనరుహ నయనతనయుఁ డిం
పొనరెఘనైశ్వర్యముల మహోన్నతుఁడగుచున్. 186

గీ. రుక్మి నృపకన్యతో నిట్లు రూఢిమెఱసి
యతుల సరసోపభోగసంగతులఁ దనరు
చుండెఁ బ్రద్యుమ్నుఁడని మునీంద్రుండు వేడు
కలర నరనాథమౌళికిఁ దెలిపెననుచు. 187

క. సూతుండీ శుభచరిత
స్ఫీతామృతరసము చెవులఁ జిలికింపఁగ ని
ర్ధూతాఘమగుచు మౌని
వ్రాతము సంతోషకలన రంజిల్లుటయున్. 188

క. శ్రీమెఱయు నిఖిలవిబుధ
గ్రామాభీష్టధనదాన రాజితమైయు
ద్దామశుచి వర్ణకీర్తిన్
మామకకృతి కల్పవల్లి మహిమదనర్చున్. 189

రథపదబంధము.

శా. రమ్యశ్రీపరసోత్కరాకలితధారంధరవ్యలీలాచ్యుతా
పమ్యాగోపసమగ్రమాలలిత రూపాకృత్యసాదృశ్యధీ
నమ్యాపావన నామసమ్మిళిత పుణ్యాతిగ్మశాంతస్థితా
తామ్యద్వైరగభూపతుష్టనర శ్రీతౌల్యత్యధీమానితా. 190

ముక్తపదగ్రస్తము.

క. స్మయనాంచిత శుభనయనా
నయనాయక సరసవిబుధ నవలసదయనా
దయనాంత కళాఢ్యయనా
ధ్యయనాంతః కరణసేవితాహిపశయనా. 191

క. బలవదెకిలియుంఖానో
జ్జ్వలసైనిక నాథరూపు శాహప్రముఖా
ఖిలవర్జిర యశోహిమ
జలజేశిత తేజదాన సౌరమహీజా. 192

మాలిని.

సదయశుభకటాక్షా సాధులోకైకరక్షా
విదళితరిపుజాలా విశ్వవిఖ్యాతలీలా
మదనలలితరూపా మాన్యవిద్యాకలాపా
సదమలగుణచర్యా సర్వసామ్రాజ్యధుర్యా. 193

గద్య.

ఇది శ్రీలకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
విందమరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలవిద్వ
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మహా
ప్రబంధంబునందు
సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి,

విజయనగరము.

అధ్యక్షులు, కోశాధిపతులు :

రావుసాహెబు వేపకొమ్మ గురువేంకట సుబ్బయ్యపంతులుగారు,

బి. ఇ. సి. ఇ. యం. ఐ. ఇ.,

చీఫ్ ఇంజనీయరు, శ్రీ విజయనగరం ఎస్టేటు.

ఉపాధ్యక్షులు :

అడిదము రామారావు పంతులుగారు,

రిటైర్డు సీనియరు తెలుగు పండిట్, శ్రీ మహారాజావారి కాలేజి.

కార్యదర్శి :

గంటి-సూర్యనారాయణశాస్త్రి,

కృత్య సమాలోచన సమితి :

మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ

తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు,

శ్రీమాన్ పరవస్తు రామానుజస్వామిగారు, యం, ఏ.

ప్రిన్సిపాల్, శ్రీ మహారాజావారి సంస్కృతకళాశాల.

శ్రీమాన్ టి. నరసింహాచార్యులుగారు, ఎం. ఏ. యల్. టి.,

లెక్చరర్ భాషాశాఖ, శ్రీ మహారాజావారి కాలేజి.

డాక్టరు, బుర్రా శేషగిరిరావు పంతులుగారు,

యం. ఏ., పిహెచ్. డి.,

ఆకుండి వేంకట శాస్త్రిగారు,

పండితులు, శ్రీ మహారాజావారి సంస్కృత కళాశాల,

ఆంధ్ర యూనివర్సిటి సెనెటు, ఎకడిమిక్కౌన్సిలు, బోర్డాఫ్ స్టడీసు సభ్యులు.

సమితి యుద్దేశములు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున నింతవర కెన్నియో యుద్గ్రంథములు వెలువడియున్నవి, వెలువడుచున్నవి. అవి యన్నియు ఆంధ్రవిజ్ఞానాభివృద్ధికి సహాకారములగుచున్నను, ఆంధ్రవిజ్ఞానసరవంతిని ఆంధ్రావనిలో సర్వతోముఖముగ ప్రవహింపజేయదలంచి, మేమీ "ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి" ని నెలకొల్పినారము.

ఇందు ప్రాచీనాధునిక సారస్వత, చారిత్రిక, నైతికాది సంబంధ బంధురములగు హృద్యపద్య గద్య గ్రంథములు, సంవత్సరమునకు నాలుగింటికి తక్కువ గాకుండగ బ్రచురించ నిశ్చయించితిమి.

శాస్త్ర సంబంధములగు ప్రాచీనగ్రంథములను, రసభరితములగు ప్రాచీన ప్రబంధరాజములను, అధునాతన కవిపుంగవులు, విద్వాంసులు, కళాభిజ్ఞులునగు వారిచే రచియింపబడిన ప్రకృతోపయోగములైన గ్రంథరాజములను మాసమితికి పంపిన, వాటిని సవిమర్శముగ పరిశీలించి, ముద్రణార్హములగు నేని వాటిని ముద్రించుటకు ప్రయత్నించెదము. ఇంతియెగాక, ముద్రితగ్రంథములవలన లభించినలాభములో కొంతపాలు తద్గ్రంథాధికారికి కోరినచో లభించగలదు.

సమితి యాదాయమంతయు, గ్రంథప్రచురణకు, గ్రంథకర్తలకు, ప్రాచీన గ్రంథసంపాదనకు వినియోగింపబడగలదు, గాన ఆంధ్ర భాషాభిమానులు, ఆంధ్ర భాషోద్ధారకులు, ఆంధ్ర విజ్ఞాన సంవర్ధకులగు ఆంధ్రమహాశయులు మాయీ సమితిలో పోషకులుగను, చందాదారులుగను, జేరి, మాయుద్యమమునకు చేయూత నొసంగి, మాకుతోడ్పడి భాషాభివృద్ధిని చేయుదురుగాక యని యాశించుచున్నారము.

నిబంధనలు.

పోషకులు:— సంవత్సరమునకు 10- రూపాయలు తక్కువ గాకుండగ నిచ్చువారు యీసమితికి పోషకులుగ పరిగణింపబడుదురు. సమితినుండి వెలువడిన గ్రంథములన్నియు వినామూల్యముగ పొందగలరు.

చందాదారులు:—సంవత్సరమునకు 4-రూపాయిలు ముందుగా నిచ్చువారు చందాదారులుగ నుండగలరు. సమితివారే తపాలాఖర్చులను భరించి గ్రంథముల నందింపజేయుదురు.

చందా నిచ్చువారు తప్పక రశీదును పొందవలెను. చందాసొమ్ము అధ్యక్షునిపేరిట పంపవలెను.

చందాదారులుగా జేరని యితరులకు తపాలాఖర్చులు గాక గ్రంథమొక రూపాయికి లభించగలదు.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి ప్రథమ గ్రంథరాజము.

రాధామాధవసంవాదము

వెలిదిండ్ల వేంకటపతి మహాకవి ప్రణీతము. శృంగార రసభరితము.

(1700 సంవత్సరపు కృతి)

విక్రమ సంవత్సరారంభమున వెలువడినది.

ఇందు, రాధాకృష్ణుల శృంగారలీలలు, రాధామాధవుల ప్రథమానురాగము, రాధావిరహము, శుకసందేశము, రాధామాధవుల సంవాదము, సవతుల సంభాషణములు, నెరజాణతనపు నేర్పుతో నిర్వహింపబడినవి. ఈకవిరసవాంచలమున నాంధ్రవాణి యత్యుల్లాసముతో నృత్యమాడినది. పరిమళముగల పలుకు గుత్తులను పద్యరూపమున విరజిమ్మినది. కవిరాధోక్తులను జెప్పునపుడు ఆడుదిగా మారినాడు. ముద్దుపళని రాధికాస్వాంతమున కీకృతి మేలుబంతి. మృదుమధురపదవిలసితము. బాలబాలికలకుకూడ అందుబాటగు సులభశైలిని గలిగియున్నది. చక్కని అచ్చు, చిక్కని కాగితము.

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి - ద్వితీయగ్రంథరాజము.

విస్మృతకళింగాంధ్రకవులు

ప్రథమ భాగము.

(మద్రాసు టెక్స్టుబుక్కుకమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

కృతికర్త: అడిదము రామారావు పంతులుగారు.

ఆంధ్ర సారస్వతాభ్యుదయ కారకులగు మహాకవుల జీవితచారిత్రాదికములను కీ. శే. కం వీరేశలింగం, గు. శ్రీరామమూర్తి పంతులువారలు తమకు లభ్యమైనంతవరకు స్వీకరించి, ముద్రించిరి. వారలకు లభ్యముకానట్టి 15 కవిపుంగవుల జీవితవృత్తాంతములను, వారల గ్రంథములను సంపాదించి, సవిమర్శముగ వారివారి చరిత్రములను వ్రాసి యీసమితి ద్వితీయగ్రంథముగ ప్రచురించియున్నారము. ఈ గ్రంథము గద్యపద్యాత్మకమై సకల జనానందకరమై వెలయుచున్నది.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి తృతీయగ్రంథరాజము.

వాల్మీకిచరిత్రము

(మద్రాసు టెక్స్టుబుక్కుకమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

తంజావూరి రఘునాథభూపాల ప్రణీతము.

ఇందు, మహాఋషులతపఃప్రభావములు, నారదసమాగమము, వివిధక్షేత్రమహిమాభివర్ణనము, వాల్మీకివృత్తాంతము, ఆదికవిపుంగవుని రామాయణాముష్మికజ్ఞానసమాలోచనము, రంభోర్వశుల గర్వభంగము, బోయలచర్యలు, మున్నగు విషయములు స్వభావోక్తిగ వర్ణింపబడినవి. రఘునాథభూపాలుని కవిత్వము చమత్కారపదభూయిష్ఠమై, పండితపామరకర్ణరసాయనమై మృదుమధురశైలితో నొప్పి, యౌచిత్యపోషకమై యెంతయో మనోహరముగ నున్నది.

క. చెవులకుఁజవులై చల్లఁగ గవులకుఁ దవులై సమస్తకావ్యకళాబం
ధువులై రససింధువులై యవురాయని కవితలవని నలరఁగవలదా!

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి, నాల్గవ గ్రంథము.

ధర్మజ్ఞచరిత్ర

(మద్రాసు టెక్స్టుబుక్కు కమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, తాతా సుబ్బారాయ
శాస్త్రులుగారి యుపోద్ఘాత యుత్తము.

కం. గురు వేంకటసుబ్బయ, తన
తరుణీమణి, ఆదిలక్ష్మి తన కూఁతముగా
విరచించె నీప్రబంధము
గురువిది కబ్బములుగూర్చు గురువుల కెల్లన్.

అని తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులలో నొకరును, శతావధానులును, కళాప్రపూర్ణులును అగు శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులుగారు నూత్రిప్రాయముగ వచించిన యీ ప్రబంధమునందు, కైలాసగిరి శిఖరమున నుమామహేశ్వరులు కొలువుదీరియుండ, శ్రీ మహావిష్ణువు, శివభక్తుఁడగు ధర్మజ్ఞుని యుదంతమును పార్వతికి చెప్పుట, గార్హస్థ్యముననుండి ముక్తిని బొందవచ్చుననియును పంచాక్షరీమహామంత్ర ప్రభావము, ప్రాణాయామక్రమము, యోగపద్ధతి, శివస్తుతి మున్నగునవి భక్తిగసముట్టిపడునట్లు వివరింపబడినవనియు, శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రులుగారు, కవిసార్వభౌమ, మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు, కావ్యస్మృతితీర్థ, కళాప్రపూర్ణ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు, పండిత వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసియుండిరి.

ఇది మూఁడు గుచ్ఛములు గలిగి మూలతత్త్వమును బోధించెడి భక్తిరస భరితగ్రంథరాజము. గద్యపద్యాత్మకము.

వెల ౧—౦—౦

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి, పంచమగ్రంథరాజము.

రుక్మవతీపరిణయము.

రేకపల్లి సోమప్పకవి ప్రణీతము (1720 సం.)

శ్రీ అడిదము సూరకవి కడుగడుగునను కవిత్వమున కలుసుకొనిన

కవిపుంగవుడీ రేకపల్లి సోమప్పకవియే.

తాటియాకుల గుడిసెల అటకలపై స్థిరనివాసముచేసుకొని, యెలుకలకు, చెదపురుగులకు తన శరీరమును పంచి యిచ్చుచుండిన తాళపత్ర ప్రతులలో నుంచి యీ గ్రంథమును సంపాదించి ముద్రించినారము. ఇంతదనుక నీగ్రంథము ముద్రిణభాగ్యమును పొందియుండలేదు. ఇదియే ప్రథమముద్రణము. ఈతని కవిత్వమును గూర్చి యొక కవి యీవిధముగ చెప్పెను.

కం. అప్పా! రేకపలీ సో
మప్పా! విభుదాళిపాళి సుమృతపులప్పా
ఒప్పులు నీకవితలు వె
న్నప్పాలకు సాటివచ్చునా! భళిరుచులన్.

వెల ౧—౦—౦

అధ్యక్షులు,

ఆంధ్ర విజ్ఞానసమితి, విజయనగరము.

కాకినాడ-ముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.